

ČASOPIS
TOWARSTWA
MAĆICY SERBSKEJE

1853.

Redaktor

Jakub Buk.

VIII. Létnik.

13

W Budysinje.

Z nakladom Maćicy Serbskeje.

ČASOPIS
TOWARSTWA
MAĆICY SERBSKEJE

1855.

Redaktor

Jakub Buk.

VIII. Létnik.

— — — — —
W Budysinje.

Znakladowm Maćicy Serbskeje.

ČASOPIS
TOWARSTWA
MACICY SERBSKEJE.

P R E Ŕ N I Z E Ŕ I W K.

1855.

Žnje.

LYRISKI SPĒW
wot

HANDRIJA SEILERJA.

Hórki, doły wosrjedkate,
Plódna zemja smuhata,
Rune pola zybole,
Złota boža zahroda:
Wóčko pluwa zradowane,
Přez was, hona žohnowane.

Hospodar.

Jutře da-l' Bóh z bělým ranjom
Chcemy zasyce na hori,
Husař nosy z pokhwatanjom
Khlódne žórlo, patoki;
Bóh cheyt čas žohnować
A stónčne wjedro dać.
* *

Haj, stokróć złote kćěje zboże,
A kosa brinči z wjeselom,
Khlěb. radženy krač budža nože,
Hdyž přikhadža Bóh ze slóncom,
Zo suchi klós a hromadka
So do powrjestla zawjaza.

* Bědouc na zdrojové

Tehdy rad so wěncy wija,
Rozšerja so wutroba,
Čeka starosć, rany žija,
Wjeselo dže do dwora.

Ale hdyž so wody lija
Z mrónych, płowych njebjesow,
Zorno rosće, stwielca hnija:
Tehdy dże čas drohotow.

Tehdom khudži zapłakaju,
Bledy hlód do kraja dże,
Lichomnicy pôžeraju
Pót a kubło bratrowske.

* * *

Kak čerwjeňkojte běli
So stwielco na polu,
Bóh nad nami so směli
Ze slónčnej jasnosću:
Duž jemu ert a wutroba
Džak, česé a khwalbu woprowa.

* * *

Haj wopruj džak, to rěka huada,
Hdyž slónco na klös zaswěci,
Któs licaty pak k zemi hlada
A z nahlej nuzu njezrawi,
Zo z překhwatanej kročelu
Žnuje zorno khude njenjesu.

Nowa nadžija so krasni
Přez was, houa žotmjate,
Wšitkich woblečo so jasni
Na dary te čakane,
Čežki klös so pokhiluje,
Wutroba so pozběhuje.

Stup khudžina, poj, město, krajo,
Na žnjeúské polo z radoscu
Twój zežiwny płód powitajo
Po drohoče a tradanju;
Wot prošerja hač do krala
Budź kózda duša zradomna.

H e t m a n .

Klós je zrały! stož ma rucy,
Serp a hrabjo — spěchuj so,
Kosu klepaj, pojěz ducy,
Wjedro je so stajito!

C h ó r ž n j e ú c a r j o w .

Ha hdžeha nětk mi hona su
Ze žitom žolmjate,
Ha hdžeha je to pacholo,
Kiž klós by posyklo!

Ha hdžeha je naš klósny wěnc,
Tón žnjeáski, zločany,
Ha hdžeha je ta holička,
Kiž by jón nawiła!

Won do pola, won cheemy hié,
Hdžež škowrončk, pocpula
Klós wuspěwaštej z trubjele,
A nětko złote žne!

W o w č e ř při ž i t n y m z a h o n j e .

Hanka, budź wjesota,
Holičo rjane,
Runjež by njesyla
Zornješko žane.

Hanka, budź wjesota,
Hladke maš wióski,

Nakładnij do snopa

Złocane klóski.

Hanka, budź wjesola,

Lubje so směješ,

Sy-li tež syrotka,

Khlěba ty změješ.

Hanka, budź wjeselsa,

Rjana ty róza,

Blidko ēi přikrywa

Wosrjedk a wlóza.

* * *

Wětřik drěma, slónco smudži,

Zemja lačna zdychuje,

Lisé a zelina so rudži,

W česnych pruhach powjadnje;

Do khlódka so dróhař lehnje,

Slónco w pruhach wodu čehnje.

Kap kap — wróna w polu wola,

Njehjesa so pokhmurja,

Nurjak hwizda, wšo so khowa,

Mróčne hory přileča.

Wutte šumjenje sem khwata,

Čežkich ronach zahrima,

Wysokoscach zejhrawata

Dele leći lastojčka.

Z dešcom krupa přepaduje,

Błyski leća seklate,

Zemja zarži,

Wokna šerča,

Bobot, škrjebjet,

Pleskot, pluskot,

Hrózbne razy dudlawe

Tyšne wucho zaslyšuje. —

Swoju njemoc člowjek čuje,
Stykuje ruci pokorny:
B o ž o , z w a r n u j k t ó s a d ó m !

* * *
Bóh škodu wobroci,
Strach, hroza wotkhadžuje;
We hľubšej módrini
So njebjo wujasujuje.

We barbnym blyščenju
To znamjo Noachowe
Po émi a po dešču
Na njebju steji nowe.

* * *
Wěš ty tón slab
A wulku hnadu,
Wěš ty tón tréb
A za njón radu,
Kiž hoji wšemn stworjenju?

Wěš ty tu móć
A smělnu ruku,
Kiž pjelni któs
A pyši luku,
A rólnik ma k njej nadzíju?

R e c i t a t i v .

Tak doňho hač zemja stať budže,
Njedyrbja přestać syw a žnje,
Mjerzenjenje a éoplota,
Lěčo a zyma,
Džen a nóc!

* * *
To je tón slab,
To je ta hnada,
To je ta móć,
To je ta rada —

Tón slab so nihdy njekhabla,
Dójž kryja zemju njebjesa.

* * *

K prócy datu, poručenu
Rólnik tuhdy zemju ma,
Z džěłom radosé wukupjenu
A swój khlěb wón wužiwa,
Wora, wusywa a žnje,
Ale Bóh sam žohnuje.

* *
Z njebjes přińdže žohnowanje,
Žiwnosć a tuk ze zemje,
Boži škit a wobstaranie
Zdžerži klós a kryje žnje.

* *
Bóh na zemju je pohladał
A pola z khlěbom žohnował,
Štó wučesćić te dary wě
A zličbować jich zorna wšę?
Khwal kózde stwjelco, zornjatko,
Khwal Boha z nami lubeho!

III. džělba.

Kosa na njebju so swěci,
Mysličku žnjeić jasnu ma;
Zažo zpjerchnje nôčka w lěci,
Zažo stawa do džěla.

Kaž po njebju hwězdy steja,
Tak maš popy po polu;
Hdyž dom ranko hwězki džeja,
Žnjenicy do pola won du.

Slónčko swěci lute zloto,
Měsačk ma róžk slěborny,
Njeswař prócu — što je wo to,
Wšak tež klós je złotojty!

Hospodár.

Khapon spěwa, ranje hladá
Z jasnym wóčkom do swislow;

Zdomowanja stwielco žada,
Džensa pónidze do bróžnjow.
Stańce, ludzo, stawajée,
Žnjeński spěch tón złoto je.

* *

Kak lubozne skhadžuje ranje
A ptacatka wnbudžuje;
Dzi z komorki, moškowe spanje,
Džeń z rózowej kročelu dže.

Lee nimo nam, nócka ty něma,
Djeń do džela powoła nas;
Štož boji so prócy, tón drëma,
A khudoba zméje z nim kwas.

Chór žnjeńskich džela éerjow. (Słoneco skhadża.)

Budź, kralo, postrowjeny
We króni blyšćenja,
Ze swětlom woblečeny
A z mocu dobycia;
Nóc w twojich pruhach zhinje,
Séen zemrje před tobū,
Spař cěka, són so míňe,
A hwězdy woblědnu.

Swět ze žiwjenjom křcije
Blysk twojoh wobleča,
A djeń kaž rēku lije
Přez kraj a přez morja;
Dót, hora, lěs ee hlada
A luki, zahrody,
Hdzež boži dešć tež pada
A krjepi na brózdy.

Štož khodži, lazy, lěta,
Štož wodu wobydli,

Je złoty hród, je hěta,
Je lódź to na žolmi:
Wśo z wjeselom će wita
A ryći wot tebje,
Hdyž twoja płomjenita
So kročel pokaže.

Hdżeż wobswęciš ty palmy,
Hdżeż lód so błyskota,
Swój zynk a swoje psalmy
Tam stworba słyšeć da,
Tam člowjek, wotročk boži,
So z khwalbu pozłehnje,
Na dźělo ruku złożi
A ranje żehnuje.

Holcy.

Rózkate sej žitne kosy
Naklepajće, pacholjo,
Radne stwielca, čežke kłosy
Kiwaja so směwajo,
Wjesole my sobu dżemy,
Kłobuk, kosu wěncujemy.

Holcy.

Serp křiwy, rjeňše holcy, wzmiče
A hotujće so wotbjerac,
Po pozłotk a po seklige džiće,
Wěnc krasny žnjeński nawiwać,
A won a dom klinę wyskanje;
To su te lube, złote žnje!

* * *

Bynk do pola so pisani
Nětk pilnych žujeńcarjow,
A kosa brinči, zaščerči,
Wět dže do šcernišćow.

My z lóšnej ruku hrabjemy
A nosymy a kladzemy,
Hač cyła žnjeńska wobrada
So w pójach k njebju pozběha.

A wjele kopow
Tych čežkich snopow
So hordži na polu,
A lóšne zynki
Přez pójow rynki
So k njebju zběhaju!

* * *

Pót žnjeńcarjam so lije z čola,
Wón je jich swérnoh džéla česé,
Spěw zradomny a pěkne słowa
Jim pomhaja jich pröcu znjesé;

Duž won a dom je spěwanje:
To su te lube, złote žnje!
* * *

Wjedro hoji, rjenje skhnyje
Luby krasny boži dar;
Rjeble na wóz twari, spnyje
Wotročk, ródny wobstarař.

* *
A nětko w skoku
Won dže na mroku
Po žnjowe bohastwo;
A spěšni žnjeńcy
Wot rožki, pšeńcy
Wóz pjelnja wysoko.

A snopy Hanka
Na wozu zanka
A prawje składnje,
Bólez so hrěje,
Ćim rjeňšo kěje
A sobu wotjědze.
* * *

Wóz pyšny pření do wsy wjezu,
Před božim domom zastanu,
Česć prěnja stuša Bohu knjezu,
Džak jemu z éichej modlitwu;
A cyła wjes je wjeselje:
To su te lube, ztote žnoje!

* *

Z ropotom so wotewrjeja
Próšne wrota bróžnine,
Komory so zakładjeja,
Přatr polny pikoce.

Wusyte we žohnowanju
Přišlo je dom z rjanej danju;
Zhromadžene pod třechu,
Bohu džak, te dary su!

* * *

Ze swjatokom so wječor bliži,
Džen sprócný zwony wuzwonja,
So jasne słónčko k domu niži,
A žnjenicy tež dom éehnjeja,
Po horcej prócy z wječoram
Jich éicha wjeska wola dom.

* *

Ćichi wječor khwata k zemi,
Słónčko wjerški pozłoća,
Dzělaćerja z khěrlušemi
Škowrončk z pola přewodža:
Dobra nóc tysackróć!

Sprócný dróhař nimo baja
Do wsy dže, pué dokonja,
Ptački zynča, zaspěwaja
Jemu ducy přez lisę:
Dobra nóc tysackróć!

Směrki leča, pola zdrěmnu,
Mučnej zemi chce so spač,
Hwězdy éahnu nócku cémmu
Rozswětleć a přiwołać:
Dobra nóc tysackróć!

Měsačk z jasnej kuka khromu
Přez lěs a so powyši;
Wowčeř piska, wjedże k domu
Běle wotmunošeřki:
Dobra nóc tysackróć!

* *

Nóce měrná přikhadža,
So hwězdy zybola,
Kaž jasne dejmanty;
A wjescy štomojtej
Po pröcy skonjanej
Mjelk knuježi swjatočny,
Měr boži město ma.
A swjata čišina!

* * *

Domkhowanka da pyšnu reju
A piwo žnjeńske porjedži,
So młodži, stari zwjeseleju
Nětk z nowym pječwom křewjeni,
A cyła wjes je klinčenje:
Kak lube, złote su te žnje!

* *

Bur z pola dobytk bjerje smějo,
Wšěch blido z khlěbom wobstara,
A z wobleča pót sebi trějo
Swój štant a pröcu lubo ma;
Duž won a dom je khwalenje:
Kak lube, złote su te žnje!

Nekrologi.

III.

Ernst Bohuwér Jakub,

farař při cyrkwi swj. Michała w Budyšinje,
městopředsyda Maćicy Serbskeje.

Narodz. 16. maleho róžka 1800.

† 4. maleho róžka 1854.

„Zaplakajée, zaplakajée,

„Zrudni zo muu žarujée,

„Z wutroby so napłakajée:

„Ach naš Jakub wumrjeł je!“

Štó su ēi „zrudni“, kiž dyrbja płakać a žarować z tej rozrūdzenej wutrobu, w kotrejž ze sylzomačenych trunow hhubokoželniwe zynki třepjetaju? Nic jenož ta cunjolubowaca duša, kotrejž je so po najzbožomnišim mandželstwje kóžda radosć minyla; nic jenož jeho džěči, kotrymž je spožcene bylo, nanowsku lubosć w najrjenišim swětle spóznać a najpołnišo wužiwać; nic jenož jeho wosadni, kotrymž je jeho duchapołna ryčniwośe bohastwo knjezoweje miłosće wotewrjowała: ale tež ty eyle, moje lube Serbowstwo na wsach a w městach žaruj, o žaruj, zo twój Jakub wumrjeł je. Bjez twojimi najlepsimi lubowarjemi, bjez twojimi najwjetšimi dobróćelemi wón so wuznamjenjowaše přez swoju swěrnost, přez swoju pilnosć.

Jeho dopomnječe wostanje w žohnowanju, hdžežkuliž so płody jeho džělawosće wužiwaju, hdžežkuliž so pónzaće jeho prócowanjow zdžerži; ale zdobnosć a prawda sebi žadatej, zo, hdyž tež nic z mjeđozow a z drohich kamjeni, tola z pismom jemu wopomnik stajimy, kiž by tež pónnišemu putnikę, kiž jón nadendež,

powjedał, što smy my na našim Jakubje zhubili. Duž do našeho serbskosići swjećeneho „časopisa“ běh jeho žiwjenja wopisajmy.

Njebo knjez Ernst Bohuwér Jakub so 16. džeń małego róžka 1800 w Budyšinje na kamjeńtej hasy, w khěži z číslom 203, narodzi a bu druhí džeń po tym přez kupjel swjateje křećenicy do Jezusoweho kralestwa přijaty. Jeho njebo staršej běstaj kubleř, a měščan Jan Jurij Jakub a Hana rodžena Rychtarjec a měještaj tam tehdy nětčiše Milic korčmarstwo wotnajate. Nje-dolho po narodze skhori wón ze swojej wo lětko staršej sotřičku Marju na nješćepjene jětra. Ta sotra na nje zemrje, a maćeri bě so při swěrnym wothladanju teju skhorjeneju džesći strašne jětro na wóčko čisnyło, přez čož ji jeho widženko na předco wuhasny.

Po jutrach 1806 poča J. do najbližšeje, do wustawskeje wučernje njebo Prancela khodžić; ale bórzy bu wot swojeju dobroserbskeju staršeju do serbskeje wučernje swjateho Michała k swojemu pozdžišemu přećelesj njebo kantorej Wiéazej słany.

Dokelž wobaj, nan a mać, wutrobnje požadaštaj, zo by so jeju přenjonarodženy syn službje Boha teho Knjeza poswjećił, bu wón hižom z časom wot tehdomnišeho primanarja dobroserbskeho Handrija Lubenskeho z Rachlowa, kotrehož přečel a sobudžělačeř w knjezowej winicy wón pozdžišo bu, we wyšsich wědomnosćach, wosebnje laćanskeho jazyka, rozwučowany.

Nětko bě so čas přibližil, zo by so na gymnasij podał. Ale na kotry? Někotre budyske, někotre serbske džěco bu, zo by skerje bjez cuzych ludzi přišlo, abo z druhich njeważnych přičinow na druhí gymnasij, hdjež žadyn slowjanski powětřik njeduwa, date; ale Serbow

synojo, kiž chcedža pozdžišo bjez svojim narodom płodniwje skutkować, dyrbja na to džiwać, zo bychu při wšem pilnym wuknjenju druhich ryčow swoju serbščinu bjez cyroby njewostajili, ale ju sebi wudoknjeli. Duž bě derje a prawje, zo bu naš njebo Jakub na gymnasij serbskeho **Budyšina** daty, hdžež móžeše nic jenož w domje swojeju serbskeju staršeju, ale tež we wonkomnym wobkhadże w serbskości přiběrać. Na tutón gymnasij je wón wot jutrow 1811 hač do jutrow 1819 khodžil a tak swěru wuknył a ze wšem so tak khwalobnje zadžeržował, zo bu při wotsalenju bjez swojimi towarzemi z radžinej prämiju wuznamjenjeny.

W Lipsku jako študenta bohawučenosće J. přednošowanja wšich sławnych profesarjow w theologiskich a filozofiskich wědomnosćach n.př. Tittmannowe a Krugowe swěru wopytowaše a rady na Goldhornowe, Wolsove a Černarjowe předowanja posluchowaše. Tehdy bě jeho najlepši přečel a jstwinik nětčiši Lipščanski profesar narańšich ryčow Dr. Fleišeř, při kotrymž měješe dobru składnosć, so nic jenož w Hebrejskim wudokonjeć, ale tež přez přirunanje serbskeje ryče z tamnymi jazykami jeje wosebnosć hľubje póznawać.

Dokelž džě jena wuhlička wjele čoploty njedawa a lóhko hasnje, ale z druhimi stowaršena we wjeselým wóhnju wo hrjewacu a wo žiwjacu móc wupřestrueje a sama na jasnosći přiběra, stupi naš lubowany njebočički do Lipščanskeho serbskeho předarskeho towarzstwa, kotrež běše naš njezapomnity krajan Handrij Lubenski z našim wo Serbowstwo wulcy zaslужenym Dr. Klinom a z někotrymi druhimi Serbami w lěće 1814 z nowa założił. W tutym towarzstwie, kiž bě sebi wot spočatka nic jenož zezapřimowanje najwažnišich duchomnskich

wědomnosćow, ale tež wosebnje bjezsobne powučowanje w lubej serbščinje za předmjet a kónc wottyknylo, bu naš Jakub w swojej džělawosći a horliwosći naposledk z tej dowěru wot swojich rojeńkow zwjeseleny, zo sebi jeho za podstaršeho wuzwolichu. Wón sam pak namaka w tym zjenoćeństwje tak wjele wubudżowanja a podpjerowanja k swojemu wudospołnjenju, zo tutemu zwjazkej, kiž w tamnym času jenički serbščinu wědomnosćiwe plahowaše, hač do swojeje smjerće najcunišu džakomnosć wobwarnowa.

Z dobrym póżnaćom wobohaćeny so naš Jakub **29. dźeň haperleje 1822** z Lipska do města poda, nie w tej myсли, universitetu nětko hižom wopušćić, ale jenož, dokelž runje prózniny běchu, k staršimaj pohlaďać. Ale tón samón wječor, hdžež bě domoj přišoł, jemu nan wozjewi, zo ma za njeho tři městna, a zo teho dla myslé nima, jeho zaso do Lipska pušćić. „Jutře, mój syno, dyrbiš wšo zhonić,“ wotmolwi nan, „dha sebi móžeš jene z nich wubrać.“ Jara želnawy, zo so njesmě wjacy do swojego droheho Lipska wrócić, ale k džěćacej poslušnosći zwolniwy so k měrej poda. A hlaj, wo snje so w Lubiju w domje wobstarnišeho duchomneho wohlada. „„Nanko,““ so nazajtra stanywši wopraša, „„njeje jene tych zastoństwów, do kotrychž mje žadaju, w Lubiju?““ Jako bě so jemu to wobkručilo, bě wón, tón són za Knjezowy porst wobhladujo, hnydom za Lubij rozsudženy, byrnjež tej druhej městnje po zwonkomnym wjacy dobytka a přijomnosće lubištej. Tak wón do Lubija, z wotkal wón na Michała **1822** kandidatske pruhowanje z dobrej khwalbu wobsta, k wobstarnemu primariusej Brüknarej za pomocnego předarja příndże. Ženje njeje naš njebočički přečel, kaž bu husto wuznał, trjeba měl, so tuteje wólby kać: pře-

tož w domje tuteho swérneho wotročka božeho so jemu witana składnosć poskićowaše, bohate pokłady za wutrobu a powołanie hromadžeć, kaž tež we wobkhadze z głubokim znajerjom a poetiskim lubowarjom serbskeje ryče a narodnosće, z Möhnjom, w serbskoscí so rozsylnjować.

Tam na mrokach Serbowstwa dónidze k njemu po zbożomnym doćięu ważnych duchomnych zhonjenjow a zwučowanjow knjezowy hlós: „Pas we Serbach moje stadło.“ Do Njeswačidla za diakona powołany naš Jakub w małym różku 1824 njedżelu Estomihi swoje nastupne przedowanje dizeržeše bjez nutrnymi próstwami swoich wosadnych a wutrobnymi přećemi wšitkich swoich přećeli. Wot poslenišich je so nam w rjany spěwje hač do džensnišeho dnja wukhował:

*Přećelny sobudar do hamta
knjezej*

Ernstej Bohuwérej Jakubej

z Budyšina,

jako wón

na njedżelu Estomihi 1824

za

druheho duchomnego w Njeswačidle

postajeny bu,

daty wot

*Augsta Theodora Rudolfa Möhnja,
popołnišeho duchowneho w Lubiju a fararja w Lěwaldze.*

‘Tutón spěw, do analogiskeho prawopisa přestajeny, sebi dowolamy tudy zdzelić.

„Jakubje! Jakubow mjeno je předco w česčenju stało,
Hdyž do zastarskich časow wobeju zakonjow džemy.“

„Jakub, Izaakowy syn, a syna syn Abrama fromnoh,
Kotrychž luitkich wótcow my Serbjo injenwjemy z česču —

Wón, tych wótcow najmłodši, wón widži njebjeske skhody
Wosnje — jandželov božich tam na nich z njebjes do njebjes
Stupać, a wjeršneho knujeza na wjerſhu stejo — kiž lubi:
W twojim symjenju budu ja žohnować narody zemje. —
Zetka jandželow, — rjeknu: Hlaj, to su wjeršneho wójska.
Bědži so ducy z bohom a dostanje dobyće nad nim.
Tón jeho prosy: Pušć mje! Hižom witaju raniše zerja.
Ale Jakub we wérje wotmolwi w pokornych słowach:
Ja tebje njepušću, knujeze, khiba mje žohnuješ hnadnje!
A wón dosta to zbože za so a za wšę šlachty tej zemje.
Čehinje na Gozenske luki ze wšemi, kiž Bóh jemu dał bě,
Twari we Berzabje woltař — hdžež böh jemu, Jakubje, wola.
A wón wotmolwi: Hlaj tu sym ja! Knujez pak tak dale:
Njeboj so, tam, hdžež će scelu, začahnyć, hlaj ja sym z tobū,
Cheu twój skutk tam žohnować — wulke će stadlo tam ščinię.
Widži tam Jozefa zaso a rjeknuje wjesele plaćo:
Ja cheu rad nětk wumrjeć — ja sym twoje wobličo widžit.
Widži wjesele časy — a wumrje wysokich lětach,
Žohnujo troštuje tych swojich: Ja mru a böh budže z wami.“

„Hlaj, to bě Jakub tón přeni, nam znajomny z božeho pismā.
Druhi japoštoł swěrny; jom wołaše Jezus: Pój za mnū!
Jako hromadu rybow tam z Pětrom lojili běchu,
A tón knyez jim džeše: Wy dyrbieć člowjekow lojić!
Hlaj, tón wopušći wšitko, štož mješe, džeše za knyezom,
Widži, kak wón wšehomocne Jairusa džówčičku zbudži,
Kak wón so překrašni tam na horje Tabor, hdžež bójscy,
Tak kaž skhadžacoh slónca jasnosć, z wobličom drasta
Swojego knyeza so jasni — a hlós z tych mróčelow pada:
To je tón luby mój syn, na kotrymž předco tak dobrę
Spodobanje ja mam, teho posluchajće wy khróble!
Tež je zrndny wón swědk, kak Jezus w poslenjej nocy
Na Gethzemanec zahrodže čeřpi — kak stuženy, zrudny
Smjertne so bědženje bědži — a krawne so počenje pocí;
Kak wón jich prosy: Wachujće, lubi, modlje zō mnū

So, zo do sptyowanja njepanječe — ach wostańce stróżbi!
Nětk k temu wótcę pozběže wobličo, stysknosće połne,
Prošo: Njeje-li mózno, mój wótče, zo nimo tón kelch dže,
Khiba zo ja jón piju, dha stań so tež twoja wola!“

„To wšo widži Jakub, tón druhi, nam znajomny z pisma.
Třećeho hišče ci staju za znamjo, k wopominanju:
Jakub, Alseowy syn, tež pomjenowany tón prawy,
Dokelž praweje wěry a lubosće prawej bě potny.
Wón tam w swojim lisće tych liwkich křesčanow budži,
Žiweje wěry so prócować, w bohabojosci khodžić,
Scerpliwi w tyšnosćach być — njeskoržić na sptyanja bože,
Ale so samsnego sptyowanja čělnych žadosćow zhladać,
Zo by žadosc njeplodžila hrěch, hrěch njeplodžit smjeré jim;
Skutka činjerjo byli — jazyk dzerželi wuzdže,
Lubosć k bratram w skutku zjewili prawu a žiwu,
Napřečiwo stali čertej, zo čeknje. — Dale tež wuči,
Kak wše bohastwo zhinje, wšu drastu seyruga mole,
Kak pak kubla tej duše do wěčnego žiwjenja traja;
A štož bludneho wuči, je dušu ze smjerē torhnył.
Tak hraj Jakub tón třeći, nam znajomny z božego pisma.“ —

„Ty tež njesoš jich mјeno, dha njes tež krasne jich plody!
Tych sebi znamjenjow wuzwol we myslach, słowach a skutkach.
W młodženskich lětach wołany, pasć pomhać knjezowe stadtó,
Stupiš ty džensa do hamta, kiž jednanje předuje ludam.
Njech tebje zbože Bože w nim přewodža, posylni, zdžerži;
Hač junu dokonješ běh, kiž poručeny je tebi.
Budź ty wosadže lubej, štož dyrbiš, wučeř tej wěry,
Kiž ji pokaže puć, po kotrymž so k njebjesam khodži,
Puć teje wěry a prawdy, puć božego swjateho słowa.
Lij ty do młodženskich dušow hižom zahe njebjesku swětlosć,
Rozomne pónzaće, nutyrne čuće, wěru tež žiwu,
Zo bychu wukli swój puć, kaž so hodži, bjez poruka khodži.“

„Budź ty wodžeř zrosčenych — wuč jich, kak woni tudy
Jako czuńcicy w swěće a běrgarjo njebjeskich městow,

Čahnyć dyrbja po drozy, kiž do božeho raja jich wjedže;
Přimú jich za ruku — dži z nimi — rjek: Bratřa, ja z wami!
Hlajče, ja znaju puć — ja tež chcu tam, hdžež wy cheče —
Tam hdžež wěry zda je, nam skhowana w Jezusa rucy —
Pójće, ruku za ruku a dušu za dušu, tam khwatać.“

„Budź ty troštař zrudnych, khorych, hubjenych, słabych,
Na kotrychž druhdy ta ruka toh kujeza čiščata leži.
Ach jim husto po trošće pod křižom so wutrobnje styšće!
Daj ty jón přečelnje jim, z tych bohatych žorłow toh pisma,
Zo jim njezawutli ta ēežcy ēežena duša.
Twoje lubozne słowa, kaž ēečata žalba na rany,
Budźa jim wutroby hojić a smjerće storki jim lóžić.
Tam po Jakubnym skhodže dže duša so k njebjesam zběhnyc,
Tebi so džakować tam a Bohu khěrлуše wyskaó!
Ty sy w Drježdžanach loni prašenja wotmolwił z česću,
Česć tež tam dostał w prěnjej młodžencam pisanej khwalbje.
Ty sy pola nas w Lubiju składnje so hotował k hamtej,
Prědarski šik sebi dobył — so zdebił ze žiwjenjom šwarym.
Hotowoh nětk tebje Njeswačska wosada prědarja žada —
Dži tam w mjeune toh kujeza, wón budź tam předco či miły —
Žohnuj tebje a tych, kiž će slyša, z dwojakej hnadu!“

„Njeswačidlo, ty lube, tež mi šeen drohe a lube —
Tam ja (šedžive nětk skoro) wohladach žiwjenja swětlo.
Tam na jandželskich křidłach mi zlečichu džěćowstwa lěta,
Tam mi někotry blečk na wokole farskeho doma,
Kaplonec row a keřchowske lipy a kamjenje čělne
Hišće do spomijenja wjedu tu hru tych mjedowych lětow.
Tam próch dostojuoh nana tež twi we pokojnym měrje,
Ach jeho spomijenje traje hišće we wutrobach wšelkich
Starych, sprawnych, dobrych a džaknych, kiž hač do kónca
Skhowaju swěrnych wučerjow česć a lubosc a znamjo,
Hdyž tež dawno hižom jim data je zda teje wěry.“ —

„Wzmi, luby nano, hišćen tu sylzu wobstarnoh syna,
Kiž snadž po krótkich dnjach či džakować budže před trónom

Za twoju lubosć a swěrność, wšu prócu a wučenje mudre —
Štož so tudy njem'žeše stać, dokelž daloko prječ bě,
Jako woko ty zandželi k dołhemu spanju w rowje, —

„Tam, hdžež zastuženoh ja přečela Hähnicha znaju,
Wyššeho duchomneho a mócnego prēdarja sprawnog.“

„Tam, hdžež Wanak, tón swěrny wučeř zhromadnych džeci,
Skołojte załožki kladže k twarjenju božeho raja.“

„Tam ty dži a twar, a pomhaj twarię te twary
Bójske, — Njebjeska zda budže tym twarjerjam data.
Spomu tež, hdyž derje so maš, tych lubijskich přečelow druhdy!“

Tudy w Njeswačidle je našemu Jakubej rjany a
zbóžny čas zakcéwał. Tudy běše, zo tak praju, nawo-
żeński čas jeho duchomstwa. Z wutrobu dobyća wěstej
na Sijonskich murjach twardeše a z młodostnej horli-
wosću pod Immanuelowej khorou wojowaše. Jemu k
bokej steještaj, z luboznej přečelnisowcu k radze a
k pomocy hotowaj, Hähnich a Wanak, dostoynaj, zho-
njenjow bohotaj. Młody měšnik, zbožomny w lubowanym
powołaniu, měješe swój dom z wokrewjacymi zwjazkami
swójbneje lubosće wupyšeny. Sotra Leńka, nětciša
Kopfowa, pokładnika při hlownym cionistwie w Mišnje
mandželska, jeho młodżenske hospodarstwo zarjadowaše,
a bratřik Gustaf, nětciši ryčnik a předsyda měšcanskich
zastupnikow w Budyšinje, bě jemu, zo by tu w Nje-
swačidle lèpje serbski nauknył, z lubeho towarstwa.
Wšitka ta zbožomnosć bu pak w lěće 1827 strašnje
zatorhnjena, jako bu naš Jakub wot kruteje a dołho-
trajaceje khorosće, wot jara suroweje zymicy nadpa-
njeny, wot kotrejež bu jeho młodostny kćew na dołhe
časy nałemjeny.

W tym samym lěće měješe so diakonistwo při serb-
skej cyrkwi sw. Michała w Budyšinje z nowa wobsadzić.

Lubowany přečel Lubenski J. nawabi, zo so w božim mjenje wo to město zamolwi. Jeho wuzwolenje so sta: sedmu njedželu po sw. trojicy bu tam swjedženscy zapokazany. Z woprědka chyše so jemu z khwilemi zezdać, kaž dyrbjał so teho přeměnjenja kać; přetož doľho traješe, prjedy hač móžeše so w měsće tak domjacy začuwać, kaž prjedy w měrnym Njeswačidle.

Tola pozdžišo a wosebnje, jako 11. dźeń žneńca 1829 z horcolubowanej knježnu Karolinu Augustu rodzenej Fišerjec do swjateho mandželstwa stupi (kiž jejenička mandželska džówka njebo Korle Bohuměra Fišera, herbskeho, wičežnego a sudniskeho knjeza k Bělemu Jelenej pola Drježdžan a z maćernego boka swój splah ze serbskeje Lužičan Mütterlein swójby wjedże), čuješe so we swoim domje kaž tež we swojej wosadze tak zbožomny, zo často ze zjawnym džakom bože miłosćiwe wodženja khwaleše. Jeju z wutrobnej přjenoscu a z wobstajnje młodniwej luboscu wudebjene mandželstwo bu z pjećimi džěćimi, z Lidiu, Hedwiju, Emu, Jurjom a Janom požohnowane. Bjez tym zo někotra popowka, serbskeje ryče njemocna, njeje, hač runjež serbski khlěb jě, serbsku ryč přez wuši přenjesć móhla a wjele bóle za přeněmčenje mócnje skutkowała, bě našemu Jakubej Bóh luby knjez mandželsku wobradžił, kotaž w česčenju narodnosće teho spravnego pobožnego Iuda, bjez kotrymž bě jeje muž z knjezowym winicarjom, a we cunjej přiwisliwości přeciwo njemu z khwalobnej wobstajnoscu Ruthine słowo „Twój lud je mój lud“ za hesło žiwjenja wobwarnowa. Duž bě tež jeju dom woprawdze serbski dom, hdžež njebu Serbowstwo jako nizke a njewosebne zacpjene, ale lubowane a hajene. Knjeni sama je tak wjele serbskeho nauukła, zo nic jenož posluchajo najwjacy rozemi, ale

też wjele sama ryći. Wobaj dzeržeštaj na to, zo bychu tež jeju dźeći serbske byłe, serbsku narodnosć lubo-wałe, serbsku ryč derje ryčale. A to so jimaj derje poradži. Kak wjele za Serbowstwo wužitneho a waž-neho bu w Jakubec domje wuradżene a z njeho do skutka stajene! Hdyž cheyše cylu swójbu wohładać, kotaž na wožiwjenju a rozwiwanju Serbowstwa wutrobnu radosć wopokazuje, trjebaše jenož pola nich na serbski kćew a nadziju pōspomnić. Serbska wótčinska myśl bě sebi lubozne wobydlenje ščiniła w dostojnym Jakubec domje. Jeho hłowa je drje so w smjerći po-khiliła, ale lubosć a swěra, Serbowstwu trajnje přikhilena, wostan i a wostanje we wšitkich jeho stawach.

Prěni džen wulkeho różka 1832, hdyž bě Lubenski primariat w budyskej Pětrowej cyrkwi nadewzał, dzer-žeše naš J. nastupne předowanje jako farař Michalskeje wosady a dosta na to Krügarja a po teho přesadzenju do Poršic swojego nětčišeho nastupnika Wjacku jako diakona za sobudželačerja.

Naš Jakub bě wubjerny předař. Wšitko, zwon-komne a znutřkomne so jemu zjenoći, zo poslucharjow woči a wuši nad nim z radosću wisachu. Bóh tón knjez bě jeho z nahladnym zrostom, z nadobnym wobličom, z luboznym hłosom a z krasnymi darami wutroby a ducha wobdarił. Při tym wón wulku pilnosć na wudželowanje swoich předowanjow nałożowaše a je z hlu-bokim wobdželenjom swojeje wutroby dzeržeše. A jeho wusyw přez božu miłość njewostawaše bjez žohnowanja; přetož „stož z wutroby wuñdże, do wutrobow dóndze.“ Jasność w rozsudżowanju a wutrobna derjeměnjawosć, wěry wjeselosć a čistosć ryče jeho předowanja debjachu. Wón bě hiżom ze swědomliwosće wot tamneje nje-prawdy a njerodosće zdaleny, kotaž z tym wuda-

wanjom, zo je za Serbow wšo dobre dosé, z němskimi slowami kaž z prošerskimi zapłatami a z ryčničnymi zamólkami kaž z błóćanymi hruzlemi suknju serbskeje ryčniwośće hani. Jemu žel činješe, wo lénikach wjedzić, kotříž z khróblej jenajkoséu w serbskim prawe z njeprawym měšachu, čehož budžichu so w němskim smjerē hanibowali. — Postajene mjezy by tute pismo překročilo, hdý chcył dale našeho lubeho njebočičkeho wopisać, kak je wón we wšech nastupanjach swojego zastójnstwa jako dušow zastarać, jako wučernjow wobkedžbowar a t. d. swěru skutkował. Jenož na jene z teho budž tudy hišće spomnjene. Mało dnjów je so jemu pomyňlo, hdžež by w blízkoséi abo w dalſich wsach domy zrudoby njewopytał a při khoroložach z móčnym wubudžowanjom k pokuče njewołał a z miłym změrowanjom na knjezowu miłość njepokazował. — Kak prócy, ale też žohnowanja polne jeho skutkowanje w jeho swyatym powołaniu běše, je Michańska wosada z džakomnej radoséu wselako, wosebnie pak při jeho pjeć a dwacećilétnym jubileju zjawnje wobswědčila, na čož budže potom hišće wobšěrnišo spomnjene.

W lěće 1830, jako bu budyski konrektar Fryča na wjeřchowski gymnasij do Grimy powołany, bu naš J. do wubjerka wuzwoleny, kiž w Budyšinje naležnosće Lipščanskeho serbskeho předarskeho towarstwa zarjaduje.

W cyrkwińskim zakonistwje derje rozhladany, bu wón w lěće 1835 přisyda appellaciskeho sudnistwa w mańdželskich naležnoséach, zo by wosebje Serbam ze swojej wutrobnej a wutroby hnujacej ryčniwośću zadžewki požadanych mandželstwów zestronjował abo we wobstawacych, różnowěrowanie hrożacych mandželstwach k jednoće nawabjował.

Kiž ze samsneho zhonjenja njež mjezy pišanja, ale tež naukne potrjeby serbskeho luda derje znaješe, bu w lěće 1840 wot wysekeje krajskeje direkcije z tej dowěru počešený, že jeho za naměstnika hłownego censora postaji. Kak jara je wón w tym za stójnswje serbske pismowstwo podpjerował, spisowarjo tamneho časa džakomni wjedža.

Hdžekuliž so někak hodžeše, je naš lubowany njebočički so na wšém, štož móžeše Serbowstwu spo možne byé, lubosćiwe a jako dobry wótčine wobdzělował a zwolniwje ze słowom a skutkom pomhał. Wón, widženy duchomny, njezaciwaše ryčespytnym prócowanjam a dobyćam młodheho Serbowstwa so přizankować, bjez tym zo něchtónžkuliž woprawdžite porjedženki jenož teho dla njecha připóznać ani přivzać, dokelž wot młodšich wukhadžeja. Běše so wón hižom předy našemu serbskemu gymnasialnemu, wot Kłosopòlskeho jako staršeho a wot podpisanco jako podstaršeho założenemu towarstwu přečelníwy wopokazał, je wosebnje maćica serbska, kotrejež założenie běše so hižom 1846 na swjedženicy wobeidženym dnju teho gymnasialnego towarstwa wobzaňkylo, wot swojeho po jutrach 1847 do skutka stajeneho założenja sem hać do jeho zbožneje smjeré we nim wérneho a swérneho přečela a derjezashuženho městopředsydu měla, kiž žaneje starosće ani prócy njelutojo, móhl rjee, maćicu na wutrobje nošo nie jenož we wšech wubjerkowych posedženjach a na wšich hłownych zhromadžiznach z rozhladanosću a z dobrym zbożom jeje lěpše pytaše, ale tež wosebnje za wudajomne dobre serbske kuihi přez plódniwe nawabjowanje druhich k pisanju so starasē abo tež při wšítkoj swojej wulkej nuznoće wjacykróć sam jako maćicny spisowarj wustupowaše.

Jako bě so wot serbskich kandidatow, w prawym późnaeu tych přislušnosćow, kotrež přeciwo serbskim wosadam, z Boha jim dowěrjomnym, změja, žadanje po serbskim kandidatskim towarstwie wuprajilo, bě naš njezapomnity Jakub we wjeselej wěstosci, zo móže z tym serbskim kandidatam a posrēdaje přez nich serbskim wosadam wužitny być, tak přečelnwy, zo rtnje a pisanje wšitke zadzéwki zestronjowaše, kiž nam, tehdomnišim kandidatam, do puća stupachu. Jeho prócowanie bu z tym zwjeselacym dobyćom požohnowane, zo bu na poručnosć wysokeho ministerstwa kultusa a zjawneho wučeństwa 19. dzeń róžomnika 1847 to požadane towarstwo přez njego założene, a zo ze wšemi druhimi zjawnymi kandidatskimi towarstwami rune prawa wot ministerstwa dosta. Za wułożowanja a rozpokazowanja, kotrež wón, naš předsyda, wosebnje na serbske duchomnske zastójnstwa džiwajo, nam pōskićowaše, budź jemu wěčny džak.

Wot nazymy 1847 sem, hdžež běše so naš Jakub z někotrymi za Serbowstwo zahorjenymi mužemi, kotrychž husto w swojim wótcinskim domje wohlada, wo duchomných, přez Handrija Więcaza z přimjenom Šudraka z Laza wozjewjonych potrjebnosćach tych wjele stow Serbow a Serbowkow, kiž ze wšich stronow našeje lubeje Lužicy w Drježdžanach a tych wokolnych wsach bydła, rozrycał, bu na jeho namjet wobzanknjene, zo by najprjódey horliwy lubowař serbskeje ryče a narodnosće Dr. Pfäl, gymnasialny wučeř při křižnej wučerni w Drježdžanach, z ministrom kultusa a zjawneho wučeństwa, z knjezom z Wietersheim, porycał, hać njeby móžno bylo, zo bychu so za mnohich tamnišich Serbow lětnje štyri serbske kemšenja ze spowiedžu a swjaym wotkazanjom w Drježdžanach džeržale. Wysoki miistr

njebě tajkemu žadanju wotkhileny. Na to duchomny Thiema w Barće, z druhimi hromadže, wosebitu próstwu pola pomjenowanego ministerstwa wo wustajenje tajkich serbskich božich službow w Drježdžanach zapoži. Wot wužitnosće tych samych přeswědčene, so nětko ministerstwo pola krajskeje direkcije w Budyšinje wobhonjowaše, kak a hdy a přez koho mohle so požadane serbske kemšenja w Drježdžanach daé wotdzeržowač. Krajska direkcija tu wěc našemu Jakubej, kaž wšak wón husto wot njeje we naležnosćach za Serbowstwo wulcyšnje wažnych z tajkej dowěru počešćeny bu, k rozsudzenju poda, a Jakubowy wobšerny spis wo tym běše krajne knjejstwa wot nuznoty a wužitnosće teho, wo čož bě so prosylo, tak jasne přeswědčil, zo na měsće do tajkeje próstwy zwolichu a superintendenće, konsistorialnemu radžicelej Dr. Heymanej w Drježdžanach, poručnosć dachu, zo by so z duchomnym Jakubom dale wo tym zradžował, kak by so ta wěc najlepje a najlóžšo wuwjesć hodžila. — Po džewjeć měsačnym listowanju a wobradžowanju tuteje naležnosće (bjez kotymž tež ta wulka „próstwa saksonskich Serbow“ bjez druhimi namjetami powšitkomne žadanje serbskeho luda po tajkich božich službach před cyłym ministerstwem wobkraćeše) buchu dha štware serbske kemšenja w křižnej cyrkwi w Drježdžanach, wot serbskeho duchomnego a spěwarja z Lužicy wotdzeržomne, nakhwilne jenož na jene lěto wustajene a bu postajene, zo by duchomny Jakub při kóncu lěta ministerstwu wobšernu rozprawnu wo tym dał, hač su so tute serbske kemšenja za nuzne a wužitne wopokazałe. A wón, naš lubowany Jakub, kiž běše tak wjele prócy a staranja z wučinjenjom tých serbskich kemšenjow měl, běše dha tak zbožomny, zo móžeše, na čož běše z wosebitez knížku „Powjesé

wot wustajenja evangelskich serbskich božich službow
w křižnej cyrkwi w Draždānach atd.“ cyłe Serbowstwo
kedžbliwe ščinił, druhu njedželu adventa, 10. dž. hodow-
nika 1848 najprěnju serbsku božu službu w Drježdān-
skiej křižnej cyrkwi wotdéržeć. Wěčne młodniwy nam
začišé tuthy kemšenjow wostanje. To bě rjany, to bě
krasny swjedzeń, połny zbóžnych začuwanjow, połny
najwjeselšich nadžijow. Poslucharjow duše na miłych
křidłach duchapołneje nutrnośe k njebju pozběhaše w
swjatej lubosći rozeńdżeny předarski hłos našego Ja-
kuba. Rozprawnik tuteje prěneje serbskeje božej služby
w Drježdānach praji wo tym w 51. čisle „Tydźeńskeje
Nowiny“ wot lěta 1848: „Kn. duchomny Jakub džer-
żeše jara rjane a wosebne předowanje, kotrež tajku
nutrnoś wubudži a hać do kónca zdžerža, zo swjata
čišina po cylym božim domje knježeše. Z khwilemi
njebě drje žane wóčko k wuhladanju, z kotrehož so
sylzy njeronjachu; a wěscie je tam kóžda čućiva serbska
wutroba Boha w njebjesach khwaliła, kiž na swój serbski
lud tež w euzbje njezapomni.“ — Kaž je so naš Jakub
za wustajenje, tak swěru je so tež za wobstaće tuteho
požohnowanego serbskeho kemšowanja w Drježdānach
starał.

W nastajenju młodziny, je-li zo so džiwne přewo-
bročenje njestanje, ludowy přichod leži. Štóż młodzen-
cam wótčinsku lubosć zaščepuje abo jich we wótčinskym
prōcowaniu podpjeruje, teho row, hdyž so tež pozdze
ryje, budža wjesele płody čerstweho wótčinstwa wob-
khłódkować. Kaž bě naš Jakub našemu serbskemu
gymnasialnemu towarzstwu přečelniosć wopokazował,
tak tež serbske bjez seminaristami po jutrach 1848 za-
łożene towarzstwo we nim nic jenož rozwučowaceho ra-
dzićela, ale tež zwólniweho dobroćela namaka, kiž naj-

prěni załožk jich knihownje z darjenjom 21 serbskich knihow załoži.

Na „serbskim ryčenskim towarzstwie“, kiž so na přeprošenje tehdomnišeho tachantskeho aktuara, nětčišeho radžicela při krajnosudnistwje w Budyšinje, F.H.Seyferta, 5. požnejeńca 1848 na winicy před Budyšinom załoži, ko-trež, pozdžišo wot wšitkich serbskich politiskich a na-wjedženskich towarzstw za hłowne wuzwolene, wo-sebnu wažnosé a wulku moc po cylych Serbach dosta, je so naš njebočički tež rady k wulkemu wjeselu wšitkich sobustawow wobdzělował a ze swojej wobdarjenej ryč-niwoſeu tež tudy Serbowstwu služil. W protokolu štvörteje, 9. winowca 1848 dzeržaneje zhromadžizny rěka bjez druhim: Kn. duchomny Jakub rozestaji jara dušnje a krasnje, što ma to na sebi, zo maju Serbjo serbske ryčenske towarzstwo, a doby sebi pola zhroma-džizny wulku khwalbu.

Bjez nami serbskimi evangelskolutherskimi duchomnymi wobstawa z nowišeho časa „serbske duchomnske towarzstwo“ pod wodzenjom česče dostojneho a na duchomnskich zhonjenjach bohatého fararja Möhny z Bukec, we kotrymž so wo wažnych naležnosćach, kiž nas jako serbskich duchomnych nastupaja, we serbskéj ryči jedna. Tajke zjenočenstwo bjez svojimi zastójnskimi bratrami załožić bě sebi naš Jakub hižom dawno wotmyslił. Wón jich teho dla 17. požnejeńca 1849 hromadu powoła a dzer-žeše jim ryč, kotruž hižom jeje historiskeje płaćizny dla we scěhowacym zdželimaly:

„Dlěžši čas je so pominył, zo so njeje žana po-wšitkomna zhromadžizna tych 31 duchomnych z tych 26 serbskich wosadow našeho wótneho kraja dzeržała.“

„Tajke zhromadžizny běchu 1818 a 1819, jako naš njebočički Lubenski ze swojimi sobuduchomnymi wo wot-

čišću serbskich biblijow radu składowaše; w lěće 1831, jako bě so po zahnaeu wšelakich swjatyeh dñjow wulki njeměr bjez Serbami zbudžil a so teho dla rozryčowanje stać měješe, hač njemohle so tute swjate dny dale swje-ćie; w róžomniku 1835, jako Lubenski posleni přidawk k serbskim spěwarskim přihotowaše. Tale a ta we nazymje teho sameho lěta wotdžeržana serbska duchomnska zhromadžizna běstej najsylnišo wopytanej.“

„Tute skhadžowanje serbskich duchomnych bu pak přez přistup wšelakich němskich duchomnych z hornych wsow a z města bórzy do powšitkomneje němskeje konferency přewobročene!“

„Hač runjež wjetšina jejnych sobustawow, kaž tež jeje najlěpsi předsydojo a pismawjedžerjo Serbjo běchu, dyrbjachu tola stajnje serbske naležnosće před němskimi do zady stupać a za lubo wzać, hdyž so jim před skón-čenjom $\frac{1}{4}$ abo $\frac{1}{2}$ hodžiny wostaji. Tak je so khodžilo tym huséišo wote mnje datym rozprawam wo skutko-wanju teho wubjerkra, kiž měješe wudače spěwarskich poručene, kaž tež rozprawam wo wudače mojeju katechismow; tak je so zešlo tej rozprawje wo přinoš-kach bjez Serbami zběranych k podpjeranju dweju wot-čišćow biblijow w lětomaj 1819 a 1823, kotruž bě mój lubowany zastójnski towarš Wjacka z wulkej prócu a z wjele nałożowanjom časa zestajił; tak je so mi před dwěmaj lětomaj zešlo, jako mějach w mjenje serbskeho duchomnstwa wažne rozsudženje wo wotčišću biblij, kiž so w našim něčišim času stava, do Drježdžan wotedać a po tym nuzowany běch wosadu wot wosady překhodžić, zo bych někak dosahacy podpisma za moje pismo na wubjerk bibliskeho towarstwa dostawał. — A kak wjele, štož chcyše naš Lubenski Serbam k wu-žitkej, ja chcu jenož prajć, wudawanje nabožněho ča-

sopisa, dyrbješe njewuwjedżene wostać, dokelž wšak žadyn zwjazk bjez serbskim duchomnствom njebě.“

„A kak njewokřewjace te zwady w tej powšitkomnej němskej konferency a te z nich wukhadźace roztorhki běchu, njetrjebam wam hakle do pomjatka zawałać.“

„Teho wšeho dla su někotři bjez wami hižom tójhdy to žadanje měli, zo by so w Budyšinje k rozpominanju serbskich duchomnskich naležnosćow „serbske duchomnske towarzstwo“ założilo. Ja sam sym za takim zbraťenjom hižom dawno horco žedžil a sym sebi teho dla dowolił, přez swoje přeprošenje k našemu džensnišemu skhadženju k temu bliže přistupić.“

„Moji knježa, my to njemóžemy přepoznać, naše Serbowstwo, kotremuž chrychu někotři hižom k rowu zwonić dać, je na nowy skhodźeňk wjeselišeho pokračowanja stupilo. Mějmy tu nadžiju, zo wotučenje noweho ducha we nim, kiž so na tak wšelake wašnje hiba, njeje kaž poslenje nahle zabłysknjenje bórzy wuhasnjaceje swěcy, ale wjele bole wjeselje skhadženje rjanych zerjow, kiž krasny džeń připowjedaju. Ženje njeje so za zdžerženje a wudokonjenje serbskeje narodnosće tak wjele ryčalo, pisało, čiščalo a skutkowało, kaž nětka. Přez sto lět bě serbske předarske towarzstwo w Lipsku to jeničke towarzstwo, kotrež nawuknjenje a wudospołnenje mačeरneje ryče za wotpohlad měješe. Nětka su tajke towarzstwa bjez seminaristami a gymnasiastami, bjez študentami we Wrótławje a Lipsku, bjez wučerjemi a kandidatami. Prjedy so ludžaca ryčniwość jenož tam a sem we pobožnych zhromadžiznach slyšeć dawaše, nětka ryča naši burja we politiskich towarzstwach, we powšitkomnych ludžacych zhromadžiznach, jako wotpóslani swojich towarzstwów a přepodačeřjo

peticijow a adresow před ministrami, haj před samym kralom.“

„Tež jako spisowarjo su někotři z burskeho stava z hódnej wustojnoséu wustupowali. Přezastače evangelskolutherskich towarzstw a přez jich předewzače, symbolske knihy našeje cyrkwe we serbskej ryči wudać, dyrbi so naša kedžbliwość na znamjenja časa mócniso napinać. A naše krajne knjejstwa su přez te wotmolwjace wukaznje, kiž su njedawno na tu wulku „próstwu saksonskich Serbow“ do kraja wudale, našim 80,000 Serbam zwjeselace a džakahódne kedžbuměće jich narodnosće wobswědčile. Nam duchomnym je nětko poručene, zo bychmy te wukaznje k wěrnemu zbožu našeho serbskeho naroda wuwjedli.“

„Na to wšitko džiwajo so was prašam: Njeje nětko na času, zo tež serbske duchomstwo do zjenočenstwa hromadu stupi, zo by we jenej mysli skutkowało k lěpšemu knjezowejje winicy bjez serbskim ludom? Ja so was prašam, hač je za wužitne a nuzne njedžeržiće, zo my 31 serbscy duchomni we Sakskej serbsku konferencu założimy?“

„A waše wotmolwjenie?“

Jich wotmolwjenie běše, zo mamy nětko, džakowanoo Bohu, serbsku konferencu, serbske duchomnske towarzstwo. Knjezowe žohnowanje chcyło nad nim wotpočować!

Dokelž móžeše naš serbski lud z težko zjawných dopokazmow dowjedženy a přeswědčeny być, zo ma na swojim Jakubje woprawdžiteho přečela, dha bě, jako mějachu so po přečehnjenju howrjaceho njeměra zkónc lěta 1849 ludowi zastupowarjo na sejm wuzwolić, hižom dosahace, zo so na jeho mjenu jako wuzwolomnikowe pospomni: a wón bu wuzwoleny. Wón

bě tajkeje dowěry w najpołnišej měrje hódny. Woboje, štož sejmska přisaha po prawym wot kózdeho zapóslanca žada, njerozdželomne kralowe a krajne zbože běše jemu we wšěch jeho namjetach, rozprajenach a wothłosowanjach wobstajnje před wočomaj; teho dla so wón wot tamnych stronikow, kiž sebi swój nawdawk jeničcy w přeciwigienju přeciwo knježerstwu a w poslabjenju knježerstwowej mocy pytachu, wotdželeneho džeržo ministerstwo, hdžežkuliž so hodžeše, z džakomnej radoséu podpjerowaše; pytaše je pak tež z dobrymi dopokazmami k spokojenju woprawdžitych ludowych potrjebow nakhilować a dobyć. Hlaj, cyłe zapóslanство na ministerstwo swari, zo je Dra. Harlesa, kiž tak twjerdźe na wučbje evangelskolutherskeje cyrkwe a na jeje symbolskich knihach džerži, za najwyšeho dwórskeho předarja wuzwoliło. Štó so skhróblí tudy přeciwo torhacym žólmam pływać? Jenički naš Jakub temu złobjenju z tym wobkručenjom wótrosé wotlemi, zo so w kraju wjèle ludzi na tej wólbe wutrobnje zraduje. Wo jeho tamnišim khwalobnym skutkowanju su nam „sejmske powjesće“ swědčenja wobwarnowałe. Wzmi tele powjesće k rukomaj: na stronje 556 widžiš jeho jako dohladaneho přecela burstwa, kiž z podžiwnej wustojnoséu rozestaji, zo so ratarstwu dawkske wobčeżowanja njesmědža powjetšiē. Na str. 1257 nadeńdžeš jeho dobreho Lužičana, kiž nadpady starosaskich dobywarscy wotpokazuje (přirunaj: Tydž. Now. lěta 1850 str. 127). Zo za cyrkwinu dostojnosé wojowaše a křesćijansku wučbu ryćerscy zakitowaše, to drje na słowo wěriš, pohladać pak móžeš do tych samych powjesćow na strony 1460, 1702, 1727 a t. d. Chcešli pak póżnać, kak wón tam khwalbu serbskeho mјena wjesely připowjetaše a z muskej wutrobitoséu

za lěpše Serbowstwa wustupowaše, dha pohladaj na stronu 1005 (přirunaj Tydž. Now. lěta 1850 čo. 12). Jako bě mjenujcy naš zapósłanc P. Cyž, Nowosličan dobroserbski šołta, w prěnjej komorje namjet stajił, "zo dyrbja so při kóždym sudnistwje, ku kotremuž Serbjo słušeja, tež jedyn abo někotři serbskeje ryče mócní prawiznicy postajíć, přiúdže, hdyž bě so prěnja komora, wot Cyža, Šenka Žornosyčanského a hrabje Hohenthala nad Kinspórkom rozwučena, za spomnjeny namjet z wjetša wuprajiła, tón samón do druheje komory k wurdženju. Při tej skladnosći džerzeše naš Jakub wobšérnišu wótčinskú ryč, w kotrejž najprjódcey stawizniski přehlad wo něhdušim serbskim kćewu, wo Serbow podčisnenju přez Němcow, wo jich wukhowanju w Lužicach a wo jich dotalnej ličbje w Sakskej a Pruskej poda. Hdyž bě z tajkim kóždeho někak zdžélaneho poslucharja zajimacym předslowom kedžbliwość swojich z najwjetša němskich přisydow za serbski narod a jemu słušace prawo dobył, překroči k Cyžowemu namjetej, kotrehož wužitnosć, nuznosć a lóhku wuwjedžomnosć tak jasne dopokaza, zo so cyła komora w přezjenosci z našim wótcowskim kralowskим ministerstwom jeno-hłosnje w połnišej měrje, hač bě so z woprědka žadało, za Cyžowy namjet wupraji. Swojeho dobywarskeho słowa wón so pak předy njezda, doniž njebě hišće někotre njelubozne wuprajenja prěnjeje komory, kajkež so tam a sem bjez tajkimi njezdobnymi ludžièkami šepjerja, kiž serbskej narodnosći ničo druhe njepopřewaju, dyžli čiche zahinjenje, z mječom swojeje wutrobiteje ryčni-wosće pobíl. Tak wón to njepřečelske wudawanje, zo Cyžowy namjet a wšelake druhe w poslenich lětach k ministerstwu, haj před krala přinjesene próstwy Serbow z pansłowjanskimi prócowanjemi druhich narodow

hromadže zwisuja, z tym wułożenjom zaniči, zo Serbow narodne wotučenje w tym wobstawa: „Serb so nětko wjacy njehaňbuje, Serb być a Serb rěkać; wón je swoju maćernu ryč jako hałožku wulkeje slowjanskeje ryče česćić a lubować, dale wudokonjeć a lěpje nałožeć nawuknył.“

Do „bjesady serbskeje“, kiž je našeho přez nje-khablaci wobstajnosć wuznamjenjeneho E. Rychtarja a našeho sprawnje přečelnieweho F. H. Seyferta wot za-łożeńskeho hač do džensnišeho dnja jako swojeju naj-prěnjeju „starostow“ zbožomnje wobkhowała, do tuteho ze zdželanych Serbow a jich swójbow wobstawaceho lubeho zwjazka wyšćeje serbskeje towaršnosće naš Jakub rady zastupi a, kaž husto jeho nuznota dopušcowaše, porjadnje přikhadžeše. Kaž bě na wulkich, móhl rjec, cyłe horliwe Serbowstwo woprijacych serbskich spěwan-skich swjedženjach kćew serbskeho knježnistwa ze swojimi džówčičkami přisporjał a swojej Lidey jako serbskej spěwarey wustupić dowolił, a kaž při tamnišich swje-džeńskich hosćinach serbsku towaršnosć ze swojimi rjanymi sławami pozběhowaše: tak tež na „měšanych bjesadach“ swoju wótčinsku swójbu do lubozneho wěnca serbskich knjenjow a knježničkow rjane wonješko wiješe a blidowe wjesela z płodami swojeje duchapołneje ryč-niwośće powjetšowaše.

Hlaj, tak so naš Jakub na wšěm serbskim, na kutnym a wjeselym, swěrnje a rad wobdželowaše. Hdžež so Serbjo jako Serbjo začuwachu a za Serbowstwo skut-kowachu, tam móžachmy zbožomni bjez najprěnimi wo-hladać našeho njezapomnitého Jakuba.

Z njedželu Estomih 1849 so 25 lět pominy, zo bě naš Jakub, po dostatej swjećiznje, w Njeswačidle du-chomnske zastójnstwo nastupił. Tutón jubilej wón we

wšej čišinje swječeše, zo jenož jeho najbližsi zhonichu, kajku wažnosć tón džeň w jeho žiwjenju měješe. Kak swjedžeńscy pak bu 25lětny jubilej jeho duchomnskeho zastójnstwa při serbskej abo michalskej wosadze w Budyšinje wot teje sameje džakomnje swjećeny, wo tym su nam „Tydženske Nowiny“ (čo 31 lěta 1852) rjane wopisanje wukhowale, kotrež so takle ma:

„Zańdżenu 7. njedželu po sw. troj. swječeše naša michalska wosada žadny, rjany swjedžeń, kiž tak derje tym, kotriž jón přihotowachu, kaž tež temu, ku kotrehož počesćenju bu přihotowany, k wosebnej česći běše. — Naš lubowany, čescedostojny k. duch. Jakub běše před 25 lětami na tutej njedželi swoje přistupne předowanje w michalskej cyrkwi džeržał, po tym jako bě prjedy $3\frac{1}{2}$ lěta w njeswačilskej wosadze evangelion teho knjeza předował. Jeho mysl, wotpohladanje a žadanje bě bylo, tutón swój slěborny jubelski swjedžeń swojeje pjećadwaceči lětneje dželawosće w Budyšinje eíše a jenož srjedža bjez tymi swojimi wobeńc; ale wosada, wosebje wučerjo a džěći běchu so hižom někotre njedžele prjedy na to hotowali, zo by tutón djeň tež wot wosady swjedžeńscy wobeńdženy był, a wjeselachu so hižom dawno na to; běchu so pak tež swěru za to starali, zo by so tón swjedžeń wosadnym k natwarjenju, knjezej Jakubej pak a jeho česćenej swójbje k woprawdžitemu wjeselu a česćenju swjeći.“

„Prěnje swjedžeńske njenadžite wjeselo měješe knjez duchomny hižom zahe rano w swojim domje, hdžež běchu jeho džěći jemu mały wołtar' natvariše a na njón we wěncach a róžach wobrazy drohich zemrětych lubych přečelow postajiše, jako njebo k. duchomneho Brüknarja, w swojim času past. prim. w Lubiju, njebo k. duch. Lubenskeho, njebo k. fararja Hähnicha z Njeswačidla,

njebo kantora Lehmana w Budyšinje a druhich, tak zo mysle wopomnjenja při jich wohladanju zo wróćichu do prjedawšich zańdženych časow k tym čescedostojnym mužam, z kotrymiž zjenočeny bě k. duch. Jakub před 28 létami jako młodžeńc swoju swjatu službu w knjezowej winicy započał.“

„Bjez tym zo k. jubilar tudy w čišinje z hnutej wutrobu swojemu bohu a zbožníké so džakowaše za bohatu, połnu hnadu a miłość, z kotrejž bě jeho w do-talnym žiwjenju žohnował, pozběže so pod woknami horje cuni hlós pozawnow, a klinčeše k nutrności wubudzo hlós khěrlušow: „Staň, wutroba, a spěwaj!“ a po tym: „Ach poruč bohu swěru atd.“

„Po zwučenym wašnju džěše po tym ½7 k. Jakub do cyrkwe k spowjedži, a tam powitaštaj jeho w drast-komorje z wutrobnym zboże přećom k. diak. Wjacka a k. kantor Pjekař při rjenje wupyšenym spowjednym stole.“

„Po spowjedži do swojeho doma so wróćiwši bu wón powitany wot radneho k. Dra Klina, kiž běše jeho před 25 létami do zastojnsta zapokazał; tón poda jemu w mjenje měščanskeje rady wopismo, w kotrymž ta sama swoje zbožepřejace dželbraće wupraješe a jeho za swě-domniwe a žohnowane zastaranje duchomneho zastojnsta pokhwaleše.“

„Bjez tym běchu so před cyrkwu džěći z wosadnych šulow do rjedu zestupałe, a k. Wjacka, wučerjo, šulscy prjódkstejerjo a druzy wotpóslani z wosady přińdžechu, zo bychu k. Jakuba swjedzeńscy do cyrkwe wjedli. Hdyž běše k. Höhna z Wjelkowa, jako najstarši bjez tymi wučerjemi, w mjenje tych druhich wutrobne zbožepřeće wuprajił, čehnicu wšitey do cyrkwe. Wysoke česne wrota ze zelenymi hałozami a pletwami wupyśene

stejachu před cyrkwinymi durjemi a mějachu jako napismo w bělych a čerwjenych kwětkach te слова: „Našemu pastyrej.“ Přez nje zastupichu nětka wšitecy do cyrkwe a z nimi přez 300 zhromadženych džěci, kotrež běchu so swjedžensty wupyšile. — Šulske holčata w bělych drastach, kiž hnydom prjedy k. jubilara džěchu, njesechu rjanu, wulku serbsku bibliju, rjane serbske spěwarske a česny zeleny lawrjencowy wěnc. Jeho sameho wjedzechu k. diak. Wjacka a k. Dr. Klin, a za nimi džěchu wučerjo, šulscy prjódkstejerjo a wosadni wotpóslani.“

„Wšón boži dom, wosebje pak wołtař, dupa, klětka, khór běchu wot wosadnych k tutemu swjedženjej hač nanajrjeňšo wupyšene, tak zo hižom při wohladanju tajkeje pychi, kotruž bě lubosć a dobročiwość wobstarala, wutroba so hľuboko hnuta začu.“

„Jako bě k. Jakub před wołtarjom so posynyl, na woběmaj stronamaj wobdaty wot wupyšenych šulskich holčatow, kotrež te česne dary a wěncy džeržachu, wuspěwa ta wulka zhromadžizna kemšacych ludži, kotrež drje na 3—4000 bě, přenje tři štučki z 347. khěrluša: „Hdy bych ja z tawzynt jazykami atd.“ Na to stupi k. diak. Wjacka na wołtař a džeržeše swojemu lubemu knjezej sobudžělačerjej čescomnu ryč, w kotrež wón na jeho wšelake zaslužby wo michalsku wosadu spomni a tež na to pokaza, kak je sebi přez wudače swojich katechismusow, přez zestajenje mnohich khěrlušow do serbskich spěwarskich knihi a přez druhe wužitne, rozwučace a natwarjace pisma zaslužby wo cyłe Serbowstwo dobył a so daloko a šěroko w česi džerži, kaž tež w swojim domje wosebnego žohnowanja božeho wužiwa. Naposledk poda wón jemu w swojim a we wučerjow mjenje rjanu, do krasněho somota zwjazanu bibliju ze slěbornym a pozłočanym spinkom, na kotrymž

bě to napismo zapisane: „lubemu najlubše“, a w mjenje tych štyrjoch khěbětarjow serbske spěwarske w krasnym zwjazku. — Na to spěwachu džěći na khorje tónle khěrluš:

„Naš wjesły khěrluš palmy sèle,
A wěncy pyša swyatnicu.

Hlaj džensa kćeje přećow wjele,
So rjeňsi z młodnej radosću.

Nas wšelke, kiž smy měli časy
Tu michańska my wosada,
Nas luby pastyr Jakub pasy
Nětk štwórćinu lětstotytka.“

„Džens we nas džaki zeskhadžane
Duž w miłych hrónčkach zaklinča,
A nutrne próstwy k bohu słane
Wo jeho zboże zdychuja.

Wónjadriwe je symjo sywał
Při mróčnych a při jasnych dnjach,
A z njeho strowy naróst zbywał
We šulach, domach, we cyrkwiach.“

„Na přichod budź mu, božo knježe,
Kaž dotal, šédre kryćizno !
Njech radne žnjeńske snopy wježe,
Scel jemu z njebjes wjeselo.
Spožc w slónčnym wjedrje ščežku jemu,
Haj, z nowa lět pjeć dwaceći,
Hač k swětlom zbožu njebjeskemu
So wróci džen kaž džensi.“

„W mjenje Jezusowym swječeše nětko k. Jakub, po zaspěwanju kollekty, tu nowu bibliju přez prjódčitanje njedželskeho scéna na wołtarju a stupi, po wuspěwanju prěnjeju štučkow 160. khěrluša: „Tón knjez

mój swérny pastyř je“ na rjenje wupyšenu klétku. Wón předowaše k zhromadnemu natwarjenju a duchom-nemu zwjeselenju po 71. psalmje, wot 15—24. štučki wo tym: K čomu nas díwy božeje smilnosće w našim žiwjenju wubudžea? Wón wopomni a khwaleše z wje-sełym džakom te wulke dobroty božeje hnady, kotrež je tón knjez w tych zaídzenych 25 lětach nad tej wo-sadu, nad michalskim božim domom, nad nim samym a nade wšej jeho swójbu činil, a pokazowaše na to, kak dyrbi tajka smilnosć a swérnosć našeho knjeza a zbož-nika k sprawnej pokornosći, k nowej swérnosći a k wjeselej nadžiji wubudżować. Wšitey, kiž z nutrnoſeu na wšo to posluchachu, su so wěſce hļuboko hnući za-čuli a w tej próstwie zjednočili, zo by tola bóh tón knjez našeho lubowanego duchomneho hišće wjele lět při strowosći a mocy zdžeržał, zo by přez jeho hnadu hišće dolho z runej mocu a wjeselosću, kaž dotal, to drohe słowo Krystusowe móhl připowjetać.“

„Po wobzanknjenju božeje služby wjedzeše k. duch. Jakub te šulske džéci z eyrkwje přez swój dom do zahrody, hdzež jeho knjeni mandželska a jeho džéci kóždemu čelne wokřewjenje z jědžu a z piěom poski-ćowachu.“

„Bjez tym, zo so te džéci nětko hodžinku přistojnje zwjeselichu a wokřewichu, přindžechu druzy přečelo, zo bychu tež swoje wjesele džélbrače na k. Jakubowym česnym dnju a na jeho zbožu wobswědčili, jako k. past. prim. Dr. Wildenhahn a k. archidiak. Zimmermann w mjenje duchomnych, k. prof. Hofmann wot gymnasija, k. direktár Dressler wot seminara, kk. ryčnicy Rychtař, Seyfert a Cyž wot bjesady, k. Smoleń a wjele druhich.“
 „Druzy česčerjo a přečelo zwjeselichu k. duchomneho přez listy, pisma, hróněka a wšelake druhe dary, bjez

kotrymiž nowy slěborny khelich, wobłatkowa tyska a šklička k domjacemu woprajenju khorych z napisom: **3 Jan. 2.** — 1827 (1832 — 1840) — 1852, a wulki, wustajenje božeho wotkazanja woznamjenjacy wobraz pod škleńcu najrjeňšej běstej. Po nyšporach běchu k. diak. Wjacka, knježa wučerjo a khěbětarjo pola k. Jakuba k wobjedu.“

„Popołnju pak příndzechu předco hišće wulke syły Němcow a Serbow do božeho doma, zo bychu sebi tu žadnu, rjanu swjedzeński pychu wobhladali.“

„My pak wobzankamy tule powjesé z tym wuznacom: Zbožomna je ta wosada a zbožomny tón duchomny, kotrajž so po 25lětnym zjednočenstwje w tym knjezu na tajke wašnje česítaj a lubujetaj, to je jimaj woběmaj wulka česé. A najwyšši pastyr' našich dušow w njebjesach ma na tym wěsće tež dobre spodobanje.“

„Skónčne dowolamy sebi hišće jedyn spěw sobudželić, kiž bě k. Jakub z rjnym wěncem wot R. swójby dóstal:

„Daj Bóh zbožo! džensa wjesle praja
Naše rty, knježe dostojny,
Cune čuća za was rady haja
Zboža přećow polne wutroby.“

„Wy sée žohnowanje wusywali
Z dobrej radu, wučbach, we skutkach,
Z próstwami za nas před bohom stali,
Prewodželi wšich nas w dóndženjach.“

„Pjeć a dwaceći lět skutkuječe
K derjehiću našej wosady,
Z modlenjom ju dale powjedžeče
Z bohom na čas dołhi přichodny.“

Milý bôh spožč rjane dopjeljenje
Próstwam za was horco spěwanym,
Kózde zdychnjeničko, kiž k njebju čehnje,
Wróć so z wusłyšenjom bohatym.“

„A tón štom, kiž džensa skića rjenje
Slěbornu wam kwětnu wukčeťu,
Rady přinjesć budže w božim mjenje
Kwětku, k radosći wšem, zločanu.“

W tutej rozprawje bě prajene: Druzy česčerjo a
přečelo zwjeselichu k. duchomneho prez listy atd.“
Bjez tutymi listami bě scéhowacy:

„Luby zastójnski braře!“

„Hdyž tež nic z prěními, dokelž wšak w naší
éichej samotnosći so wšitko pozdžišo zaslyšuje, přikha-
ďam tola z nic ménje wutrobnym džélbraćom nad waší
rjanej swjatočnosću, kotruž je wam bôh miłosćiwy tamu
njedželu swjedženſcy spožčil.“

„Kak derje je wam! Začuwanja njebjeskeje radosće
waša wutrobu pjelnja. Před wašim radostnym wobli-
ćom leži wšitka ta miłosć boža, kotruž sće w tych pjeć
a dwaceći lětach swojeho budyskeho zastójnsta dóstawa-
li. Waša zaidženosć je kaž rjany rub z nićow swěr-
neje džélawosće a bohateho žohnowanja prez božu
miłosć tkany. Što wšitko je tón knjez prez was du-
chomneho, prez was serbskeho duchomneho skutkował!
Waša duchapołnosć, waša móčna ryčniwość, waša pil-
nosć za bože kralestwo bjez Serbami je wusywy a
žnje widziła krasne a trajace.“

„Zo je wosada zbožomna, kiž was za duchomneho
ma, to je zjawnje dopokazała, kaž z „nowinow“ widžu;
ale wosadžine mjezy su přewuzke za waše skutkowanje:

tež do daliny so z njeho žohnowanje přeliwa w bohatej měrje. Po cyłych Serbach, pruskich a saskich, so hiżom dźęcałkam z dżakomnosću waše mjeno zašćepuje, zo sće jim dźecibibliju wobśernu a přijomnu, zrozemliwu a płodnu šchinili. To je zaslужba wo boże kralestwo, wo Serbowstwo, kotruž budža tež dalši potomnicy z dżaknym khwalenjom připóznawać. — A njejsće wy byli dobywař swyatnicy za Serbow w kralowym měscie, a njejsće wy tam na sejmje za khwalbu serbskeho mjena ryćerscy wustupowali?“

„Hdże je so w Serbach za Serbowstwo něšto założilo wužitne, spomóżne a khwalobne, čemuž by so waša **dobra rada** a wustojna pomoc zapowiedziła? Bjez tym zo druzy w njewólnikowskim wotwisowanju wot ludzaceho njezdźelaneho rozsudźowanja z maćicy so zhubja, stejiče wy kaž njepowalny dub, kiž na wětrowe storki njedžiwa, a pytaće ju zdzerzeć a wodźić, kaž wutrobity wodźer, kotryž tež w přeciwnosćach a wotpjatosći na přeciščenie a dobyeo dźela.“

„Tola k čemu dyrbu pisać, štož je do wšeh wótčinskich wutrobow z njewuhasiwymi pismikami zaryte? Bóh je zjawnje z wami a jemu budź dżak, zo je wón was za serbskeho duchomnego hłownego města našego Serbowstwa postajił, a zo wón ze šcedriwej ruku k wašim dźělam so poznawa.“

„Dyrbu tež přistajeć, zo je wón hač dotal tež z wami był we wašim domje, we wašej luboznej swójbje? Wy maće mandželsku, za duchomnsku mandželsku stworjenu, a dźěci kćenička, kwětki Serbowstwa.“

„A nětko, što dyrbu wam zbožomnemu zboža přeć?“

„Bóh miloščiwy budź dale z wami, žohnuj was a zdzeržuj zbožomnego was dołho, dołho w swojej krasnej winicy bjez Serbami!“

„Do tuteho zbožopřeča so moje žonjatko, kiž so vam a wšitkim wašim naležne poručuje, ze wšeje wutroby přizanka.“

„W luboséi atd.“

Blychća so w dotal woznamjenjenym wobrazu jeho žiwjenja wše pruhi jeho tak bohaće požohnowanego a džakomne připóznawateho skutkowanja? O ně, ně! Tudy móhlo so hišće wjele, wjele přistajić; na příklad, zo z wulkim nałożowanjom časa a prócy a sćepliwośce zabłudżene a stwjerdnjene duše w skałobach hļubokeje panjenosće smilnje pytaše a jatym w jich jastwach boži hněw a božu hnadu naležne připowjetaše. — Wjele stow biblijow bjez našim narodom wuprěšcerawši tež na tón wbohi lud, kiž bjez božeho słowa w sčenje smjerće sedži, njezapomni. Kak bě wón wjesely, jako so po wjacykrót wozpjetowanym radu składowaniu skónčne dowuradži, zhromadne, wšitke serbske wosady z jich pastyrjemi wobsahace serbske misionske towarzstwo załožić. Tajke wulke towarzstwo dyrbješe k docpięt swojich wotpohładow swój wosebity časopis dostać a zdźeržać. Za swjate misionstwo z njewustawacej pilnosću rozsywacy Rychtař, diakonus w Klukšu, wza wodźenie teho časopisa na so. W kajkej poměrje je naš lubowany Jakub wukhadźenie tuteho „misionskeho posoła“ spomožił, na to je so w pozdzišo sčěhowacym khěrlušu, kiž je „misionski pósol“ na jeho row połožił, z dźela podótknyło.

Z čimž pak přede wšitkimi wěcami je sebi naš njezapomniły Jakub wěčnu džakomnosć wšitkich serbskich wótčincow dobył, a přez čož wón tež po smjerći daloko a šěroko po cyłych Serbach trajnje a płodniwje skutkuje, to je jeho wulka, spodziwna dźławosć w serbskim pismowstwje; haj spodziwna dźławosć. Hdyž

mjenujcy wopominamy, kelko časa měješe na porjadne a wurjadne džěla a wobstarowanja swojich wšelakich zastójnsthov nałożować; dale, jak je so wot Lubenskoweje smjerće w lěće 1840 sem hač krótka před swojej smjerću z čežkim čeřpjenjom swojeju wočow bědić měl: je kaž hudenčko, zo bu přez njeho serbske pismowstwo tak bohaće přisporjane. Jeho pisma, wšitke za naš lud w tak mjenowanym starym prawopisu w Budyšinje wudate, su pak scéhowace:

I. předowanja:

- 1) Naše evangeliske serbske spěwarske knihi w swojej wosebnosci wopomnjene. 1838.
- 2) Džakomne dopomnječe na knjeza Handrija Lubenskeho. 1840.
- 3) Ryč při nutřwjedzenju knjeza Krügarja w Poršicy. 1840.
- 4) Žnjowe předowanje. 1842.
- 5) Žnjowe předowanje. Druhi załožk z někotrymi přistawkami. 1842.
- 6) Te cyrkwinske mučenja našeho časa. 1845.
- 7) Tón knjez je mój pastyř. 1848.
- 8) Wěrny khřescijan pod božim prutom. 1850.
- 9) Eli a jeho synaj. 1852.

II. druhe, z džěla wjetše pisma:

- 10) Ta cyrkwinska nuza našich evangelskich sobukhřescijanow w druhich krajach. 1846.
- 11) Powjesć wo wustajenju evangelskich serbskich božich službow w Draždžanach. 1848.
- 12) Serbske horne Lužicy w zjenočenju z kapłanom Kućankom wudate. 1848.
- 13) Spočatki khřescijanskeje wučby. 1843.
- 14) Spočatki khřescijanskeje wučby. Druhi porjeđeny a vjele přisporjany wudawk. 1846.

15) Spočatki khřesćijanskeje wučby. Třeci porje-
dzený a wjele přisporjany wudawk. 1854.

16) Druha prjedyryč k druhemu wudawkej tych
knižkow: Spočatki atd. 1851.

17) Kak młodzeńc pónidže po čistym puču. Sobudar
na puć přez swět do njebja. 1852.

18) Modlitwy za khřesćijansku młodosć. 1852.

III. Jednotliwe spěwy a khěrluše:

19) Začuća wutrobneje lubosće a džakomnosće pře-
čiwo knjezej Handrijej Lubenskemu w khěrlušu wupra-
jene wot šulerskich džěci. 1831.

20) Kwasne rozryčowanje při wěrowanju knjeza
Krügarja. 1840.

21) Khěrluš při wotsalčehnjenju knjeza Krügarja. 1840.

22) Khwalobne spěwanja šulerskich džěci při swje-
čenju knjeza Wjacki. 1841.

23) Wot njeho buchu do čišća wobstarane wšě khěr-
luše, kiž su so wot 1849 hač do 1853 při evangelskich
serbskich kemšenjach w Drježdžanach spěwałe, kaž tež
khěrluše při serbskim misionskim swjedženju 1852 w
Badyšinje spěwane.

24) W nowym přidawku duchomnych khěrlušow je
44 khěrlušow wot njeho, kiž su z „J“ podpisane.

IV. Prjedyryče:

25) K Wanakowemu serbskemu přełožkej Thomaša
Kempenskeho štworych knihow wot khodženja za Khry-
stusom. 1845.

26) K njebo Lubenskowym štworym předowanjam
„Jezus w domje pobóžnych“. 1847.

27) K Pjekarjowym a Bartkowym bibliskim stawi-
znam. 1853.

V. Druhdże sobuwotéišćane wšelake jeho
wudžěłki, n. př.:

- a) W „Tydženskich Nowinach“ z podpismom „2“.
Hladaj Tydž. Now. 1848 čo. 10. a 11. Cyrkwinie
lěto. čo. 13. Naš čas. 1850 čo. 5. Sejmska roz-
prawa atd. atd.
- b) W „misionskich powjesčach“ nastawki z pod-
pismom „2“ abo „7.“ 1846 čo. 9. atd.
- c) W Zerničey. 1849 čo. 12. Prédowanje při tře-
ćim serbskim kemšenju w Drježdžanach 1849 dzer-
žane wot kn. E. Bohuwěra Jakuba atd.

VI. Bjez jeho pismami namakaja so tež ně-
kotre němske, kotrychž napisma na serbski
přełožene tu s ečhuja:

- a) Třoje čēlne ryče, wučerzej Rychtarej na Žido-
wje, Łowkowej na Židowje a Lohzynej na Ži-
dowje dzeržane.
- b) Jubelski spěw lubijskemu primariusej Brüknarej
posvjećeny. 1829.
- c) Spěw zahe dokonjanej přečelnicy, knjeni wo-
krejsnej čloniskej radžícelcy Herminje Ottiliji
Štareynej 1840 posvjećeny.
- d) Spočatki khřesćijanskeje wučby. 1840.
- e) Wšelake serbske naležnosće rozprajace nastawki
w budyskich tydženskich nowinach lěta 1848 atd.,
we cyrkwinie a šulskej nowinje 1852 a 1853.

VII. Jemu kčesič buchu wudate:

- a) Přečelny sobudar atd. Spěw wot Möhna. 1824.
- β) Jene khřesćijanske džakowanje je činié atd.
Spěw při narodze Jurka, prěnjeho synka, 1839
wot Krügarja.
- γ) Spěw při wotkhorjenju lubeho džesća wot Krü-
garja. 1851.

- δ) Spěw k narodnemu dnjej wot Wanaka. 1847.
  - ε) Spěw k narodnemu dnjej. 1848.
  - ζ) Pojdančka. Wot wučerja Wehle. 1847.
  - η) Wěne džakomněho dopomnjeća na rów dobreho bědžerja, lubowanego, wulcy zaslužbneho, čescedo-stojneho knjeza Ernsta Bohuwěra Jakuba, duchomněho při michalskej wosadze w Budyšinje, zmřjeteho 4. dženja małego rózka 1854, wupłećeny wot Dra Psula.
  - θ) K wopomnjenju na kn. duch. Jakuba wot wubjera maćicy serbskeje. 1854.
  - ι) Prědowanje po zbóžnym skónčenju njebo knjeza Ernsta Bohuwěra Jakuba, derje zasluženeho evangelskeho fararja při cyrkwi sw. Michała w Budyšinje před budyskej michalskej wosadu dzeržane wot H. A. Krügarja, duchomněho w Poršicy. 1854.
  - κ) Němski žarowanski spěw wot ryčnika Webarja w Budyšinje. 1854.
  - λ) Němski žarowanski spěw wot Hiki, knihičiščerja w Budyšinje. 1854.
-

Po tym štož bu hižom w předku wo našeho Jakubowej swójbje prajene, móžeš wjedzić, zo bě z najzbožomnišim mandželskim, z najzbožomnišim nanom. Tuta swójbna zbožomnosć bu jemu pak tež hišće přisporjana, jako bu wón přichodny nan. Bje wšitkimi młodymi Serbami stajnje jeho wutrobje najbližzej stejestaj česče dostojnaj a wo Serbowstwo wulcyzasluženaj E. Jurij Wanak, byławy farař w Kotecy a nětčiši městodirektar̄ krajnostawskeho seminara, kaž tež přisyda apellaciskeho sudnistwa při mandželskich jednanjach w Budyšinje, a Dr. Khř. Bohuwěr Pfūl, gymnasialny wučeř při křižnej wučerni w Drježdžanach. Prěnjeho je wón

sam ze swojej najstarzej dźówku Lydiju zwěrował, a druhemu je nawożeni swojeje druheje dźówki Hedwigi swoje nanowske žohnowanje dał.

Bjez te čežše pruhowanja, kiž buchu jemu w žiwjenju nakładowane, slušeu smjerć staršej, nanowa 1832, maćerna 1851, dorosćeneju bratrow, Juliusowa 1837 a Awgustusowa 1849, wjelelětne čežke čerpjenje na wočomaj a naposledk to hrube, křiwdzace rozsudźenie jeho katechisma, kotrehož dla wón swoju „druhu prjedyryč k druhemu wudawkej tych knižkow: „Spocatki khřesćijanskeje wučby, jako přinuzowane zamolwjenje přeciwo próznym porukam we tej prjedyryći k šestemu wudawkej Porstoweho katechismusa“ spisa. — Ze swojego samsnego doma njeje wón za swoje žiwjenje ženje žane čelo wunjesć wohladał. Z cyła bě, kaž bu wón často džakomnje wuznał, jeho žiwjenje krasny wěnc z bohatych wopokazanjow božeje miłosće a mnogich wjeselow wuplećeny. Jeho žiwjenje bě krasne, přetož wone bě sama próca a dźělo. Dźělo wón stajnje za dobrotu a strowotu z džělanskimi mocami za najwosebniše kublo swojego žiwjenja spóznawaše. Teho dia je tež tón knjez jeho srjedź džělanja wotwoał; přetož hdy budžiše raz swjećié dyrbjał, dha budžiše so wón přeni krōc w swoim žiwjenju njezbožomněho začuł.

Na třetím wudawku swojego serbskeho katechisma džělajo bu naš wuley lubowany Jakub wot swojeje smjertneje khorosće nadpadnjeny. Snadny bě jeje započatk, žałosny jeje kónc. Zadnja hlowa jeho pobolowaše. Druhu njedželu po třoch kralach, jako na 15. maleho róžka, bě hišće předował; ale hižom přichodnu njedželu jemu bolesće lubu službu božu zapowiedzichu. Ménje bu to pobolowanje pozdžišo wažene, dokelž so 28. maleho róžka wošidrjenje přiwda. Ale jako so to

zaso pozhubi, wospjetowaše so spomnjene hłowybolenje ménje a bóle, a bu lěkarska pomoc pytana, kotraž pak njedosahaše, tak zo druhı małego rózka khorosé ze wšej mocu wudyri, kiž lěkarjo za mozowe zahorjenje spóznachu, a hižom nazajtra wšu nadžiju na polěpšenje spuščichu. A wo prawdže! žana pomoc tež wjacy njebě; přetož sobotu, štwórtý małego rózka, rozeńdže po wšem měsće zrudna powjesć, zo je knjez duchomny Jakub připołnju w dwanaćich zbóźnje wusnył. Jeho khorosé běše krótka (jenož wot prěnjeho małego rózka je twjerdże leżal), ale jara ćežka; wón, kiž běše tak wjele tysacow po wobliču derje znał, na swoim khorolożu swojich najbližszych wjacy njeznaješe. Na Krystusa křižowanego zhladuju wón swojego ducha spušći, jako bě svoju starobu přinjesł na 54 lět bjez 12 dnjow.

Jeho jara pyšny pohrjeb bě srjedu, wosmy małego rózka. K temu bě so njeličomny lud zewšech stronow zhromadźił, a Budyšin drje wot wjele lět sem tajke sławne přewodženje widził njeje. Zady kašea dźeše 32 evangelskich a katholskich duchomnych (bjez nimi senior Smola a cyrkwiński radžicel Dr. Gilbert), wšitcy serbscy kandidaći a wulka mnohosé wučerjow, krajski direktar z Könneritz, Dr. Klin a wšitcy wyšsi měšcanscy zastojnicy, wjele wojerskich wyšsich a dołhi, dołhi rynk měšeanow a wosadnych, znatych a přećelow. Prěd kašecom dźechu wosadne šule a khejbětarjo, kiž z dźela te rjane wupyšenja njesechu, kiž běchu so ze wšelakich stronow připósłale, a my wiźichmy bjez mnogimi a krasnymi wěncami a wonješkami tež rjanu kótwiecu, łutu, krónu, 13 bołončowych hałozow a troje pletwa. Na kašeu, kiž bě najrjeňšo wudebjeny, běštaj rjanaj wobłukaj, jedyn ze serbskim, druhı z němskim napismom. Tež běchu k jeho česći

někotre na bělu židu čišcane wopomnjenja (bjez druhimi tež wot mačičneho wubjerka) a někotre spěwy připoslane. A kaž dyrbało cyłe přewodžerstwo, do kelž serbskemu wótincej poslenju česć wopokazaše, Slovjanow běle žarowanske woblečenje měć, bu njenadžujcy cyły čah z hustym sněhowym moškom kaž wodžety. Jako pohrebny čah do tuchorskeje cyrkwe přindže, kotař móžeše pak jenož mały džel přewodžerstwa horjewzać, bu tam wot cyrkwiného radžicela Dra Gilberta němske čělne předowanje džeržane; potom móžeše na rowje Dr. Klin wosebnu ryč, w kotrejž tež bjez druhim na Jakubowe zaslužby wo Serbowstwo a mačicu serbsku spominaše; po nim ryčeše štučkujo komornik Liebert, po kotrymž primarius Dr. Wildenhahn modlitwu a požohnowanje wotdžerža, a na to diakonus Wjacka w tuchorskej cyrkwi pohreb ze serbskim čelnym předowanjom skónči.

Aeolske harfy želniwje zaspěwaju, hdyž wětr so zběha; wótcińskie truny žarowanske hłosy zanošowachu, jako so ze zemje pozběhnu duša našeho Jakuba. Z tajkimi khěrļušemi wobzankmy jeho žiwjenjopis.

A.

Wěnc džakomneho dopomnječa
na rów

dobreho bědžerja,

Iubowanego, wulcyzaslužbneho, česćedostójněho knjeza

Ernsta Bohuwěra Jakuba,

duchomneho při michalskej wosadze w Budyšinje,

zemrjeteho 4 dženja małego róžka 1854,

wuplečeny

wot

Dra. Pfula.

Komu zwony zazwonjeja

Michalskeje wot cyrkwe?

Koho jasne přewodźeja
Slěbroklinki budyske?

Krajo serbski, płakaj z nami,
Kěrluš zrudny zanošeji;
My smy hižom džensa sami,
A naš Jakub wjacy njej'!

Tudy płače wurudżena
Tyšnje *jeho* wudowa;
Do rowa je położena
Swěra, lubosé mandželska!

Wopušcene luboh nana
Dzécí dobre žaruja;
Jim bě radosć słodka, rjana,
Swójba *Jim* najkrasniša!

Što so tudy serbcy ludžo
Zhromadźeja želniwi?
Što jich wutroby so rudžo
Wóčko pjelnja z sylzami?

Ach, jich pastyř dobry, swěrny
Bělu Smjerć je wohladał!
Ach, jich prědař krasny, wěrny
Je tak zahe wudychał?

Na klętcy a před wołtarjom,
Hdzež ert *jeho* klinčeše,
W hrodach a pod nizkim twarjom —
Jakub wjac tam njebudže!

Štó je knihi bobre pisał,
Jasne, ludej serbskemu?
Štó na swojich Serbach wisał?
Swěrnje wodził Maćicu?

Štó je Serbam přihótował
W Němcach*) serbske kemšenja?
Zabłudženych wokřewjował
Z khlěbom wěčnoh žiwjenja?

Štó bě přečel lubowany,
Swěrny towarš, najlepši?
Štó bě k radze mudrej khmany,
Hótowy k nej w lubosći?

Zapłakajé, zapłakajé,
Zrudni zo mnu žarujé,
Z wutroby so napłakajé:
Ach, naš Jakub wumrjeł je!

Bohuwěro woněmjeny,
Božmje tebi zawdawam!
Bohuwěro překrasnjeny,
Pokhil swoje wuchó k nam:

Ty tam khodziš w stronach krasnych
Blizko božoh wobliča;
Ty tam žnjeješ w polach jasnych
Płody dobroh symjenja;

Ach, njech twoje wóčko na nas
Zrudnych miłe pohlada!
Ach, njech twoja lubosć za nas
Pokoj z njebja wusywa!

Bohuwěro, w lěpšim kraju
Zaso wohladamy če!
Tam so lubi zaso maju!
Božmje, zbóžny Iakubje!

---

*) W Drježdžanach.

B.

Wysokodostojnemu knjezej,
njebo

knjezej duchomnemu
Ernstej Bohuwěrej Jakubej,
fararej při michałskej wosadze w Budyšinie.

† 4. februara 1854.

Pětr Mlónk z Dživočic.

Kak tola jara zahe so
Twój běh tu minje, člowjeko!

Ach, serbscy ludžo, płakajće:
Naš luby Jakub wumrjeł je.

A cyła michałska ty wosada
Nětk žaruji wo swojeho prědarja.

Srjadź swojoh prócowanja tu
Za swoju lubu wosadu
W tej božej, swjatej winicy,
Hdžež běše swěrnje džělawy,
Džens tydzeńeň boži hłós joh wołaše:
„Pój, swěrna duša, pój, nětk swjatok je!“

Wón jako swěrny duchomny,
Haj jako ryčník wubjerny
Bě luby swojej wosadze
A znaty wšudzom w Serbowstwje;
Joh' mjeno budže wšudzom česćene,
Hdyž wón žno dawno próch a popjeł je.

Joh' duch — je wón tež wotešoł —
Šće předco dale džěla jow
A spěwa, wuči, prěduje
Přez pisma, knihi, khěrluše
Tež rozpróšenym Serbam daloko,
Za kotrychž je tak swěru starał so.

Haj jeho rjane khěrluše,
Kiž wón nam zawostajił je,
Bdža w zrudźbe a we wjeselu,
We domach a tež we templu
Přede dale k njebju horje zaklinčeć
A božu česć na zemi powyšeć.

Ja hišće předco widžu joh,
Kak luboznje wón tola so,
Hdyž horje přińdze na klětku,
Za swoju lubu wosadu
K tom njebjeskemu wótcej modleše
A k zrudnym troštne słowa ryčeše.

Dha spi nětk derje, předarjo,
Ty swěrny boži wotročko !
Hač bóh tón knjez wšak junu će,
Kaž wěrił sy a wučeše,
Z toh twojoh rowa zaso zawała
A twojej wěry zdu ēi z hnady da.

C.

„Misionski posol“ w swoim 4. čísle lěta 1854
njebo knjeza Ernsta Bohuwěra Jakubowy zažny
domkhód wobžarujo, wo nim bjez druhim takle swěđci:

„Wón je w Ioňším lěće pomhał naše serbske
misionske towarzstwo, kaž tež tón serbski misionski časopis
załožić. Jena wutroba je we nim zastała bić, kiž
běše w cyłym žiwjenju přećiwo wšitkim přečelna a staj-
nje bohata na wérje, lubosci a nadžiji. Wjele, wjele
stow přewodžachu 8. febr. jeho smjertne zbytki k rowu.“

„O wulecy lubowany mužo Boži,
Kiž ty tež na mnje swoju prócu zloži,
Při wukhadženju mi to mjeno da:

Ty hižom spiš, na słowo teho Knjeza
Bu stajena či w skutkowanju mjeza;
Tón Knjez će zahe k sebi zawała.“

,Spi derje, luby, nětk a měj so rjenje!
We Božim domje a we šuli ženje
Tu nebdže zabyte, štož wuwjedže
Tón Knjez přez tebje. W Drježdžanach a tudy
Kak někotry po duchu zrudny, khudy
Bu k wérje rozswěčeny přez tebje.“

,Ta džakna sylza bohatych a khudych
A horca lubosé wšitkich twojich lubyh,
Haj wšitkich, kotrychž k njebju pokaza,
Tón plód přez tebje wusyteho słowa
Na Tuchorju njej zaryty do rowa,
To prjed' a za tobú dže do njebja.“

Měj, naš njezapomnity, lubodrohi Jakubje, horcy
wutrobny džak cyłeho Serbowstwa za twoje wótčinske
skutkowanje! Twoje wopomnjenje wostanje bjez nami
w žohnowanju. Mužow twojego runjeća chcył Bóh zbu-
dzować twojemu serbskemu ludej!

Z tym přećom tebi poslenju dobru nóc dawa

Jaroměr Hjendrich Imiš,

farař we Woslinku.

Čemne korjenje a wotezname слова w serbščinje.

Wot J. E. Smolerja.

(Čitane w posědženju ryčespytueho wotrjada maćicy serbskeje
3. oktobra 1855.)

Hač runje so слова serbskeje ryče w běhu časa tak přeměnilo njejsu, kaž to w němčinje widžimy, dha namakamy bjez nimi tola tež tajke, kotrychž korjeń je ménje bôle skepsany a husto jara z čemnosću pokryty. Teho runja zetkamy druhdy слова, kotrychž wopřijeće je naš iud woteznał, tak zo je drje hišće nałożuje, ale jich korjeń tu khwilu dopokazać njewě. Z wobeju družinow checemy w sčehowacym někotre rozpomnić.

a) Čemne korjenje.

Braška, i, m. Der Hochzeitbitter. Korjeń tuteho слова podawa nam wěcownik „brach“, pola nas nje-wužiwany, kotrehož pomjenšak je braška a tak wjele znamjenja, kaž „bratřik“. Město braški trjeba so wot Delnołužičanow pobratř a wot južnych Serbow pobratim, štož po němsku „der Bundesbruder“ rěka. Za tajkeho móžeše so jenož najlěpši přečel wuzwolić a kaž tutón na wšitkim, štož teho nastupaše, kotremuž bě pobratr abo braška, wulcyšuje džél bjerješe, tak stawaše so to tež wosebnje na wažnej naležnosti, — na ženitwje. W tej měješe wón po nawožení prěnje město a kaž bě jeho wažnosć wulka, tak tež jeho služba wobščerna. Wón měješe přečelnosć dla wšitko to wobstarać, štož nětčiši najaty braška za pjenjezy čini. — Přispomnić mam, zo w Českim hišće nětko brach to samo znamjenja, štož bratr.

Bristej, twje, f., die Wade. W holi praji so

brišco a duž měnja někotři, zo je to tak wjele, kaž brjušco=brjuško, t. j. mały bruch: prajicy, zo je so tudy u po mjehkim sobuzynkom do i přeměnilo, kaž so to w českéj ryči stava a kaž džé my tež Lubij a Libij (město), Lubochow a Libochow (wjes) prajimy. Móžno by drje to bylo, ale hač so ta wěc wo prawdze tak ma, na tym hišce trochu dwělujemy.

Britej, twje, f. das Raſtrmeſſer. Korjeń podawa nam česki přidawnik „břitký, břitný“, kiž ma to samo na sebi, štož naš „wótry“. Tola přirunaj ilirski bridak, kiž to samo rěka.

Ć=tš=tšé, adj. indecl. nūchtern, nicht gegeffen und nicht getrunken haben, jejunius. Tuto słowčko piše so pólski czechy, česki tšti (přirunaj: tštitroba), južnosłowjanski tašt=tašć, ruski tošćij, cyrkwinosłowjanski t'sé, štož najprjódcej prózny znamjenja. My mamy jenož poryčadło: na-ě-wutrobu, štož by to samo bylo, kaž: na prózne znutřkomne, dokelž wutroba po prawym znutřkomne rěka, kaž budžemy to pozdžišo widžić.

Družba, y, m. der Hochzeitbitter. Tuto słowo nama-kamy tež w pólskej a českéj ryči, hdžež pak tež „der Brautführer“ rěka. Tajke česne zastojnstwo dostawa pola-Slowjanow jenož najlepsi nawoženjowy přečel a ruski drug znamjenja tež to, štož naš přečel, tak zo by družba (drug, druh; druhí) tak wele był, kaž *alter ego*. Přirunaj: braška, pobratř.

Družka, i, f. die Brautjungfrau, Züchtjungfrau. Ma tón samy korjeń, kaž družba, tak zo by družka po prawym přečelnica rěkała. Teho dla mjenuje so wona tež w někotrych stronach towařška.

Duž, conj. dařer. To je skažene budyske słowčko, kotrež je pak w holi swoju přenjotnu formu wobkhowało

a so tam toć wupraja. Južnosłowjanske tot znamjenja to samo, mjenujey: daher, alſo.

Dyžli, conj. alſ. Tuta zwjazawa, kotraž so po powjetšaku staja, rěka po prawym „nežli“, kaž so tež w českim trjeba a njesmě so teho dla „hdyžli“ pisać; přetož korjeńska *n* je so do *d* a něme *e* do *y* přewobročilo.

Jeńca, y, f. das Sommer-Korn, der Sommer-Rogggen. Korjeń tuteho wěcownika je słowjanski přidawnik „jary“, kiž to samo znamjenja, štož „čerstwy, sylny“. A dokelž je přiroda w nalęcu wosebje čerstwa a młodna, dha mjenuje so tutón počas (Jahreszeit) wot Słowjanow, wosebje wot Čechow, tež: jaro, a rož, kiž so w nalęcu=w jaru syje, rěka po tajkim: jarica=jańca abo, dokelž so a bjez dwémaj mjechkimaj sobuzynkomaj w Serbščinje do e přeměnja, wjele wjac: jeńca. W ilirskim rěka jarica, der Sommerweizen, w polskim a českim jarka das Sommerkorn. Naš adverb jara(jary) ſehr, valde, je wot teho sameho korjenja.

Kěžor, a, m., der Kaiser, wukhadža, kaž runje spomnjene němske slovo z grichiskeho *καστρο* a tuto z ťaéanskeho „caesar“. Słowjenjo přeměnicu *ai* do *e*, kaž woni to stajnje z tутym czuzym dwójnozynku činja (přirunaj staroněmske „hlaib“ a naš „khlěb“) a město „*z*“ stajichu Serbja „ž“. Njepisaj pak kěžor abo kejžor; woboje je wopake.

Kmótr, a, m. Der Gevatter. Někotři měnja, zo ma so tak derje prjódkstejace serbske a němske slowo wot ťaéanskeho *compater* wotvodžować.

Kórarje, ow, pl. Die Korallen. W tutym slowje je i poslenjeje sylby do *r* přeměnjene. To samo pokaz uje nam

Khornar, rja, m. der Kragen, kiž je z ľačanskeho collare přestajeny.

Křié=křšié, taufen. Korjeń je starosłowjanski k'rst (die Taufe), z čehož k'rstiti (taufen). Najbóle trjeba so lóhkoho wuprajenja dla wot Serbow forma chéié, šéié=křié, křšié; chéenica, šéenica=křčeńca atd. (die Täufe); chéenik, šéenik=křčeńik atd. (der Täufser), chéizna, šéizna = křeizna (das Tauffest). Přirunaj tež ilirske kérstiti, česke křtiti, pólske chrzcić (wupraj: chřcić). Naše slovo křestnička, das Taufhemd, das Westerhemd, je stary korjeń do społnje wukhowało. — W Delnych Lužicach réka du piš to samo, štož naše křćić, a dokelž je přeniši wuraz z němskeho dupen-taufen wzaty, dha chcedža někotři z teho wotvodzować, zo su Delnołužičenjo křescjanstwo z Němcow dostali, naši Serbjia pak ze słowjanskeje strony, dokelž křćenicu ze słowjanskim mjenom pomjenuja.

Lučibař, rja, m., der böse Geist, der Teufel, je skaženy ľačanski Lucifer.

Niňki, ſieňt, steji za mělkí, kaž maja druzy Slovjenjo. Tam a sem réka so nizkoležacemu polu „něle abo něme“, štož ma so po spomnjenym korjenju wukladować.

Njejapcy, unerwartet, unversehens. Korjeń podawa nam česke japatí, faſen, bemerfen.

Nuhel, hla, det Winfel, kaž so w holi za kut praji. Při spočatku stejace n steji jako digamma, ko-trehož město hewak pola nas h, j a w zastupuje; přirunaj: Adam, Hadam, Almosen=jałmožna, Arnold=Warnolt atd. Naš nuhel réka česki uhel, ilirske ugali, ruski ugol, starosłowjanski ągol, Ľačanski angulus, pólski węgiel (němski: Winfel). Cf. ilir. nuz=uz.

Nutř, hinein. Tudy zda so n tež digamma byé, tola pohladaj dale niže: wutroba.

Paćeř, rje, f. die Peter. Tuto słowo je swoje nastáče z modlitwy: Pater noster atd. wzało, přetož tule slyšachu drje Serbja w starych časach najhusčišo a mjenowachu po njej rosarie, d. Rosenfranz, tež paćeřc.

Pjech, a, m. Peter. Kaž je brach a bratr, tak je tež Pjech a Pětr, a najsckerje tež kmoch a kmotr jedyn a ton samy. A kaž so z bracha braška wotwodžuje, tak je z Pjecha diminutiv Pješka nastal.

Podjanski, katholisch. To je hromadu zestajene słowo, najsckerje nastate w času, jako bu to za najwosebniši nabóžniski rozdžél mête, hač jedyn Bože wotkazanje sub una abo sub utraque wuživa. Dokelž pak je katholsey sub una wužiwaja, buchu podjansey= subunistojo narjeknjeni, kaž so druzy utrakistojo (pod wobojim) mjenowachu. Město jedyn, jena atd. praješe so prjedy jadyn, jana atd., kaž to z delnołužiskeho a t. d. widžimy.

Pornjo, porno, atd. gleich, im Vergleich; gleich neben, je hromadu sčehnjene a steji město: porunjo, poruno.

Powzka=powuzka, das Milchseigetuch. Korjeń je wuz, kiž město wjaz steji, tak so by powzka tak wjele była, kaz powjazka. Wuzoł ma tón samy korjeń.

Požcić, leihen, borgen. Korjeń k temu je slowjeso žičic, pola nas njewužiwane, kotrež pola druhich Slovjanow wünschen, gönnen, wohlwollen rěka. Přirunaj delnoserbske požycys, pólske požyczę atd.

Přečel, a, m. Der Freund. To je přikrótšeny přiječel a wotwodżowany wot přijat-eho. Delnołužiski

přijašel, pólski przyjaciel (přyjačel), ilirski prijatelj atd.

Pstruha, i, f. Die Forelle. Najsckerje su Slowjenjo tu rybu po jeje harbje pomjenowali, přetož pstrý reka česki, štož naš pisany, něm. bunt.

Róčny, a, e, adj. Tutón přidawník trjeba so jenož w formuli: róčny čas, štož nětko to znamjenja, štož wysoki swjedzeń a róčne časy mjenuja so w Serbach jutry (Östern), swjatki (Pfingsten) a hody (Weihnachten). K spomnenemu přidawník dawa wěcowník rok wułożenje, přetož rok rěka pola druhich Slowjanow to, štož pola nas lěto, tak zo su ročne časy=lětne časy, die Jahreszeiten. W pohanskim Serbowstwie buchu mjenujcy započatki lětnych abo róčnych časow najwosebnišo swjećene a pomjenowanje tajkich róčnych časow bu potom na nowokrēsćijanske swjedzenje přenjesene, bjez džiwanja na to, hač so tajke swjedzenje runje při spočatku lětneho (róčnega) časa swjeća abo nie.

Rojeńk, a, m. Der Zeitgenosse. Runy rěkaše najskjerje w starym času równy, kaž to w Delnych Serbach a w druhich Slowjanach widzimy. Rojeńk je teho dla tak wjele, kaž równjeńk, kiž by po našej nětčišej ryći runjeńk rěkać dyrbjał.

Sakrować, fluchen, kleć, t. j. sacram abo sacramentum njewužitnje nałożeć.

Séenje, a, n. lectio, Vorlesung (aus den Evangelien, Evangelium). To je lóžsého wuprajenja dla skażena forma, kiž ma po prawym čéenje rěkać. Analogiske by bylo kćenje das Blühen. W nowišej Serbščinje trjeba so nětko forma „čitanje.“

Séina, y, f. Das Schilf. Tuto słowo dyrbjało po prawym třcina rěkać; přirunaj česk. třtina, pólsk. trzcina (třcina).

Sknadz, a knadz, a, m. Der Goldammer. Połna forma by była: strnadz, trnadz, pretoż w českim je strnad a w polskim trznadel (třnadel). Sobuzynk t je so do k přeměnil, kaž so to tež hewak w Serbščinje stawa. Tak praji so klama a tlama (der Račen), kabija a tabija (die Mandelsträhе) atd.

Sčeńk, a, m. Die Zäpfel. Tón by po prawym ččeńk rěkać dyrbjal, pretoż čéu je tež za njeho korjeń; čéu znamjenja pak w Słowjanstwje nic jenož ném. leſen, ale tež žühlen; po tajkim čéený gejählt, ččeńk eine abgejählte Menge, eine Zäpfel Garn; čéu ma za infinitiv čisć, česk. čisti a ma so slowo čisło, die Nummer, numerus, wot njeho wotvodzować.

Šelma, y, m. mjenuje so w Serbach muski, kiž je sebi holčku dόšoł, a hewak tež člowek, kiž wjele hόdny njeje. W někotrych druhich Słowjanach reka šelma, y, f., das Raubthier.

Tkha, i, f. Der Floh. To je khětro skažene slowo, kiž so tež tam a sem pkha wupraja. Po prawym by wone pľcha rěkać mělo, kaž je tež Polacy pisaja; w čěščinje praji so blecha.

Tójhdy, ziemlīch lange, a tójšto, ziemlīch viel, steji město što-wě-hdy a što-wě-što.

Traš, wahrscheinlich, vielleicht, steji město trjebaš, stož je 2. wosoba jenoty přitomneho časa slowjesa trjebaé.

Twór, rja, m., der Žltis, piš lěpje tkhór. Přiru-naj česki tchoř.

(Přichodnje dale.)

V
C A S O P I S
TOWARSTWA
MAĆICY SERBSKEJE.

D R U H I Z E S Ž I W K.

1855.

Spěwy

wot

HANDRIJA SEILERJA.

Kwětka lubowana.

Kwětka moja lubwana
Barbu jasnu kćęje,
Rjeňše njejsu njebjesa,
Tak so lubje směje —

Njej to módra lilija?
Ně, to njej ta róžička!

Kwětka moja lubwana
Ponižne je dźéo,
Hlojčku z trawy pozběha,
Hdyž je éopele lěo —
Njej to módra fijałka?
Ně, to njej ta róžička!

Kwětka moja lubwana
Rady žórło pije,
Lubosé ju tež do wěnca
Rady sobu wije —
Njej to njezapomnička?
Haj, to je ta róžička!

Bjeŕ dha, bjeŕ ju wote mnje,
Wzmi tu kwětku sebi,
K přečelnemu božemje
Podawam ju tebi,
Hdyž mje runje njewidžiš,
Zo so na mnje dopomniš!

Fijałka.

Witaj, witaj fijałka,
Módrinka ty jena,
Z prěnjej mocu nalěća
Zahe wotućena;
Witaj džěćo lubozne
Pod topjeikom blycháte.

Swoju barbu njebjesa,
Jako sněhi tachu,
Dokelž sy tak ponižna,
Tebje zwoblekahu;
Zemja z lutej lubosće
Da ēi krasne wonjenje.

Z wóćkom twojej milosće
Nětko hladaš na mnje,
Njej twój kćew a wonjenje
Luby dar też za mnje?
Haj, po zymskej čěsnosći
Njeseš lôšt a radosć mi.

Něžna kwětka wonjawka,
Milosć woblečena,
Znamjo něžnoh džěćastwa,
Witaj wubudžena;
W twojim lubym poselstwi
Wotmłodźa so myslički!

Dobre zahrodnistwo.

Žadnu róžu chcu sej płodzię
Do zahrody žiwjenja,
Tajke dźělo chce so hodzić,
Z mytom zbožnym zaplaća;
A k tej prócy prošu za nju,
Dokelž róža z njebjes je:
Mile njebjo, směj so na nju,
Zo mi nihdy njespanje.

Nadzija, ty róža rjana,
Tebje měnju, wuzwolu,
Hdze tež w swěće kwětka žana
Kéče tebi k runjeću?
Wot młodosće hač do rowa
Tebje smjertni bahuja,
Z kóždym slóncom kéčwaś nowa
Z njesmjertneho korjenja.

Kéč dha, kéč ty złota róža,
Hladana wot lubosće,
Strachi mje tu malo stróža,
Widžu twoje blychěnje;
We tebi so zwjeseluju,
K tebi džerži wutroba,
A hdyž swět tež wopuščuju,
Kéčeš z mojoh popjela.

Pućowanski spěw.

Róža słuša do wěnca,
K rejži spěw so hodzi,
Ze spěwom lóst přibjera,
Radosć hakle słodzi;
Dójž tu zemja zelenia
Pućowarjow nosy,

Žada spěvač wutroba,
Lubosć namka hłosy.

Přečeljo, duž spěwajmy,
Našom pućej slawa!
Spěv budź towarš rejžomny,
To su serbske prawa;
Sama žolma k morju dom
Z němym ertom njeidže,
Swoju rejžu z pluskotom
Daloki kraj přeídže.

Wšitke ptački z nalécom
Z dalokeho kraja
Přicahnu ze spěwanjom
A swój lóšt tu maja,
Dójž so haje nježolća,
Dójž jim hoja časy,
Hač ze spěwom dželenja
Wućahuja zasy!

Myslička nazymu.

Ha widzuli ptačata čahnyć,
Hdyž lisćowy žołci so štom,
Chce myslička sobu so kranyć,
We hwězdach pak pyta swój dom.

Ha widzuli mróčelow čahi,
Kaž sony puć pod njebjom jěć,
Hdyž luka je płowa, haj nahi,
Chce myslička křídła tež měć.

Ha widzuli k zemi so nižić,
Spać kwětku tu poslenju hić,
Chce myslička k hwězdam so bližić,
Tam pokoja žórleško pić.

Hdze myslička statok swój stajiš,
Ty njemérna podrožnica?
Tam horkach, tam z radosću prajiš,
Nětk, nětk sym ja spokojena.

Jasny wječor.

Kak so tón wječor krasni,
Hdyž měsačk slěborny
So z módrých njebjes jasni,
Nam k službje hotowy;
Wón jako wóčko nócne
Ze swětłom kraluje,
Štož pak chce drěmać spróčne,
Do spanja kolebje.

Nam k radosći je daty,
Naš pućik pojasni;
A jako přečel znaty
Nam hlada bjez woči;
A chcyle pruhu haćie
Keřk, murje, twarjenja,
To njedawa wón plaćie
A wyše pokroča.

Wón khodži w zymje, lěci
Swój pućik módrojty,
Po cyłej zemi swěci
Přec jenak přečelnny;
Wšo jeho pruhow čaka,
Wón rady z kóždym dže,
Nic pjenježka, nic džaka
Wón za to njebjerje.

Wšu přeradu wón hidži
A próška njepraji,

Štož jeho wóčko widzi
Tu delkach na zemi;
Duž budź mi česćowany,
Ty swérny přecelo,
Budź lubje powitany,
Ty hwézdow wodżerjo!

Hdže zboże rjeňše?

Praj, zwotkal zboże přikhadžuje
A hdže je z domom na swée!
Njej tam, hdžež połnje wusypuje
Swój dar we złotym bohastwje!
Ow ně, ow ně, tam přimoja
So wone hakle nazdala.

Dha bydli tam, hdžež mów a sława,
Kiž stotytkow čas překroča,
We połnych horšcach radosć dawa,
A hdžež so króny zybola?
Ow ně, ow ně, tam zawérno
Ma słabe hišće swětleško.

Njej česć a štant, njej złota króna
Tu jeho wučinjeny skhow,
Dha snadź je mudrosć Salomona
A swětło rjanych wědomstwow?
Ow ně, ow ně, tam swěći drje,
Dosć wutrobu pak njehrje.

Aha, ty měniš winko jasne
A spěw při lóštnym towarstwi,
Ty khwališ strowe lěta krasne,
Kiž młodosće són přezłoci?
Ow ně, ow ně, tam zelena
Njej hišće zboża haloza.

Hdžež swjatnicu sej lubosć twari,
Hdžež jejne mocy płomjenja,
Tam zboże je, tam dary dari
Najzbóž nišeho wjesela;
Haj tam, haj tam, hdžež lubosé je,
Tam zboże kće najzločiše!

Čeledžinske hody.

Jan a Hana.

Lisé wopušći štom,
Swój zeleny dom,
Hdyž woněmi haj
A ptačata čahnu
A rumuja kraj.

Handrij a Marja.

Lisé wopušći štom
A čeledžin dom
A přepoda so,
Hdyž lětko je wušlo,
Kónč doběžalo.

Hana.

Džak towarškam wšém
Nětk praju, kaž wěm,
Džak za towarstwo,
Kiž měsačk a slónčko
Tu wobswěčilo.

Handrij.

Nětk božmje cheu wzać
A dale so dać,
Pué pyši nam sněh
Kaž slěborna wolma
A dejmant a škrē,

Wšitey štyrjo.

Lisé po wětře dže

A přelētuje,

Ja nastaju so,

Hdzež druhdze khlěb rosće

A wjedže mje Bóh!

Hdze mam „ó“ pisać?

Rozestajit

Michał Hórnik.

Dokelž w našim prawopisu při nałożowaniu pismika „ó“ tam a sem hiše njestajnosć knježi, dyrbjało so tola tež tole pod krute prawidła přinjesć. Tajke prawidła pak so njehodža po ludowym wuprajenju dospołnje postajię; přetož to je jara khabolate a we wšelakich kónčinach Serbowskeje wšelakore, tak zo w holi a wokoło Budyšina mnohe bluke „ó“ slyšiš, kiž so druhdze jako jasne abo połne „o“ wupraja, n. p. r. pón, dól, rów, čóp; twarožk, hróch, dzówka, łahódny, mnohótny, přiróstk, přichód, wukónčik; ale druhdze zasy: pop, doł, hroch, přichod atd. Kotre wuprajenje dyrbimy nětko w prawopisu séchować? Njesměmy tu lubowólnje jenož wěstu krajinu posłuchać, ale dyrbimy, kaž to druhdze w nowym prawopisu činimy (wšesłowj. wukončne „je“ m. budyskeho „i“), tež tudy to pisać, štož je wěstych přičinow dla lepše a prawidłomniše. By-li so po zachodnej podryći pisanje pismika „ó“ po wěstych prawidłach wobmjezyły, by z teho dwoji wužitk nastął, a to za pisanje a wuprajenje; dokelž tak by so našemu smužkatemu pismu mnoha čarka zalutowała, a tež lubozwučnosć našeje maćeršciny by so prez wotstronjenje mnohich blukich „ótow“ powyšila.

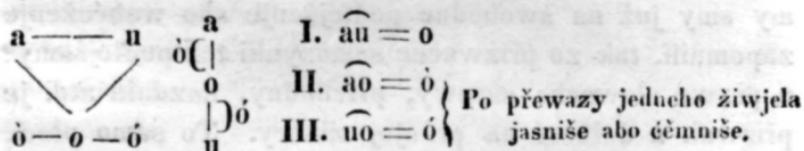
Tuto před wočomaj mějo spisach sčehowace pojednanje a pytach při postajenju prawidłow tež za hľubšimi, fysiologiskimi abo fonetiskimi přičinami. Zwjeselich so při tym zeznawši, kak jednorje a doslēdne je serbska ryč swoje prawidła dotworiła. Hač runje pojednanje jara rozčahnyé njechach, přistajam tola wšudze mnnoho příkladow, zo bych powšitkomnosć swojich prawidłow dopokazał. Njezamjelu pak tež někotre wuwzača hlownych prawidłow, dokelž w kózdej ryči płaći přislowo: Njeje prawidła bjez wuwzaća! Naše prawidła su po swojej ważnosći zrjadowane, tak zo prjedystojace tež prjedy płaći, dyžli sčehowace.

Z a w o d.

Troje „o.“

Samozynek „o“ njeje zakladny abo prěnjotny zynk, ale je po slawnych ryčespytarjach jenož měšeńca přez zjednoćenie zakladneju samozynkow, krkniskeho „a“ a hubniskeho „u“, je z hubomaj złamane „a“. Za tym hač w tutej měšeńcy nowy zynk „o“ bliže k „a“ abo k „u“, abo runje srjedža mjez woběmaj stoji, rozeznawamy rozdžélne „o“, pola nas we wuprajenju trojake (w pismje dwojake). Nastaće trojeho „o“ hodži so w tymle wobrazu předstajić:

I. Połne (čiste, runowažne) „o“ je srjedžny zynk mjez „a“ — „u“, a wupraja so kaž němske „oo, oh“, n. př. dobrý, doma, trochu, poklad. Štož do quantity, je wobojtne, t. r. dolhe abo krótke.

II. Jasne (swětle, lohke, slabe, wysoke) $\overset{\circ}{o} = \overset{\widehat{o}}{ao}$, $\overset{\circ}{a}$, $\overset{\circ}{o}$, jenož w tutym pojednanju čarkowane, zynči kaž

němske „o“ we „Gott“, abo kaž „a“ we prostym wuprajenju: wós, dós m. was, das; kaž ruske njepřizwučne „o“ (trochu jasniše): obrókъ, koca; kaž jendželske „o“ we „Oxford“; kaž šwedske „a“ we „Åbo“; kaž madžarske krótke „a“, n. př. abrones (pól. obrącz, wobruč), ablak (oblok). W prosodii je „o“ přeco krótke.

III. Bluke (mutne, čémne, ēežke, hľuboke) „o“ = uō (pola Staročechow, Staroněmcow, Slovakow), o, u (nětčiše česke wot 16. stot.), bliži so k „u“, tola njeje čiste „u“, kaž pólske „ó“, ale wupraja so kaž němske „u“ mjez ludom we „wurst, durst.“ W prosodii je „o“ stajnje dolhe, dokelž je přizwučne (hl. niže).

Pozn. Hornje mjena mam za najpřihodniše, dokelž slovo „polny“ ma we sebi zynk srzedźnego „o“; jméno „jasne“ a „bluke“ pokazuje, bliži-li so „o“ k „a“ abo k „u“.

• • •

I. „o“ je přizwučne, duž jeno w přizwučnej zlóžcy móžne.

W naší serbštinje, w pólšinje a ruštinje, kaž tež w němskich a romanskich ryčach je přizwuk (accent) nad časoměru (quantitu abo rozeznawanju časoweho traća dołhich a krótkich samozynkow) dobył; my smy juž na swobodne podlejšenje abo wobčeženje zapomnili, tak zo přizwučne samozynki tež podlejšamy; n. př. we słowach: surowy, přichodny, nazdala atd. je přizwuk a dołhosé na prěnjej zlóžcy. To samo płaci, hdyz je „o“ w přizwučnej t. j. pola nas w prěnjej zlóžcy (abo na prěnjej druheho słowa při zestajenju, hl. niże); jenož tudy skutkuje přizwuk tak mócnje, zo ēežke a dolhe „o“ požaduje. Tajke počežene a podlejšene „o“ je naše bluke „o“, kotrež je wopravdze přizwučne, štož so takle dopokaže:

1. dokelž je w czuzych słowach na přizwučnej zlóžcy,

byrnje to prěnja njebyla, n. př. katolski, komoda, ja-poštoł (pódla jápoštoł), kanóna atd.

2. dokelž „ó“ w jednozłożknych, přizwuk žadacych przedłożkach druhdy město blizkeho jemu „o“ slysiš, njech su przedłożki wot přislušneho słowa rozdželene abo z nim zjednočene, n. př. dó žni, dó rta, dó dna, dóndu, dostać, dóstojny, dósahnyé, dótkańyé; pó jstwje, pó émje, pónidžela, pódlu, pócčiw, pónznać, pónzerać, pónzrjeć, pónslać, póndu; pónkowa, pónduš = póndušwa (č. podešwa, podšew), pónnožk, pónpas, pónwjazk; wótrjeć; rózdrjeć atd. W tajkich słowach je so przedłożka tak kruée zjednočila, zo je so tak rjec na zestajenje zabylo, a zo so nětko wobaj žiwjelaj za jedne słwo poważujetaj. To su zbytki ze stareho časa, hdzež so przedłożka ze přislušnym padom jako jedne słwo pisāše abo tak wuzcy zjednočeše, kaž „n“ zasunjene mjez njelube Slowjanam we zestajenju zwuki: k—j, t—j, z—j, s—j (k njemu, wot njeho, z nim, snědać). Ale dokelž je w druhich runje tak dołhich a tak zestajenych słowach jenož jasne a połne „o“ (do hor, do rče, dobrać, poklad, postronk, rozproć, wodnjo, wostać, pod pažu atd.), a dokelž so po tajkim tudy prawidło njenamaka, ale na wěstych kónčinach při zestajenju so hišće wjacorych „ó“ nałożuje, dyrbjało so w przedłożkach „do, po, pod, roz, wo“ tež we zestajenju wšudże jenož „o“ pisać. Hdyž njepisamy: dó žni, pó jstwje atd., njesměmy ani pisać: dostać, dótkańyé, pónznać, pónkowa, pónnožk; ale dostać (kaž wostać) atd. Pisajmy doslědnie, Serb nas zrozemi, a cuzy temu přizwuknje!

Wyše dopokazow ze serbščiny mamy „ó“ za přizwucne,

3. dokelž tež w češčinje přeménja so přizwučne „o“ často do „ú“: duchod, duraz, puwab, puwod; prudech, pruhled; busti, rústi; drúbež, kúra, kuže atd.

4. dokelž je tež w rušinje přizwučne „ó“ čemniše, dyžli njepřizwučne (před přizwučným), n. p. róladъ, холодъ = golod, cholod; ale болото, колокольня = baloto, kalakolnja.

Přepokazani, zo je „ó“ přizwučne, směmy tole za prawopisne I. prawidło postajié: „ó“ stoji jenož w přizwučnej t. r. prěnjej zlóžey. Předpovisnje-li so jednozložkna předložka abo negacia „nje“, dha překhadža z přenjesenjom přizwuka přizwučne „ó“ do „o“; ale wšě druhe jednozložkne (adv. tu we: tutón, powjetšak naj-: najbóle atd.) a wšitke wjaczych zlóžkne předstawki wostaja prěnjej zlóžcy druheho слова přizwuk (hłowny abo přibóčny) a teho dla tež „ó“.

Podobnje skrótſi so tež w čeſtinje dolhe á, é, í, přeńdže-li přizwuk do předka: pochvala wot chvála, okrasa w. krása; nevěra, důvěra w. víra; posměch w. smich (Hattala, Zvukosloví str. 80.).

Příklady: Bóh, zbóžny — bjezbožny, nabožnosé; bróni — wobronić; dwór — nadworny; hódny — njehodnik; hłós — wothlos; krótki — přikrotšíć; móć, mócný — njemoc, pomocny; móžu — wumóžu, njemožu, spomožny; ródny — njerodny, njerodnosé; nóc — ponocny; plód — bjezpłodny; ród — wotrod, narodzić; skhód — poskhod; słodki — přisłodny; tlóćić — potłocić; wrótnawroćić, wobroćić (wob-wroćić), přewobroćić; włóćić — rozwłoćić; wótry — wotwotrić; zwón — dozwonić. — Ale: tutón, tamón m. tam — wón; najbóle, najdrožsi, najhórje, najmłodsi; dwojoródny, wjelemóeny; dwanaćekróčny; pońc, prawóte atd.

II. Njemožnosé pismika „ó“ a „ó“ před hubníkami a krkníkami. Prawidłomnosé polného „ó“.

Słowjanščina nječeřpi rada we wuprajenju (w pismje druhdy) zjednočenje jednakkeju žiwjelow sobuzynkowych, ale přeménja abo wuwostaja hubnik před

hubnikom, džasnik před džasnikom, zubník před Zubníkom, syčawku před syčawkou, krkník před krkníkom, n. př. woblek m. wobwlek, wobroćić m. wobwroćić, wobalić m. wobwalić, we wuprajenju „mody, wosy“ m. młody, włosy; dženik m. dženník, njewinosé m. nje-winnosé; wjesć m. wjedć abo wed-ti (česki), plesć m. plet-ć abo plet-ti, podan a wotorhnyć w ryći m. pod-dan a wottorhnyć; rosol m. rozsol, wóski (wupr.) m. włošski, lóši a wyši m. lóžsi a wyšsi, němski a krawski m. němeski a kraweski, towarstwo m. towarzstwo; nozy m. nohji, nohje („j“ je tudy bytnje!), róžk m. rohjik, muše m. muchje, muška m. muchka, rucy m. rukje, mlocy m. mlokji, rači m. rakji, fidzy m. figje, fidzyny m. fi-gjiny atd. — Tak njećeŕpja tež druhe słowjanske a cuze ryče zjednoćenje wěstych sobuzynkow, štož pak tudy dale njerozestajamy.

Ale naša serbščina jdě we swojej njećeŕpnosći hišće dale! Nic jeno zjednoćenje jednajkeju sobuzynkoweju žiwjelow, ale tež sobuzynka z podobnym samozynkom we wěstych padach njećeŕpi.

Mjenujcy hubníki njećeŕpja před sobu přiwuzne, k hubnískemu samozynkej „u“ so bližace błuke „ó“ (nic: dobrý, doma, snóp), krkníki pak nic přiwuzne, ke krknískemu samozynkej „a“ so bližace jasne „ó“ (nic: mnóho, tróchu, wóko). Tola wzajomnosć a přiwuznosć hubníkow a krkníkow je w tutym nastupanju tak wulka, zo tež hubníki krknískemu „a“ blizke „ó“, krkníki pak hubnískemu „u“ blizke „ó“ njećeŕpja (nic: dobrý, doma, snóp; mnóho, tróchu, wóko); woboje žadaju połne „ó“, kiž je runje srjedža krknískeho „a“ a hubnískeho „u“ (dobry, doma, snop; mnoho, trochu, woko). Hubníki a krkníki su móhl rjec podpjera samozynka „ó“, z kotrymž so tak rady a kruće zjednoćeja, zo před nimi čisće a dleje (jako połne „ó“) zynci, dyžli před druhimi samozynkami.

Z titych přičinow scéhuje za prawopis II. prawidlo: „Njepisaj „ó“ před hubnikami (b, p, f, w, l, m,) a krknikami (g, h, ch, k, kh)!“ Tuto je z džela juž w serbskich ryčnicach, tola tudy bóle rozestajene a spowšitkomnjene. Knjez Dr. Pfül je k hornim pismikam tež „č“ přistajił (hl. Čas. II. §. 2. I. 5. 6.); tola to drje wšudže njeplaći, dokelž je n. př. kóčka, tlóču, póčka atd. Za to pak staju tež „h“ docyla pod tuto prawidlo, mjez tym zo k. Dr. Pf. jenož před „—ho“ połne „o“ dopušća. Přiwozmu pak „h“: 1. dokelž ke krknikam sluša a serbske wucho před nim runje tak rado połne „o“ slyši, kaž před druhimi krknikami; 2. dokelž so we wěstych padach (časop. II. §. 2. II. 5. c. d.) kaž „ch“ a „w“ wupraja, před kotrymajž po powšitkomnym prawidle połne „o“ stoji. Jedničke „bóh“ z němym „h“ je wuwzaće tehole doslědneho prawidla.

Příklady. Před hubnikami „o“: bob, dobyć, dobry, drobjaz, klobuk, khrobły, Łobjo, sobota, wobjed, wrobl, z dobom, žlob; sofać; čolm, čolo, dol, hoły, holb, koło, stołp, tolsty, žolty, žołdk, pčoła; dat. pl. —om (č. ūm), doma, hromada, płomjo, słoma; kopřiwa, kopyto, łopata, pop, skop, topoł; gen. pl. —ow (č. ūv), słownik, kowař, mrowja, płowy, hłowa, wowca, row. — Před krknikami: pogroćić; čoho, boha, mnogi, pohan, pohonč, lohki, nohć, rohož, twaroha, włoha; hroch, moch, nocheyć, proch, sochor, trochu, wochla; bok, kokoš, rokot, mlokač, włokno, dokhodžić, pokhować, do Khrósćic.

III. Prawidłomnosć zynkow „ó“ a „ò“.

Kak krasna a spodžiwna runowažnosć mjez sobuzynkami a samozynkami w serbsćinje knježi, dopokaže hižom spěšny pohlad na zynkaj „ó“ a „ò“. Wobdadža-li mjenujcy we wěstej złożcy sobuzynki z wobeju bokow samozynk „ó“, dha dyrbi so tónle lohki zynk do ćežšeho blukeho „ó“ zmocnić a podlejšić, zo by so tak ru-

nowaha zdzeržala a rozmnožena sobuzynkowska přewaha zamjezyła. Hdžež pak je „ó“ na kóneu zlóžki, tam žadneho doraza a mótneho přizwuka njetrjeba. Tónle zakoń je so jenož w serbščinje tak rjenje a tak doslědnie rozwinył; pólščina pak jón njeje dotworila a powšitkomnje přijała, ale je tudy w njewěstosći a njepřezjednosći wostała (piše so: stóg a stog, bróg a brog, lój a lój, rój a roj atd.).

Z tuteho postajimy za prawopis III. prawidło: „ó“ stoji w zawrjennych zlóžkach t. j. hdžež je sobuzynk na kóneu zlóžki (wóz) abo dwaj na započatku druhje (kó-tlik). „ó“ pak stoji we wotewrjennych t.j. na samozynk kónčacych zlóžkach (dnò, wó-zýć). Při tym płaéa po prěnjotnym „ó“ (nic po stsl. pa, la) dwojicy sobuzynkow (gruppen von zwei) z nahłosowacym „s“ (sm, sn, sp, st, sé) za jedyn sobuzynk. Ale tež to njeje bjez přičiny! Syčawki su słabše, snadnišo přeměnjomne zwuki, dyžli něme (mutae), a stoja jako wosrjedź sobu- a samozynkow, dokelž móža so tež wuprajić bjez samozynka (n. p. pst!).

Teho dla zhubi so „ó“ w zlóžcy na jedyn sobuzynk skónčacej, je-li přirostek ze samozynkom nahłosuje (wóz, woz-a, móst, most-a; ale kóne, kónca); nastupi pak zasy „ó“, je-li přirostek na sobuzynk nahłosuje (wóz, woz-yé, wóz-ny; kósé, kosé-e, kóst-ka).

Příklady. Ból, bólny — boléć, bolesć; clonski — clonik; dólčk — dole; dójna — dojić; hnój, hnójny — hnojić, hnojowy; hódny — hodžu so; hórka, hórske, hórník — hora, horjeka; hód — hody; jórda (pól. hurty); kón — konik; kótlik, kótla — kotoł, kotoła; kózlik — kozoł; kóžka — koža; lój — lójowy; móć — mocować; móř — morić; nóž, nóžny — nožik; plös, plös, pót — płodžić, płotowy, poćić; polo, Polak — pólny, pólski; róčny — (č. rok); rólnik — rola; skórka — skora; stój — stoju; tóčka — točié; tróšku — trochu; trójny — troji;

twórba — tworić; wósła, wóslik — wosoł; wórla, wórik, wórlica — worjoł; wójna — wojak; wón — wono; zwón — zwonić. Dlóni — dlonje; hlód — hłodu; hlós, kłós, khłódźk — hłosu, kłosu, khłodźić; kłótba; młódši — młody; płónčik; slód — słodźeć. Bróni, brózda, grót, hród, krótki, króć, khróst, mróz, prózny, próć, smród. Też: hósé — hoséa, hoséina; hospoda; kósć, kóstka — koséina, koséany; kosma; krosna; móst, móstny — mosta, moséik; póst, póstny; róst, róstlina — rostu; wósm — wosmy; złoscé — złosće atd.

Při tymle prawidle namakamy někotre wuwzaća, kiž so z wjetša zasy pod krute podpravidla dowjesé hodža. Přećiwo hlownemu prawidlej stoji:

I. „ó“ we wotewrjenie j zlözech:

1. Po „ł“ a „r“, hdžeż je w staro- a južnosłowj. „a“, w češinje dolhe „á“ (jeno w słowjesach druhdy „a“), w pólšinje „o“ abo „ó“, w rušinje „o“ z wobeju bokow „ł“ a „r“ (kiž po tajkim najmócišo dolhe „á“ zaruna), n. př. błoto, blato, bláto, błoto, bołoto; kłoda, kłada, kláda, kłoda, koloda; kłóče, klání, kolotę; kłóeu, klátim; hródź, hrád (kurjeńc); lódź, lada; młoćeu, mlátim; mróz, mráz; płošu, plašim; tlóču, tlačim; mróćie, mráčeti; próšie, prásiti; próca, práce; stróża, straż, stróž; wrócie, vrátit; wróna, vranъ, vrána, wrona, worony. Spomnjene słowa wobkhowaju po tajkim we skłonjowanju, časowanju a wotwodżowanju (z wuwzaćom, hdyž je přećiwo I. a II. prawidlu) wśudże swoje „ó“: błota, hródze, lódze, mróza, wróny; kłóćimi, młoćice, próš, tlóč; błocany, Mrózecy, płošiwy, mrócel, prócować so.

Ale při wotewrjenju zlöeki dostanu po hlownym prawidle zasy „ó“ wšitke jedno- a wjaczyzložkne słowa, w kotrychž ma češcina krótke „a“ abo rušcina njepřizwuēne „o“ po „ł, r“: hród, hrad, ale hrodu, hradu, rópođa; runje slód — słodźizny, włós — włosy. Złoto,

zlato, зóлoto; **Włodźimir**, Vladimír, Vladimírъ; **młody**, mlađý, молодыи; **broda**, brada, вородá; **klonica**, klanice; **proso**, prase, порося; **wrota**, vrata, (ale ворота); **płonina**, planina; **strona**, strana, сторона.

Wszelkie drugie słowa na „pa, la“ mają tak po II. prawidłowe pełne „o“ (płomjo, słoma, mrowja, hłowa; włoha, hroch, proch, włokno), tak po III. głównym prawidłowe jako zawierają złożki już „ó“ (brózda, krótki, prózny; kłówka, młodszy, płónčik atd.).

2. Powiększaki „bole, hórje, lóže“ mają „ó“, dokąd są po prawym zawierają korzenie m. bolje („j“ jako sobuzynk, nie hole zmijehčenje), hór-je, lóž-je = boleje, horeje, lożeje jako: dl-eje; přirunaj južnosłowj. bolje (adj. masc. bolji), gorje abo gorije, starosłowj. bolje abo boile.

3. W czuzych słowach: cóla (nom. cól,) móda, móras, nótá, róla, tróna, (nom. trón), šnóra (m. šnura), króna (corona jako kołoto sęchnione abo contractione longa); póstowy (póst) atd. Niemieckie pełne „o“ przekładają do naszego „ó.“

4. Niewyswietlone tu khwila wuwzaća, pod żadne prawidło so njehodzące, kiedyż tak so na wszelkich końcach Serbowskeje jenak wuprajeja, są n. p. črjoda, mózu, pónoj, róza, róžen, štó (najskerje dla rozróżnienia znaczenia wot: što) atd. Dospołne zebranie takich przykładów a wuwzaćów budzie hakle móżne, gdyż zmienimy dospołne wudace serbskiego słownika.

II. „ó“ we zawierającej złożce:

1. Hdżeż je krótkie „ó“ pomocny zynek město starosłowj. таъ; w češtinie je tak złożka bjez samozynka, tak z „e“, w polštinie z wjetša „a“ abo też „e“, w ruśtinie „o“ abo „e“, w južnosłowj. z wjetša (tak przekładają do „u“: puk) bjez samozynka, n. p. borłoh, brъlogъ, brloha, barłog, берлога, brlog; čorný, чрънъ, černý, czarny, черныи, crn; dorn, дрънъ, drn, darn,

дернъ; horb, гръбъ, hrb, garb, горбъ; hordy, гръдъ, hrdý, gardy, гордый; hordlo, гръло, hrdlo, hardlo, горло; hornc, грънциъ, hrnec, garniec, горнецъ; horsc, гръсть, hrst, garśc, горсть; khort, хрътъ, chrt, chart, хортъ; korčma, кръчма, krčma, karczma, корчма; korm, кръмъ, krm; pos, пъсъ, pes, pies, песь; rot, рътъ, ret, ротъ; sorna, сръна, srna, sarna, серна; zorno, зръно, zrno, ziarno, зерно atd.

2. Hdżeż je złóżka jenož po zdaću zawrjena, kaž w imperat. IV. časowanja: khodź, koš, noš, toč, wož, zwoń m. khodži, koši atd. (kaž jdži, spi, žni, husćišo w drugich słowj. naryčach); dosé m. dosyc(e), dosyta; horey m. horicy, horjacy; horni m. horjeni (hl. horjeńk, horjeńca, Horjenja); hońtwa m. honitwa atd.

3. W cuzych słowach, wosebje m. cuzeho „a“: Borbora, Korla, wojnař (kolodžij), korb, cwočk atd.

4. Njewuswětlene dotal, kaž pod I. 4., tež tudy namakamy: hrozny, holči (ale hólči), korēu (onomat.), modlić so, pocpula, škorpina, wotročk, khoščo, wotče (ale wótře), pod (ale pót), wot (ale wód — hlód) a t. d.

Samozynek „y“ w hornolužiskej serbščinje.

Wot J. E. Smolerja.

Čitane w posedženju ryčespytnego wotrjada macicy serbskeje

14. meje 1856.

Samozynek „y“ ma we słowjanščinje wosebne postajenie. Słowjanski ryčespytnik widzi z jeho wužiwanja w pismje hnydom, do kajkeho splaha to samo słuša. Jeho trjebanje je so pola južnych*) Słowjanow eyle zhubiło, Čechojo drje „y“ pisaja, ale po prawym njewuprajeja, a jenož pola lužiskich Serbow, pola Polakow a Rusow je tónle zynk hišće žiwy, hač runje

---

*) Južni Serbia hišće „y(ы)“ pisaja, ale jako „i“ wuprajeja.

jón tež tute narody po stajnej měrje njewužiwaja. Hornolužičenjo a Rusojo mjenujcy nałożuja jón nimale po runym wašnju a tak tež zaso Delnołužičenjo a Polacy, posleňsi z najmjeiša w pismje, hdyž tež nic wšudžom w žiwej ryči.

Prjedy hač prawidla, po kotrychž so to stawa, dale rozestajamy, budź nam dowolene, na prěnjotne prawidlo spomnić, kaž nam je starosłowjanščina dawa.

Starosłowjanščina čini kruty rozdžél bjez „i“—om a „y“—om a ma to twjerde prawidło, zo smě so „i“ jenož po mjehkich a „y“ jenož po twjerdych sobuzynkach trjebać. Wona wužiwa wobaj

- 1) po hubnikach (w, b, [f], p, m), n. př. wina, bitb, pisatb, miłyj; wy, byt̄, pycha, my;
- 2) po džasnikach (n, l, r), n. př. nitb, lis, riza [vestis]; krasnyj, lyko, rytb;
- 3) po zubnikom aj (d, t), n. př. diw, tich; dym, tył; a
- 4) po syčawkach prěnjeje rjadowuje (z, s, c), n. př. zima, sirota; syr (caseus) atr.

Ale

- 5) po krknikach (h [g], ch, k) staja wona stajnje „y“ n. př. dl'gyj, suchyj, kydatb.

Za to maja pak

- 6) syčawki druheje rjadownje (ž, š, č) bjez wuměnjenja „i“ po sebi, n. př. žiw, šitb, čist.

Čechojo pisaja po runym wašnju.

Te same prawidla ma tež ruska ryč, jenož z tym jenym wuměnjenjom, zo sebi po krknikach „i“ žada, n. př. dołgij, suchij, kidać.

Runje to wuměnjenje čini tež hornolužiska serbščina, přetož wona piše např. dołhi, suchi, kidać; ale wona přiwadawa k njemu tež hišće druhe, dokelž mjenujcy po syčawkach prěnjeje rjadownje jenož „y“ čerpi, n. př. zyma, syrota, cyfra.

Tuto posleňše čini tež delnołužiska serbščina, pře-

tož wona wupraja tež: z y m a , s y r o t a , c y f r a ; ale wona krača hišće dale, dokelž sebi tež po syčawkach druheje rjadowejne „y“ žada a to tak bluke a hrube, kaž tutón zynk we wšitkich Slowjanach wjacy njenamykamy, n. př. ž y w y , š y š , c y s t y *). Při krknikach je wona nadwojita, wona staja mjenujey po „g“—om a „k“—om jenož „i“, n. př. d l u j k i , k i d a š , po „ch“—om pak „y“, n. př. s u c h y .

Po příkladze delnołužiskich Serbow zložuja so tež Polacy, tola z tym wuměnjenjom, zo po syčawkomaj přeňeje rjadowejne: „z“ a „s“ po znamjenju starosłowjanščiny pak „i“, pak „y“ stajeja, n. př. z i m a , s i r o t a ; s y r ; „c“ pak ma „y“ po sebi, n. př. c y f r a .

Južnosłowjenjo wuprajeja wšudžom jenož „i“.

Při dotalnym wukładowanju smy samozynkej „y“ to město připokazowali, kotrež je wón w powšitkomnoslowjanskej foneticy zajał, w scéhowacym chcemy pak wobhladać, hdže je wón po datych prawidłach w samej hornolužiskej serbščinje škodował abo snadź nazdatu płaćitosć dobył.

Wulka škoda stawa so tutemu samozynkej w živej serbskej ryći, zo so

1) po wulkej džélbje Serbowstwa za hubnikami město njeho radšo „ó“ wupraja, n. př. w ó , b ó c , p ó c h a , m ó . Tola je so „y“ hišće w pismje wukhowalo a móhlo snadź teho dla zaso k mocy přińć.

Wjetša a móhł rjec njezarunajomna škoda je so jemu stała, zo su jón

2) z njerozdželnje předłožki „wy“ cyle wučišćeli a město njeho „wu“ stajili, n. př. w u d a ē m . w y d a ē .
Najhórje pak je so jemu

3) w někotrych słowach zešlo, z kotrychž su jón mjenujey do čista wučisnyli, n. př. t k a ē , z e t k a ē ,

---

*) Město „č“ stoji w delnoserbščinje „c“.

tčeć wot korjenja: tykać; woptać wot korjenja: pytać; dosć wot korjenja: do-syt' atd.

Ale za tajke škodowanje je sebi wón w hornolužiskej serbščinje tejko města wumocował, zo je sebi z tym swoju škodu móhł rjec dospołnje zarunał.

Wón je mjenujey

1) w infinitivach słowjesow II. rjadomnje samozynk u wumjetał a sebje wšudżom na jeho město stajił, n. př. hasnyć, wuknyć, synyć m. hasnuć, wuknuć, synuć atd.

Hewak je wón tež

2) na město druhosłowjanskeho „ě—ta“ za syčawkami prěnjeje rjadomnje stupił, n. př. zywać m. zěwati; syku, symjo, syno, sytka, syju m. sěku, sěmję, sěno, sětka, sěju; cywka, cydžić, cyły, cypy m. cěwka, cěditъ, cělyj, cěpy. A kaž so to w korjenju stawa, tak namaka so to tež w formaciach słowow, n. př. nozy, zasy, rucy m. nozě, zasě, rucě.

Wyše teho njewupraja so

3) wjacy: rěč a rěčnik, ale nimale wšudże w hornych Serbach so nětko: ryč a ryčnik slyši.

To by było, štož by so wo samozynku „y“ a jeho wužiwaniu w hornolužiskich Serbach z krótka prají hodžilo.

S.

Přehlad serbskeho písmowstwa kathólských a evangelských Serbow

wot lěta 1848—1854.

Spisał

K. A. Jenč.

Prjedyspomnjenja.

§. 1. Hižom w lěće 1848 wuńdže prěni zapis wšitkich wot lěta 1597 sem w serbskej ryči čišćanych a wuda-

tych knihow a pismow. Tón samy namaka so w štvortym čisle mačičnych spisow, w serbskich hornych Lužicach, wot njeboh knjeza duchomneho Jakuba a knjeza kapłana Kućanka wudatych. Knihy a pisma kathólskich Serbow je tam knyez kapłan Kućank zrjadował, literatura evangelskich Serbow pak je tam wote mnje hromadu zestajana. Hač runje so tež w tutymaj zapiskomaj wšelake zmółki namakaju, a hač runje su tam tež někotre pisma, kiž su so hač do lěta 1848 w serbskej ryči wudałe, wuwostajene*), dha je so tam tola tehdom tak wjele dało, hač bě to za tamny čas móžno. Wot lěta 1848 sem je naše serbske pismowstwo wjacy dobytka dostało a mócnisu kročel do předka ščiniło, hač hdy prjedy. Zady nas leži čas połny narodnych prócowanjow, połny rjanych dočakanjow, połny horliweje džélawosće, pódla pak tež połny hórkich zhonjenjow a połny bolostnego spóznaća teho, štož nam a našemu ludej hišće pobrachuje. Pisma, kiž su so w tutym času w serbskej ryči wudałe, wo tym zjawnje ryča a swědča. We nich namakamy, z kajkej horliwosću a z kajkim narodnym začućom tež naš serbski lud składnosć zapřimny, kiž so jemu w lětomaj 1848 a 1849 poskići, a kak wón tehdom za swjate kubla swojich wótcow, za swoju ryč a narodnosć wustupi, ale tež, kak wot lěta 1850 sem zaso jedyn hlós po druhim woćichny, jena móc po druherj woslabny a jedyn bědzeř po druhim so zhubi. Skorža pak při tym druzy Slowjenjo, zo je wot lěta 1850 sem tež jich pismowstwo sobu stejo wostało, zo su pola nich tež na polu wědomnosćow, kaž na polu politiskeho žiwjenja moc y horliwych wótčincow woslabnyłe, a zo je jich literatura wot lěta 1850 sem mało přibjerała: dha pokaže so pola nas hornjołužiskich Serbow runje won napřečiwne nazhonjenje. W lěće 1848 wuńdže

*) Te same budžemy w jenym přichodnym zežiwku časopisa wozjewić.

mjenujcy w serbskej ryči **18** nowych knihow a pismow za kathólskich a evangelskich Serbow a wyše teho hišće **10** plakatow, programmow a tajkich papjerow, kiž so do pismowstwa sobuličić njemožeja. Lěto 1850 pak přinjese Serbam **23** nowych knihow a pismow, na to město pak jenož **3** plakaty a mjeniše papjerki. Woselbje bohate pak běše lěto 1854 za serbske pismowstwo, přetož wone je Serbam **31** wšelakich nowych knihow a pismow wobradžilo a jenož jenu tajku papjerku, kiž za pismowstwo dale žanu plaćiznu nima.

§. 2. Prawopis serbskich knihow a pismow wot lěta 1848 sem wudatych je trojaki, kathólski, evangelski a nowy analogiski. W kathólskim prawopisu wuñdže wot lěta 1848 sem jenož **14** pismow, w analogiskim **24** pismow, **10** mjenišich papjerkow a z wjetša wšitke karty. Najwjacy pak čišćeše so w evangelskim prawopisu, mjenujcy **87** wšelakich knihow a pismow a wjacy hač **20** plakatow a mjenišich papjerkow. Analogiski prawopis je so wot lěta 1848 sem pomału tak wudokonjał, zo drje so nětko wjacy přeměnić njebudže. Tež staraj prawopisaj, tak derje evangelski, kaž kathólski staj so w tuthy lětach tak porjedžilaj a po móžnosći wudokonjał, zo mataj wobaj nětko cyle hinajši napohlad, hač w pismach staršeho časa. Z cyła móže so prajić, zo so zmólki a brachi staršeho časa skoro w žanych wot lěta 1848 sem čišćanych serbskich knihach wjacy njenamakaja, a zo je hižom přez to kročel k nowemu prawopisu wo wjele polóžena.

§. 3. Wjele ménje serbskich knihow je w tutym času z němskeje ryče přełožených, hač w přjedawšim. Najwjetsi džél tych samych su originalne džéla. Z čěskeje ryče stej so w tutym času jenož dwě knižey přełožilej a jedyn plakat. Z nowa wudało je so wyše teho wósom knihow, hižom w přjedawšim času čišćanych. Štož přełoženje a wudaće serbskich knihow na-

stupa, dha su te same z wjetša wšitke khwalobne, ryč we nich je čista, pismiki jasne, čišé z wjetša korrektny a papjera dobra z wuwzaćom někotrych wot knihikupca Reichela wudatych knihow, kiž su na jara šeru a špatnu papjelu čišcane.

§. 4. Spisarjo a přełožerjo serbskich pismow běchu tež w tutym času najbóle mužojo duchomneho powołanja, duchomni, kandidaci, študentojo duchomnsta a měščanscy a wjesni wučerjo. Wyše nich namakamy bjez spisarjemi a přełožerjemi serbskich pismow tež jeneho knihikupca, knjeza Smolerja, dweju ryčnikow, k. Cyža a k. Wehlu, jeneho philologu, k. Dra Psula a někotrych mužow burskeho a ratarskeho stava, kiž su pak za „Tydžeńske Nowiny“ pisali, pak sami za so to a tamne čišćeé dali. Najwjacy su w tutym času pisali z kathólskeje strony k. kapłan Kućank w Budyšinje, k. kapłan Schneider w Kułowje a k. kapłan Buk w Drježdžanach, z evangelskeje pak k. knihikupe Smoler w Budyšinje, njeboh k. duch. Jakub w Budyšinje, k. duch. Sejler we Łazu, k. duch. Kilian we Wukranicach, k. duch. Imiš we Wóslinku, k. duch. Krušwica w Boršći, k. duch. Krügař w Poršicach, k. duch. Stanga w čornym Khołmeu, kand. Jenč w Barée, k. Dr. Psul w Drježdžanach, k. Kullmann, wučeř w delnym Wujezdze, k. Bartko, wučeř w Kwaćicach a k. Mućink, wučeř w Zemicach.

§. 5. Čišćalo je so wot lěta 1848 sem najwjacy serbskich knihow w Budyšinje pola k. Hiki a we Wojerecach pola k. Kullmanna. Wyše tuteju dweju městow čišćachu pak so serbske knihi tež pola Monsy w Budyšinje, pola Ihringa we Wojerecach, pola Durolda w Lubiju [3], pola Blochmanna w Drježdžanach [2], pola Haasy [2] a pola Pospišila [2] w Prazy.

§. 6. K podpjearjam serbskeho pismowstwa dyrbja so wyše tych samych mužow, kiž su sami serbscy pisali

a přełoželi, tež či sami přistajić, kiž su wudače serbskich knihow a pismow přez pjenježne dary spomožowali bjez teho, zo bychu sami při tym pjenježny abo druhī dobytk měli. K tajkim podpjelerjam serbskeho pismowstwa sluša najprjedy towarsto maćicy serbskeje, kiž je hač dotal 24 serbskich knihow a serbski časopis wudało. Dale drježdžanske bibliske towarstwo, kiž je w lěće 1850 nowu serbsku bibliju wudało; evangelske lutherske towarstwo w Rachlowje, kiž je Porstowy katechismus z nowa a symbolske knihi prěni króć w serbské ryći wudało; towarstwo za znułkomne missionstwo w Niskej, kiž je hač dotal wósom małych knižkow za lud čišćeć a za tuni penjez rozpředawać dało. Sakske ministerstwo da w lěće 1848 někotre zakonje serbscy přełožić a dari w lěće 1851 maćicy serbskéj přez klukšanske ratarske towarstwo 15 tl. k wudaću sadoweje knižki. Lužiske krajne stawy zaplaćichu 1849 čišćenje serbskich knižkow, kiž lužisku wustawu wopisuja, a wěsty Dr. Marryot w Baselu da w lětomaj 1849 a 1854 dwoje knižki wot duchomneho Gossnarja spisane za Serbow čišćeć. Přez spisanje prjedyryčow podpjeraše tež we wěstym nastupanju njeboh k. duch. Jakub wudače teje a tamneje serbskeje knižki, a prjedawši wyšsi dwórski předař w Drježdžanach, k. Dr. Harless, wudače serbskich symbolskich knihow.

§. 7. Z wjetša wšitke wot lěta 1848 sem wudate serbske knihi a pisma su w knihowni maćicy serbskeje w Budyšinje zakhowane. Přez to je hromaduzestajenje serbskeho pismowstwa po lětach a po materialu wulcyšnje položene, a my teho dla tež při tutej skladnosći zaso z nowa wšitkim wudawarjam serbskich pismow na wutrobu połožimy, zo bychu tola stajnje k najmjeňšemu jedyn exemplar swojich spisow, njech tež je tak mały a po zdaču njeważny, hač chce, do knihownje maćicy serbskeje wotedali, zo bychmy tak po času k najmjeň-

šemu jenu dospołnu serbsku knihownju dostali. Druhe serbske knihownje, kiž su w serbskich hornych Lužicach mjenowane, su so wot lěta 1848 sem jenož malo přispóriłe a přeměnile, knihownja serbskich študentow lužiskeho zjenočenstwa we Wrócsławje je w lěće 1851 do Zhorjelca přišla a je tam po rozpadnjenju spomnjeneho zjenočenstwa z knihownju zhorjelskeho towarstwa wědomnosćow zjednoćena. Na to město pak je w Lipsku zaso w lěće 1849 nowa serbska knihownja nastala. Jako mjenujcy serbsey študenti w tutym lěće stare serbske towarstwo w Lipsku zaso z nowa założichu, dostaču woni tež přez to zaso knihownju něhduševo lipsčanskeho serbskeho towarstwa, kiž bě po zańdzenju teho sameho w lěće 1841 lužiskemu předarskemu towarstwu w Lipsku připadnyła. Zapis tuteje knihownje wot lěta 1832 mjenowaše 101 serbskich a słowjanskich knihow, wot kotrychž pak jich 24 pobrachowaše. Při nowym zarjadowanju tuteje knihownje buchu najstarše serbske knihi, zo so njebychu něhdže po času tež zhubile, z nowišimi pismami maćicy serbskeje w Budyšinje wuměnjene. Po najnowišich powjesćach z Lipska wob-sedzi nětko serbska knihownja w Lipsku přez 110 serbskich a słowjanskich knihow, a kaž slyšimy, su tež serbsey študenti w Prazy počeli serbske knihi za swój wustaw hromadzić.

§. 8. My w zapisu, kotryž tudy podamy, wšitko pomjenujemy, štož je so wot lěta 1848 sem w serbskej ryći čiščalo, hač runje wulki džél wšelakich drobnych pismow po prawym do literatury sobu njesluša. To płaći wosebje skoro wot wšitkich plakatow, programmow, nawěštkow, khartow atd., kiž su so wot lěta 1848 sem w serbskej ryći čiščale, a kotrež tudy jich ephemeriskeje płaćizny dla jenož w přidawku připowisnemy, zo by kózdy widzieć móhl, što je so z cyła w serbskej ryći čiščalo.

A. Kathólska literatura.

Wot započatka lěta 1848 sem wuńdzechu w kathólskim prawopisu sěchowace pisma, wšitke w Budyšinje čišćane:

1848. Sivate Žcjenia, Lekcione ha Epistole na Nedjele ha sivate dné czewocho Léta. [Nowy wudawk wobstarany wot M. Haški.]
1848. Jutrowne Jeſfa wot Kucjanka.
1848. Zwórté Wéncz serbskich Spěwov, spěvaných 13. djen Smajnifa 1848 w Kupeli Marinej Studni pola Smětiskej.
- 1848—1850. Jutnitiska, habo Nowiné za podjanskich Serbow, wudata wot Kucjanka [a Michała Cyža].
1849. Knez Mudré, joho Djeciji ha susodni Přecjeljo, wot Michawa Buſa.
1849. Kak jo Bohuſhaw z Dubowina Boha luboh Kneza zpoznan, wot Jakuba Buſa.
1849. Slubó sv. Skapulier-Bratstwa w Oſtriczu.
1850. Pobožnoſej na tém sv. zkhodje wo Statej Krupczé. [Druhi wudawk.]
1851. Motroha ſrala Jana habo zavoženo czerkwitzki na Lubobórfku, z tjefskoho wot Mikwawscha Czéja.
1852. Dobre ſémo na pwódní zemiu wot Kucjanka.
1852. Pobožnoſej ſijzowoho pueja.
1853. Ježuſowa Winicza, pacjeńcze ha khrlusachte knihi, znova wudate. [To su khrósćanske spěwarske.]
1853. Grammatik der wendischen Sprache katholischen Dialects von Franz Schneider.
1854. Duchomných 7 zankow [$\frac{1}{4}$ listna].

B. Evangeliska literatura a pisma w nowym prawopisu.

Wot započatka lěta 1848 hač do kónca lěta 1854 wuńdzechu w evangelskim a w nowym prawopisu sěchowace serbske knihi a pisma:

I. *Ryčespytne knihy.*

1850. Mała serbska ryčnica wot J. E. Smolerja. [Nowy wudawk 1852.]
1851. Wendische Declinationslehre. [$\frac{1}{2}$ listna w 8. Wot vicedirektarja J. Buka.]
1852. Praktischer Lehrgang zum Erlernen der deutschen Sprache in wendischen Schulen, nach Dr. Ahn. 1. Bänd. [Bartkoj.]
1852. Zynki serbskeje ryče wot J. Buka. [Z časopisa.]
1854. Přiručna kniha k lóhkemu nauknenju serbskeje ryče, za najwšelakše poměry člowskeho živjenja, wot J. E. Smolerja. [Njeje hač dotal hišće dospołnje wušla.]
1854. Wučeńska kniha lužisko-serbskeje ryče. Po Dr. Ahnowym wašnju zestajana wot J. E. Smolerja. [Njeje hač dotal hišće dospołnje wušla.]

II. *Šulske spěwy.*

1850. Čsi rjane nowe spěwy wot H. Sejlera, wudate a čijichcjane pola J. Kulmana we Wojerezach.
1850. Spěwy za pěkne džěći, wudate wot kantora Wólfa.
1850. Sahrodka kwjetkojta, 40 sérbskich spěwov sa pjevne dječji. Wudate wot J. Kulmana w Wojerezach. [Druhi wudawk 1851.]
1854. Druha wetscha Sahrodka kwjetkojta. 60 sérbskich spěwov sa dječji a tež sa wotrosznych. Wudate wot J. Kulmana w Wojerezach.

III. *Katechismusy.*

1850. Dr. Lutherowy mały Katechismus. [Nowy serbski a němski wudawk hjez wuloženja.]
1851. Jana Porsta mały Katechismus D. M. Luthera po tym wustajenju teje sbojnosje wuładowany. Schesty (?) falojf. W Lubiju. [Wudaty wot rachlowskeho evang. luth. towarstwa, z polemiskej prjedyryču přeciwo Jakubowym spočatkam.]
1852. Te schjesz hanptſtufi. [Serbske a němske wot kantora Pjekarja wudate.]

1852. Mały Katechismus Lutherowy, wułożeny s biblijskimi stawisnami, se schpruchami a s thjerluschemi. Sałożeny wot J. Kulmana w Wojerezach. [Spisař wučeř k. Kulman w delnym Wujezdze.]

1854. Spocjatki Ischeszijanskeje Wuciby a t. d. wot Jakuba. [Třeći wudawk.]

1854. Dr. Lutherowy wulki katechismus, pschelojeny wot J. Kiliana, duch. w Wukranczach. We Wojerezach cijischczany. [Wosebity wotčišće ze symbolskich knihow z wosebitej prjedyryču.]

IV. Ćitanki.

1853. Biblijse stawisny stareho a noweho testamenta. [Spisarjej k. k. Bartko a Pjekar.]

V. Nabožne a modlerske knihy.

1849. Najstarscha fromadna Ischeszijanska Wjera, wot Jana Gošnarja. Wojerezy. [Přeložeř njeboh Pencig.]

1850—54. Wjeruwušnajerske pišma evangeliskolutherskeje zyrkwe. Pscheloz. wot J. Kiliana. Cijischcz. w Budysch. a Wojerez.

1850. Mała čahobilija, 55 špruchow swjateho pisma wosebje wotčišcane. [Wot duch. Imiša wudate k božemu džesću za E. P.]

1852. Domascha Kempešského schtware knihy wot khodjenja sa Krystušom, sałożene a wudate wot Blochmana w Dreždjanach. [Přeložeř k. Bartko.]

1852. Jana Arndta Paradiessahrodka, sałożena a wudata wot Blochmana w Dreždjanach. [Přeložeř k. Bartko.]

1852. Kak młodjenz pónđe po cijistym pucju? Ssobudar na pucj psches ſiwjet do nebja wot E. B. Jakuba.

1853. Sserbske konfirmazijonske wopisza. [10 kruchow wot duch. Imiša.]

1854. Ssobudar s wschodnemu dopomnenju na wobnowenje cijenského ſluba. [fol. we wšelakich wudawkach wot diak. Rychtarja w Klukšu, čišcane w Wojerecah.]

1854. Pucj s sbóžnoszi, wot Jana Gošnarja, cijischcz. we Wojerezach. [Přeložeř k. Kulman w delnym Wujezdze.]

1854. Bjerik ſta wujiskow wot wopiftwa. S njemſkeho psche-
loži Kruschwiza, duch. we Borschci.
1854. Što je to wjerne fſcheszijanſtvo po tej wuczbi Jeſom
Kryſta a jeho ſapofhtolow? [Přeložeř k. Krušwica.]
1854. Kſcheszijanske wopomnenje ſmercije. [Krušwica.]
1854. Člowecja wutroba tempel Boži aby ſyđlo teho ſteho we
djeſtacjich ſnamenjach prjodkſtajena. W Lubiju.
1854. Spochi trajaza bibliſka Protyka ſa wſchitke dny na zyke
ljetu wot Gutmanna. [Přeložeř k. Bartko.]
1854. Dr. Merten Lutherowe roſwuczenje f ſſcheszijanskemu
djeſcji wocjehnenju. [Přeložeř k. Krušwica].
1854. Sa djeſcji powedanciſka a roncija. [Přeložeř Krušwica.]
1854. Nedjelu dopolniſa a tež popołnju [wot Krušwicy].
1854. Pjetnym djeſcjom. [Krušwica.]

1852. Modlitwy ſa fſcheszijansku młodofz wot C. V. Jakuba.

VI. Prědowanja.

1848. Tón Knes je mój Paſthyr. Prjedowanje pschi prjenej evan-
gelskej ſerbskej Bozej ſlužbi w Dreždjanach djeržane wot
C. V. Jakuba.
1849. Wohenjowa ččjeniza ſwiatkownego wopomnenja. Prje-
dowanje djeržane prjeni djen ſwiatkow 1849 wot Dr.
Harleſha w Lipsku, pschelozene wot J. K. Mróſa a J.
A. Scholty, stud. duchomnſtwa.
1849. Erinnerungen an die Jahre 1648, 1748, 1848 und andere.
(Wućawk jeneho serbskeho předowanja wot C.
E. Stangi, duchomnega w čornym Kholmcu, či-
šcane we Wojerecach.)
1850. Kraſne ſu te plody jiweje wjery. Prjedow., djeržane w
Dreždjanach wot H. Bróſki, duch. w Budětezach.
1850. Wſmicie to ſłowo horje ſ cijichel myſlu. Prjed. djeržane
w Draždjanach wot M. Thiemy, duch. w Barcji.
1850. Wjerny fſcheszijan pod Božim prutom. Prjed. djeržane
w čaſu ſhromadneho ſhorenja w Budyschinu wot C.
V. Jakuba.

1851. Erinnerungen an 1848, 49 u. 50, oder Umsturz, Besinnung, Umkehr. [Wućawek z třech serbských předowanjow wot C. E. Stangi, duchomněho w čornym Kholmcu, čišćane we Wojerecach.]
1852. Předowanje djeržane Nedjelu Misericordias Domini 1852 w Porschifskim Božím domi. (Wot duch. Krügarja.)
1852. Eli a jeho syna, aby Bože svaty na slch starších a díjecích. Předowanje djeržane wot E. B. Jakuba.
1854. Předowanje po sbožnym Skončenju nebo Knesa E. B. Jakuba djeržane wot H. A. Krügarja, duch. w Porschizy.

VII. Duchomne khěrluse.

- 1849—54. Kyrlusche, kij su ho pschi serbskich božich službach w Drežjanach spjewate, s kyrluschovych knihow wošćeje wotčišćenje. (Te same je njeboh k. duch. Jakub ke kóždej serbskej božej službje wotčišćeć dał. Hač do kónca lěta 1854 je so 23 tajkich wosebitých $\frac{1}{4}$ listow z khěrlušemi wudalo.)
1849. Khylusch Knesej Michalej Domaščy s Komorowa pschi jeho sapokasjanu do duchomněho fastoinstwa w Rožaciji vošvecjeny wot J. Kiliana, s našlalom V. H. Smischa.
1850. Pschidawek s Stangowym „Sweſelenjam.“ Wojerezach.
1852. Kyrlusche pschi missioniskim ſwiedzenju w Budyšchini, 14. Julija 1852. (Wot njeboh k. duch. Jakuba z khěrlušowych knihow do čišća wobstarane z wuwzaćom jeneho khěrluša, kiž je nowy.)
1852. Khjerlusche s vošvecjenju wutwareneho božeho doma woſlincjanskeje woſady, čiſćenjy w Wojerezach. (Wot duchomněho H. Sejlerja.)

VIII. Biblij.

- 1850 wuńdze nowy wudawk swjateho pisma stareho a noweho zakonja w Budyšinje pola Hiki čišćany, założeny wot biblskeho towarzystwa w Drježdánoch. Porjedzenje a přehladowanje wobstarastaj k. diak. Wjacka w Budyšinje a k. duch. Wanak w Kotecach.

IX. Historiske a geografiske knihy.

1848. Sserbske horne Łuzicy, wudate wot E. V. Jakuba a J. Kucjanka.
1848. Powesż wot Wustajenja evangelisch. sierbskich Bojich Słužbow w Draždjanach, wot E. V. Jakuba.
1849. Łuziska wustawa ha sjenocjene samoženje Łuziskeho weſneho wokreſa. Spišak B. H. Smišch.
1849. Dobroty, Djiwy ha Ssudy Bože na israelſkimi džiećzimi, wot K. A. Jencja, stud. duch.
1850. Selenska a jeje wobydlerjo. Prjeni džiel wot K. A. Jencja.
1851. Powesż wot poħanskeho hubenſtwa. W Lubiju.
1851. Boża kraſnoſz w ſwórbi. Wot J. V. Mucjinka, wucjerja w Semizach.
1853. Chrystof Kolumbuš aby Namakanje Ameriki, sierbskemu ludej powedane wot Dr. Somera.
1853. Selenska a jeje wobydlerjo. Druhi džiel wot Jencja.
1854. Boża kraſnoſz w ſwórbi, druhı džiel wot J. V. Mucjinka.

X. Pěsnje a swětné spěwy.

1849. Pjatı Wjenz sierbskich Spjewow, spjewanych 5. džen Oktobra 1849 w Budyschini. (Wot H. Sejlerja. Te same spěwy buchu tež wosebje za spěwarjow a spěwarki čiščane w 4.)
1850. Sserbski Čwaſ. Snamjo po Žiwenju wot H. Sejlera s Hudžbu wot K. A. Kozora. Wojerezach čiſčejane.
1851. Sserbske Spjewy sa tsi muſte hloſhy wot K. A. Kozora (ze smužkami za noty, 6 spěwów w 4.).
1852. Kralo-Dwórski Rukopis. Pšełoſeny wot J. E. Smolerja. Wudačo Wjacysława Hanki. W Praze pola Haase.
1854. Spěw k budyskemu spěw anskemu swjedženju 14. aug. 1854. (Spěw wot H. Sejlerja, wudaty wot K. A. Kocora.)

1848. Raniše witanje lubowanemu nankej [Jakubej] k narodnemu dnju zaspěwane.

- 1849.** Spěwy při džesatym swedženju założenja serbskoho towarstwa na budyskim gymnasyju spěwane. [Wot H. Sejlerja.]
- 1849.** [Rýjerlisch] K dopomnenju na tón 10. Djen Janoweho Mješaza 1849, na fotrymž psched 45 Ljetami Jan Kubiza, Kocjmar w Spalach, a Marja rodž. Krauzer se Spal tón Pucj swojeho Mandželstwa sapocjeshťaj. [Wot superint. Kubicy we Wojerecach.]
- 1849.** Čorneho boha nawalnosć w sudženju a pokornosć w zjednanju. Kwasnym hosćam Mikanjec swójby wupowjedał B. H. [Imiš].
- 1850.** Wysokodostojnemu knjezej Dr. Harlesej w Draždānach powitanje wot serbskich evangelsko-lutherskich towarstwow. [Spěw wot J. Kiliana]
- 1850.** Łube Božeme wojskam frajneje wobory pschi jich wucjehnenju wot swojich lubych. [Spěw wot H. Sejlerja, čiščany we Wojerecach.]
- 1851.** [Spjew] Swojemu knesej duchomnemu f. H. Imiščej poświeciſi serbska woſada Woſlinku. [Wot H. Sejlerja, čiščany we Wojerecach.]
- 1851.** Spjew knesej fararej woſlicjanskeje woſady, knesej H. Imiščej na jeho wjerowanškim dnju spjewany wot schulſteje młodoszje w Woſlinku. [Wot H. S., čiščany we Wojerecach.]
- 1851.** Dopomnenje na 28. djen janzenja 1851. [Kwasne hrónčka k. Imišej poswjećene wot J. Kulmana we Wojerecach.]
- 1851.** Přečelníwy dar do mandželstwa knjezej Imišej, duch. w Woſlinku, a knjeni Imišowej, rodž. Pſulownje wot Dra Pſula.
- 1852.** Přečelníwy dar do mandželstwa knjezej duch. Wanakiej a knjeni Wanakowej, rodž. Jakubownje wot Dra Pſula.
- 1852.** Knjezej Michalej Haſcy, can. cap. cant., sobustawej wubjerka maćicy serbskjeje k pjeédžesat-

- lětnemu měšnickjemu jubileju zbožo přeja wubjerkownicy. [Spěw wot J. E. Smolerja.]
1852. **Sensus laetitiae et grati animi domino Michaeli Haschke, can. cap. cant. festo jubilaeo sacerdotii semisaecularis ab alumnis seminarii lusatici Pragae humillime oblati.** [Laćański a serbski spěw wot stud. Jacslawka, w Prahy čišcany pola Pospišila.]
1852. Někotre słowa při česnej hosčinje, kotruž na Michała 1852 měješe k. Michał Haška, wot serbskeho hosća **J. B[u]ka**.
1853. Jeho kralowskej wysokosći Pryncej Albertej a jeje kralowskej wysokosći Pryncessynje Karoli Wasownje k swjedženjej lubosće a swěry swěrni Serbja najpokornišo zbožo přeja. [Spěw wot J. E. Smolerja, čišcany w Prahy pola Haase.]
1854. Wěnc džakomneho dopomnjeća na rów dobreho bědžerja, Ernsta Bohuwěra Jakuba, wuplećeny wot Dra Psula.
1854. Bjesadny spěw, serbskej bjesadže posvjećeny wot H. Sejlerja.
1854. Dwaj bjesadnaj (spěwaj wot J. Buka) 18^o54 spěwanaj.
1854. Spěw při rozžohnowanju našeho přećela, k. vice-direktora **J. Buka** z bjesadu. [Wot M. Jacslawka.]
- XI. Ćasopisy.**
1848. **Sserbski Nowinkar.** Tydjensti Ćjaſopis wot tých najwažnischich Podawków njetsiſcheho Ćjaſa, wudatý wot knihifupza Reichela. [Zasta hižom augusta z 21. čislom. Redaktoraj teho sameho běstaj po rjadu wučeř Wehla a wučeř Bartko.]
1848. **Miſſionſke Powesźje,** wudawane wot H. Sejlerja. [Prestachu z přením čislom lěta 1849, čišcachu so we Wojerecach.]
- 1848—54. **Tydjenſte Nowiny,** wudawane wot J. E. Smolerja. [Kóždy tydženj wukhadža eyle listno, mjenuja so wot lěta 1854 sem „Serbske Nowiny“].

1848—54. Časopis towarzstwa maćicy serbskeje. [Hač dotal je 12 zešiwkow tuteho jara rozwoičaceho časopisa wušlo. Redaktor bě najprjedy J. E. Smoleń, nětko rediguje J. Buk.]

1849—1852. Sernicžka, wudawana a sałożena wot B. Smišča. [Čišćeše so najprjedy w Budyšinje, potom we Wojerecach, zasta 1852 ze 26 čisłom.]

1854. Mišionski Poštol. Mlješacjny nabójny čjašopis sa hor-nolužiskich Sserbow, wudawany wot Rychtarja, duch. w Klukšu, cijischejany we Wojerezach.

XII. Powiedančka.

1848. Michał aby schtož Čjlowek syje, budje wón tež žnecj. Powiedancisko wot K. Kulmana.

1848. Sserbaj aby schtož sypasč, to melesč. Powiedancisko sa Sserbow wot Dra Pſula.

1849. Nibowejenjo aby politiske Powiedancisko s njetzisčich Čjelowow wot J. B. Mucjinka.

1849. Jan aby spjewaj a dželaj. Powiedancisko wot Kulmana.

1849. Bohumil aby Bože rukowanje na syrotach. Powiedancisko s tisecjiljetneje wójny wot Kulmana. Wojerezach.

1850. Hród na shorelskej hori Landskróni, aby Bože wodżenia su džiwnie. Powiedancisko se starých čjašow wot Mucjinka.

1851. Wumenkar, aby hdjež ma wlohu, tam rosze. Powiedancisko sa lud wot Dra Pſula.

1852. Nadpad pola Bukez. [Powiedančko ze sydomlétneje wójny wot wučerja Wehle, čišće. we Wojerezach.]

1854. Pschedzenak, protyka sa Sserbow na ljetu 1855. [Wot duchomneho Rädy.]

1854. Powieszje s Božeho fralstwa. [Wot K. Kulmana, čišcane we Wojerezach.]

XIII. Wselčizny.

1848. Jene jary wajne a Wopomnenja dostojne Wjeschjenje jeneho Muja Božeho. Wot jeneho Sserba [duchomneho Merwy] pschelozene a s nowej Predvyryczju wondate, cijischejane Wojerezach pola Erby.

1848. Dra M. Luthera džiwne Wjećcjenja na našich Krajow pschichodne Podendzenja. [Přełožeř Bartko.]
1848. Próstwa saksoskikh Čserbow na wušoke fralowske saksoske fromadne Ministerstwo. [Wudzélana wot H. B. Imiša a druhich, dwójcy čišćana we 8. a we fol.]
1848. Saxonje sakskeho frala Bedricha Awgusta. [Z cyła 4 zakonje, poslenjemu pak něšto pobrachuje, mjenujey strony 29—32, kiž so ženje čišćale njejsu. Přełožeř J. E. Smoleř.]
1850. Saſtadny ſakon Saronije, trupobicžje ſawjeſſiazeho towarſtwa w Budyschini. Pschelozene wot J. E. Smolerja.
1851. Čſadowa knižka, wudata wot Klufschanského ratarſkeho towarſtwa psches jeho ſadowu dželbu. [Spisař Kocor.]
1851. Druha predyryc̄ ī druhemu wudawkej tych knižkow „Spočaſki ſſcheſſijanskeje wucžby“, jako pschinuſowane samolwenje pscheſſiwo proſnym porukam we predyryc̄i Porſto-veho Katechismuša. [Spisař E. B. Jakub.]
1852. Wustawki ſhudobnych ſlenocjenſtrow w gmejnach Klufſchanského ratarſkeho towarſtwa. [Přełožeř Rāda].
1853. Wustawki ſhudobnych towarſtrow we wofrejšu Budyskeje krajskeje direkciye, [Přełožeř Rāda].

Přidawek.

Wosebje płódnej lěće za wšelake serbske plakaty, programmy a nawěštki běštej lěće 1848 a 49. Tute plakaty a nawěštki su z wjetša politiskeho woprijeća na požadanje teho abo tamneho serbskeho burskeho towarſtwa wudate a su z wjetša jenož teho dla spomnjenja hódne, dokelž wot politiskeho žiwjenja a zmýlenja serbskeho luda tamneho wažneho časa swědča a spóznać dawa, w kajkej měrje su so tehdom tež Serbia na politicy wobdzélili. Zaso druhe tajke plakaty a drobne serbske papjerki su nabožneho woprijeća, kiž su wosebje ze serbskich evangelsko-lutherskich towarſtrow wuſle, a z kotrychž teho dla spóznawamy, kak daloko

su so sobustawy tuthy zjenočenstwów z nabožnymi
prašenjemi tamnego mučenjow połnego časa spřečeliše.
Třeća klassu serbskich programmow a nawěštkow smy
přez wudače wšelakich nowych knihow a pismow do-
stali, kotrymž dyrbjachu te same pué a šćežku přeła-
mać. Naposledku mamy tež hišće na tajke drobne pisma
spomnić, kiž su so při cyle privatnych skladnosćach
čišćale, při kwasach, krčiznach, pohrjebach, narodnych
dnjach atr., a kiž swojego krótkeho prosaiskeho wo-
prijęća dla do tych pismow njeslušaja, kiž su prjedy
sub. X. hižom pomjenowane. My potajkim tudy pla-
katy atd. do štyrjoch klassow dželimi a pomjenujemy
te same tak daloko, hač nam znate su, a wuwostajmy
při tym jenož tajke, kiž su cyle bje wšeho wužitka za
naše tudomne interassy. Dokelž su tute drobne papjerki
z wjetša bje wšeho napisma, dha tudy wjetši džel je-
nož po woprijęću pomjenujemy a přispomnimy jenož
hišće, zo su te, kiž su w starym prawopisu pomjeno-
wane, tež w tym samym čišćane.

1848. Serbske Pošelstwo w Dražđanach, wopiſane wot Šmo-
lerja. [$\frac{1}{4}$ listna.]
1848. Wustawki radworskeho serbskeho burskeho towařstwa. [$\frac{1}{4}$
listna, tež za budyščanske tow. čišćane.]
1848. Džafny list na trala, so ministerow se služby puščejit
neje. [sol.]
1848. Napominanje na Szobufrainikow wólby k nowemu sej-
mej nastupaze. [Němske a serbske, $\frac{1}{4}$ listna.]
1848. Přeprošenje Serbow k słowjanskemu kongressej
w Prazy. [$\frac{1}{4}$ listna wot Dra Jórdana, čišćane
w Prazy pola Pospišila.]
1848. Programmy sa Wuſwolerjow 8., 9., 10. a 11. wuſwo-
lenskeho Wokreſa wot serbskeho zentralneho wuſwolenſkeho
Wuberfa. [4 wšelake programmy po $\frac{1}{4}$ listnach.]
1848. Politiske Mjenenja Advočaty Höcknera. [$\frac{1}{4}$ listna.]

1849. Bramborskim Wuswolenzam jedyn Wuswolenz we wojskowym Wołkreszu. [$\frac{1}{4}$ listna wot adv. Gühlera.]
1849. Wustawy sa burske towarzstwo k shromadnemu nešenju wóhnjowejho nesboža. [$\frac{1}{4}$ listna.]
1849. Napominanje na evangelske žyrkwinie Gmejny, dopomnicj so na swoje džeczi a podpišacj Protestaziju bukicjanskeho ſerbſkeho Towarſtwa pschecjivo Wuwostajenju konfessionalskeje Wucjby w Schulach. [$\frac{1}{4}$ listna w 8.]
1849. Protestazija bukicjanskeho ſerbſkeho Towarſtwa na wóſkach žyrkwinich Knesow Ministerow w Dražđanach pschecjivo Wuwostajenju konfessionalskeje Wucjby w Schulach. [sol.]
1849. Wustawki ſerbſkich evangelskich lutherskich towarzstwów. [$\frac{1}{8}$ listna.]
1848. Programm, nowe wucjerske knihje sa ſerbſko-njemiske ſchulje nastupazj, wot J. Mervy, duch. we Hóſnizy. [sol. čiſč. we Wojerecach. Te knihi same ženje wuſle njejsu.]
1848. Nawjeſtik, ſerbſti naklad knihifupza Reichela nastupazj. [$\frac{1}{4}$ listna.]
1848. List na rozpředawarjow maćičnych knihow. [$\frac{1}{8}$ listna wot B. H. Imiša.]
1849. Na wſjjech evangelsko-lutherskich Sserbow. Wosjewenie, ſerbſti wudawk symbolſkich knihow nastupazj, wot Jana Preuſſi. [$\frac{1}{4}$ listna w 8.]
1849. Sawdawſ sa pecj toler ſerbſtim evang. luth. tow. k wudacju symbolſkich knihow požczenych. [$\frac{1}{4}$ listna.]
1851. Akcija wudawańje tydzieńskich Nowinow wot Smolerja. [$\frac{1}{4}$ listna.]
1852. Wosjewenie, nowy wudawk bibliſkich historijow nastupaze, wot Jakuba. [$\frac{1}{4}$ listna.]
1853. List na ſerbſke duchomnſtwo, wudacje miſionskeho požla nastupazj, wot diaf. Ryc̄tarja. [$\frac{1}{8}$ listna.]
1849. Křečniſki list Ludmiley Bartkec wot jeje kmótrow. [$\frac{1}{8}$ listna wot Imiša.]

1849. List wot R. Schramma, krajnu lotteriju nastupajy. [$\frac{1}{4}$ l.]
1850. Serbske čcjenske listki, wudzielane w Drežjanach.
1850. Bant njebočičkemu knjezej Korli Smolerjej do smjertneho wěnca wot jeho přečelow H. Imiša atd.
1850. Bant njebočičkej knježnje Idže Bróskjec do smjertneho wěnca wot jeje přečelow J. E. Smolerja atd.
1851. Tydž. Nowinow kwasne číslo 1854. [Štwórtk,
28. džen žnjenica 1851 na kwasnym dnju knjeza
B. H. Imiša z přílohu wudate wot Dra Psula.]
1852. Programm bjesadneho koncerta 6. okt. 1852. [$\frac{1}{8}$
listna wot M. Cyža.]
1853. Palmička dobyća dobrej bědžerky, lubej Psulec
wowy do ruki data. [Bant do smjertneho wěnca
z někotrymi špruchami.]
1854. Bant njebočičkemu knjezej E. B. Jakubej do smjertneho wěnca wot mačičneho wubjerka. [W. Smolerja.]

Wyše teho je so hišće wot lěta 1848 sem čiščalo
9 serbskich plakatow k přilěpjenju na durje, hasy, a
wšelake taſlički, dwaj diplomaj a jedyn pominacy list
serbskich towarstwow a 19 wšelakich małych serbskich
visitnych, zbožopřejacych, slubnych, koncertskich, ho-
sćinjacych, balskich a teho runjeća kartow a listow, ko-
trež tudy dale wosebje njepomjenujemy. My jenož
zwjeřchnje na nje spominamy, dokelž móže so z tuthy
maličkoséow tak derje, kaž z našeho cylého přehlada,
kotryž tudy skónčamy, spóznać, na kak wšelake strony
a w kak wulkej mérje je so naša serbska ryč wot
lěta 1848 sem rozwijała, a při kajkich składnosćach je
so w serbskej ryči myslilo, ryčalo a pisalo.

Čémne korjenje a woteznate słowa w serbšćinje.

Wot J. E. Smolerja.

(Čitane w posedženju ryčespytneho wotrjada maćicy serbskeje
3. oktobra 1855.) — [Pokračowanje a skónčenje.]

Bołońca (abo snadź bowońca), y, f. der **Palms-**
sonntag. Hač ma so tuto słowo z „ł“ pisać, zda so
nam hišće jara njewěste byé, hac runje by słwo **bjel-**
ma, y, f. die **Palme** snadź někajki założk k temu dało.

Hody, ow, pl. **Weihnachten**. **Hód** rěka po prawym
čas, potom wažny čas = swjedžen; duž mjenuje
so wot Čecha **hod Boží** der Christtag, wot Polaka **gody**
Weihnachten. Dale rěka pak **hód** tež wěsty, posta-
jeny čas, a teho dla znamjenja god w ruskej ryči
lěto, das Jahr, a w ilirskej lětny swjedžen, das
Jahresfest. W našej serbskej ryči zda so nam mnohota
tutego słowa na tak mjenowany *augmentativum* pokaz-
ować, tak zo bychu **hody** to samo byłe, štož wo-
sebny, wuley wažny čas, kaž to tež Polacy rozemja.
Skónčenje chcemy hišće na to spomnić, zo **hód** tež
składny čas, die gelegene Zeit, znamjenja, n. př. to je
mi w hódz přišlo, das sam mir zur gelegenen Zeit.

Jałore, a, m. der **Wachholderstrauch**. Tudy steji „r“
město „w“, tak zo by tuto słwo po prawym „jałowec“
rěkać mělo; přirunaj češki jalowec, polski jałowiec.

Křmany, a, e, adj., tüchtig. Korjeń tutego přidaw-
nika je hišće cyle z čěmnoséu přikryty, hač runje so
tež w delnołužiskej serbšćinje „chmany“ namaka, z
čehož z najmjeňša to spóznawamy, zo dyrbi so „kh“
pisać.

Khutny, a, e, adj. ernstlich. W češcinje rěka tuto
słowo: „chutný“ a w pólščinje „chętný“, a korjeń k

temu je slowjese cheyé wollen, tak zo je chutny = k hutny najprjódey tajki, kiž chce; potom pak tež tón, kiž kruče a z twjerdy wotmyslenjom chee, a daž so tutón přidawnik město němskeho „ernstlich“ trjeba.

Kmoch je najsckerje to, štož kmótřik. Přirunaj: **Pjech a brach** (braška).

Něšpor (nišpor, nyšpor), a, m. der *Vesper-Gottesdienst*. Korjeń je īačanske slovo *vesper* t. j. wječor.

Přetřmažno, a, n. eine so groše Menge Gras ob. dergl., als man in dem auf eine bestimmte Art gebundenen Grastuché fassen kann. Korjeń je najsckerje njetrjebane slowjeso přetřimać, štož by po němsku umfassen, umgreifen rěkać mělo; přetož naše wuley trjebane slowjeso přimać fassen, greisen steji město třimać, a je so t džiwnje dosé do p přeměnilo. Přirunaj pôlske trzymać. Do brémjenja trawy su někotre přetřmažna trjeba.

Próslica, y, f. das Hirsestroh. Korjeń je delnołužiske pôso, pôlske, česke a ilirske proso ungedroschne Hirse, unbearbeiteter Hirse, bjez tym zo jagły = jahły při tych narodach tak wjele znamjenjuja, jako g stampfster Hirse.

Skhnyé, trocken werden, steji město suchnyé, kaž so tež poskhać za posluchać praji. Znate je, zo so **ch** pod wěstymi wuměnjenjemi do **kł** přeměnja.

Šéepjo, jeća, n. ein Fingerspiženvoll; so viel, als man mit den Fingerspižen fassen kann. Korjeń tuteho слова podawa najsckerje slowjeso šćipać, pflücken. Spomijenja hódne je, zo mamy w serbskej ryći tejko wurazow, kiž mjeniši abo wjetši wobsah wěcow, z ruku wobprijomnych, wuražuju; mjenujey: šéepjo das Fingerspiženvoll, horšé, ée, f. die Handvoll; kónčko, a, n. das Armvoll; podpah, a, m. a podpažmo, a, n. das Busenvoll, d. i. so viel, als man von der Achselhöhle ab unter dem Arme fassen

fann. Podobny je tež dört abo dörtek, a, m. ein Mundvoll.

Wiéaz, a, m. der bäuerliche Lehngutsbesitzer, der bäuerliche Lehnsmann. We Lužicach je mjeno „Wiéaz“ jara huste, a Němey přeložuja to same „Lehmann“, štož by po prawym „Lehnsmann“ rěkać dyrbjało; přetož wiéaz ma so z połnym prawom jenož wobsedzeř więzstwa (der Besitzer eines Lehnbaugutes) njenować, tak zo je wiéaz najprjódey jenož *nomen appellativum*, z čehož je potom *nomen proprium* nastalo, tak zo drje je nětko wjele Wiéazow, ale bjez nimi mało wiéazow. — Historiscy dopokazać njewěmy, čoho dla burski lenik runje wiéaz rěka a chcemy teho dla hladać, hač bychmy to etymologisey dowjesé njemohli. Ruski witjaz der Held, č. vitěz der Sieger, il. vitez der Ritter, p. zwycięzca (město: zwi—) der Sieger, č. vitěziti siegen: wšitko to pokazuje na to, zo buchu tajke leňstwa (Lehngüter) jenož tajkim dawane, kiž běchu so we wójnje jako wiéazojo t. j. jako dobyčerjo wuznamjenili.

Wobli, adj. indecl. oval, rund; wobli jeja harte Eier, wobli hróch = boby Bohnen. Přirunaj č. obly, il. obli.

Wóndanjo, wóndano neulich. To stej po prawym dwě slowje: wony, slowj. ony t. j. tamny jener, a dań, dan (džen) der Tag. Přir. južnosłowj. dan, dies.

Wudmo, a, n. der Schimpfname, der Spitzname. Korjeń je slowjese wudać; přir. někomu wudawać, Demandem Schelwtorte anhängen.

Wutora, y, f. der Dienstag, č. outerek, p. wtorek, r. vtornik, il. utorak. Korjeń tuteho słowa je tón samy, kotryž ma ťačanske uter, pólske wtory, tak zo wutora ničo druhe njerěka, hač „druhi džen“. Zynk „w“ je tudy digamma. Spodźiwne je, čoho dla Serbja wu-

tórk, a, m. njepraja, hdyž maja tola štvórtk, pjatk; druzy Slowjenjo su při wěcowniku muskeho rodu wo-stali. Delnolužičenjo maja pódla wutorý tež hišće wałtoru, štož nas na īaćanske *alter* dopomnuje.

Wutroba, y, f. das Herz. Druhe slowjanske na-ryče pokazaja nam, zo wutroba po prawym „znutř-komne, das Innere, das Gingeweide“ rěka; přirunaj p. wątroba die Leber; r. a il. utroba Bauch, Leib, Gingeweide, tež Mutterleib. Nutř a wutr-oba mataj pak tež, hdyž z prěnšeho *n*-digamma a z posleňšeho *w*-digamma prječ wozmješ, tón samy korjeń, kaž īaćanske *uter-us*.

Zawk, a, m. das Kissen. To je jara skažene slovo, přetož jeho polna fórma dyrbjała za hłówk rěkaé. Delnolužičenjo praja: zagłówk.

Zběhać īeben. Na prěni pohlad so zda, zo ma so tuto slovo wot slowjesa běhać wotvodzować. Ale to by wopaki bylo, přetož naše zběhać dyrbjało so po prawym zdvěhać abo zdwihać prajić; přirunaj delnoserbske zdwigaś, č. zdwihiati atd.

Zernička, i, f. der Augenstern, die Sehe, die Pupille. Korjeń tuteho slova je slowjeso zerać, kotrež so w mužakowskej wokolnosći jenož w formacii wozerać = ozerać trjeba; přir. r. zrěť, č. zřítí. Polski rěka to slovo: zrenica. — **Zernička**, i, f. der Morgenstern ma swój korjeń w zerjach, die Himmelströthe, čohož dla móže zernička tež runje tak derje der Abendstern rěkać.

Přispomnjenje. Hewak njech so hišće přispomni slovo „móť, mótk“, a, m. der Läufling, das Bathchen, kotrehož korjeń wunamakać nam móžno njebě. Snadž jón něchtó druhí naděudže. — Tež njewěmy, kajki korjeń ma slovo: čečeranc, der Orion, a hač hwězdowe znamjo „kosy“, das Haar der Verenice, swoje pomjenowanje z teho bjerje, dokelž kosa pola druhich Slowjanow to rěka, štož Němcy „Haargopf“ mjenuja. Milina, die Electricitât a tež das Nordlicht, změje drje to same wotvodzowanje, kaž ruske molnja a česke mluno; ale hač

ma s pochi, ununterbrochen, tón samy korjeń, kaž spěšny, to snadž so z wěstoséu wobkrućeć njeda. Tež njewěmy skónčenje, kak ma so patoržica, y, f. der Abend vor dem Weihnahtsfeste (Christabend) wutožować, a hač je „dla“, wegen, někajke subst. plurale tantum, štož snadž je mózno, dokelž so praji: moje dla, naše dla. Ale što dla rěka, njeje hišće wuslědzene.

b) Woteznate słowa.

Wyše serbskich słowow, kotrychž korjeń je z wjetzej abo mjeńšej čémnoséu přikryty, hač runje wěmy, što na sebi maya, namakamy w serbščinje tež wurazy, pódla kotrychž korjenja je lud tež jich woznam (signifikaciu) woteznał. Tajke wurazy su na příklad:

Bambora, y, f. „Wón baje, kaž bambora“ so praji, ale što znamjenja tute słwo?

Čwóda trjeba so we frazy: „To je wšo čwóda a zlé“; ale štó móže nam prajić, što to po prawym rěka?

Laska, i, f. Słysi so prajić: „To je prawa laska!“, štož so to samo być zda, jako: To je prawa njeroda, njeporjadna žónska.

Lojta, y, f. zda so tak wjele być, jako dobroćiwy, ale při tym trochu hłupikojty člowjek. „Wona je tajka dobra lojta“ t. j. přez měru dobroćiwa a při tym trochu hłupikojta.

Raws abo rows, a, m. „Ty rawso, ty njekni-čomny rawso!“

Rostejéć, snadž rozstejéć! To rjeknyć ma so za hréch, a trjeba so tutón wuraz při něčim zatrašnym, při hrózbnym, wulcy spodžiwnym skutku.

Šleca, y, f. Tuto słwo je znate z džěćaceje pěśnički, kiž so takle započina:

*Wjelk sedži w pjecy,
Wubjera sej šlecy,
Kleska małe twarožki,
Sadža wšitke na rožki atd.*

Težje Šleca swójbne mjeno, a Šlece cysu tam a sem po Serbach. Steji snadž Šleca město Šelica, tak zo by přenjotne slovo Šela = Šala bylo; přetož to je tež serbske swójbne mjeno.

Wjerbabā, y, f. Tuta žónska sluša najskerje do stareje serbskeje mythologije. Praji so: „To je žónska, kaž Wjerbabā!“ „Ty Wjerbabā!“

Zdžina, y, f. To dyrbi po prawym něšto jara čeńke być, přetož ludžo praja n. př. „Jeje drasta běše čeńka, kaž zdžina.“

Starožitnostny wotrjad Maćicy Serbskeje.

We hłownej maćičnej zhromadźiznje 26. měrca 1856 je so nowy wotrjad Maćicy Serbskeje założił. Tón samy mjenuje so starožitnostny abo historisko-archäologiski wotrjad Maćicy Serbskeje. Tuta nowa maćična sekcia je programm wudała a wustawki postajiła, kotrež z tutym swoim přečelam wozjewja.

A.

Programm

starožitnostnego abo historisko-archäologiskego
wotrjada Maćicy Serbskeje.

Starožitnostny wotrjad chce swoju džěławosć zložić:

I. Na přepytowanje serbskich starožitnosćow. Jeho so-bustawy chcedža po tajkim přepytować a wopisować:

- 1) Serbske stawizny, lud a pismowstwo nastupace.
- 2) Serbsku mythologiju.
- 3) Serbske narodne wašnja a počinki.
- 4) Serbske towarstwa, wustawy a instituty.
- 5) Žiwjenje a skutkowanje wubjernych a sławných Serbow.

- 6) Wažne serbske krajiny, města, wsy, hory, hrodišća, cyrkwe, wołtarje, križe, žertwišća atd.
- II. Na zhromadżowanje serbskich starožitnosćow a założenje serbskeho museja. Sobustawy chcedźa teho dla zhromadžić pytać:
- 1) Serbske knihi a rukopisy a wobrazy k přisporjenju mačičeje knihownje.
  - 2) Stare urny.
  - 3) Wšelake powostanki ze stareho serbskeho časa, mječe, nože, jehly, pjenjezy atd.
  - 4) Serbske pěsnički, narodne basnički, bamžički, powjesće bjez ludom, mjena wšelakich łukow, powłow, lěsow atd.

B.

Wustawki

starožitnostnego abo historisko-archäologiskego
wotrjada Maćicy Serbskeje.

§. 1. Wotphladanje tuteho wotrjada je přepytowanje a zhromadżowanje serbskich starožitnosćow.

§. 2. Sobustawy tuteho wotrjada móža jenož te sobustawy Maćicy Serbskeje być, kotrež přepytowanje a zhromadżowanje serbskich starožitnosćow přisporjeja.

§. 3. Přistupowanje do tuteho wotrjada stava so jenož přez wuzwolenje ze strony wotrjada sameho.

§. 4. Štóż je tři lěta wotrjadowe skhadżowanja bjeze wše豪 zamolwjenja zakomđały, abo štóż njeje za tři lěta ani jene starožitnostne džělo předpožiły, tón prestanje přez to sobustaw tuteho wotrjada być.

§. 5. Wotrjad wuzwola sebi kóždy raz na tři lěta staršeho a pismawjedžerja. Starši ma předsydstwo w zhromadžiznach, pismawjedžer pisa protokoll, khowa akty a wobstara dopisowanje.

§. 6. Wotrjad džerži za lěto dwě zhromadžiznje,

srjedu po swjatkach a srjedu po Michale, ke kotrymajž ma pismawjedźer dwě njedzeli prjedy přez Nowiny přeprošeć, a ma při kózdej teju sameju kózdy sobustaw někajke džélo prjódkpoložić.

§. 7. Wšě wobzankanja tuteho wotrjada stawaja so přez absolutnu wjetšinu hłosow. Při runych hłosach ma starši dwaj hłosaj.

§. 8. Předsyda Maćicy Serbskeje ma kózdy čas to prawo, sebi wotrjadowe pisma k přehladanju požadać. Při hłownej maćičnej zhromadźiznje srjedu po jutrach dawa spomnjeny wotrjad rozprawu wo swojim skutkowanju w zańdżenym lěće.

§. 9. Wśitke zběrki starožitnostnego wotrjada Maćicy Serbskeje maja so z druhimi maćičnymi zběrkami zjednoćić, a ma so Maćica Serbska za dališe zakhowanie tych samych starać.

Přispomnjenje redakcie. Spomnjeny starožitnostny wotrjad našeje Maćicy je 14. meje 1856 w Budyšinje do žiwjenja stupit a tutón programm z wustawkami wuradźił. Sobustawy tuteho wotrjada su dotal: k. duchomny Räda z Huciny, t. č. starši, k. duchomny Jenč z Palowa, t. č. pismawjedźer, k. duchomny Imiš Wóslinka, k. duchomny Domaška z Nosačic, k. vicedirektor Wanak a k. aktuar Wehla z Budyšina.

Serbske přisłowa.

Zrjadował a rozmnošíł

Jakub Buk.

Čitane a kritiscy rozsudżane w zhromadźiznje filologiskeje sekcie
Maćicy Serbskeje 14. meje 1856.

Předspomnjenje. Scěhowace přisłowa započnu z číslom 271, dokelž je so 270 serbskich přisłowow hižom w posleňšim (VI. a VII.) lětniku str. 33—48 a 113—118 wozjewiło. Tón raz mamy so wosebje knujezej Sejlerjej, duchomnemu we Lazu, a knujezej Wehli, wučerzej na Židowje pola Budyšina, za bohaté a dušne přinoški džakować.

Bjeze dna žadyn hat njeje.

Brěza je najlepše zlobjene zelo.

Čas a maz

Rólnika na nohi stajitaj.

Čerwjenka éetu róslicu njeznae.

275 Čim bohatši knježa,
Čim khudši poddanjo.

Dlěši dženj,

A krótša nič.

Do Bohaćic je jěl,

Do Khudžic je trjechit.

Dobrych kusow so najskejerje wobješ.

Druhdy kuli so zbožo pod nohi;

Jedyn je njewidži, druhí je podtepce,

A lědom třeći je zběhnje.

280 Dyrbi džělačeř na zdu lakać,
Da tež rady na so čakać.

Hdyby krud był wows

A sakrowanje éahnyé pomhało,

Dha by něchtóžkuliž zapřah měl.

Hdyby wosoł kuchař był,

Bychmy wšitey wósty wobjedowali.

Hdyž cheeš ptački ťojić,

Z kijom do nich njemjetaj.

Hdyž swědomjo wotući,

Přiběhnje čert je kolebać.

285 Hdžež je blada,
Tam je zwada.

Hłowa pod krónu tež boli.

Hlód njehlada na šklu,
Ale što je we škli.

Hnady hladać
Rěka husto nuzu tradać.

Holče styski
Hólče směški.

290 Holička bjez lena
Nima žanoh mijena.

Hornyk ničo njepomha,
Hdyž nimaš ničo warié.

Hospoza z wočomaj kruvički kormai.

Hupaki tež hnězdo rjedža.

Jena khójca
Njeje hišće žadyn lěs.

295 Jeneho kroška dla
Mošnje njetrjebaš.

Jenemu džélo,
Druhemu přelóstowanje.

Kaž tolerje piskaja,
Tak kroški rejwaja.

Khory směj so,
A khudy wjez butru na wiki.

Khudy a khory
Dyrbi sebi wjele lubić dać.

300 Khudych ludži piwo njewokisnje.

Klösće kusy
Činja lohku křinju.

Knjeni ma wjele četow.

Kral ma dołhu ruku.

Kóždy dzeń kermuša
Wěsta wostuda.

305 Kóždy ptačk, kiž spěwa,
Njeje syłobik.

Kóždy skóržbnik ma prawo.

Kus wjele — škodzi wjacę,
Hač — kus mało.

Lěni so boji lehnyć
Stanjenja dla.

Lěpje křiwe nohi strowe a čile,
Hač rune a brašne.

310 Lěpje z keřka hladać,
Hač do kerka.

Lěta sylneho muža stuleja.

Lipa bjez džaka wonja.

Lubjena kokoš jeja njenjese.

Mać
Je wśudźom znać.

315 Mały suk też čehnje.

Mazany njetopor
Wodnjo sej won njewěri.

Mjedawki kóždemu wonjeja.

Morwemu kraholcej
So ptački směja.

Móšnje jastwa wotčinjeja.

320 Na horu horje
Bjez khilenja njeńdže.

Najaty kón.

Lěni čahař.

Najtolši lód zaňdže.

Njezbože je tunje.

Nócka wjele prajić wě.

325 Nuza ma křidla.

Paduch ma wjele wočow.

Padušne penjezy njeplěsniwja.

Pčołki w zymje njenoša.

Pjenjez je knjez.

330 Pjeńk wostanje pjeńk.

Plonuchi su rjane ličkate.

Póznmemu hospodarjej

So za džesač lět junu radži.

Prječ, kroško, polečk dže.

Prjedy pobrachnje

Hospodarjej, hač čeladnikoj.

335 Prózny měch njesteji.

Radlica, z kotrejž so najbóle wora,

Je najswětliša.

Radšo bosy,

Hač w zajatych črijach.

Radšo nanowy puk,

Hač cuzy swar.

Radšo pjekarjej,

Hač lěkarjej.

340 Rosće džesću zub,
Woła hnydom : khleb !

Ryba kridla njetrjeba.

Składnosć je zawjednica.

Skupy syjer
Khudy žnyjer.

Słowo njeje žana heja.

345 Slepý njeje hluchi.

Slepý so wo woči njeboji.

Smjerć njeda so wotplacić.

Sněh je dobre poslešćo.

Stara lubosć korjenja njezhubi.

350 Stare kury njenjesu.

Starosć njekormi,

Stary
Pase bary,
Młody
Čini wjele škody.

Stary štom so derje njepřima.

Susodstwo bjez plotow a měznikow
Je wěste njepřečelstwo.

355 Swojeho runjeća so najlěpje znaje.

Sy-li pšeńca,
Dha bjez kostyrwju so njeměšeji.

Sylzy wocel překusaja.

Syrotki wuj bórzy woteznaje.

Syry popjeł džécōm hoji.

360 Ščeřbak tež kusa.

Šołćic konje kózdy placa.

Što tež hlapy wě,

Hdyž jom mudry ničo njepraji!

Štóż do luže lěze,

Njedyrbi chcyć suchi wulěscé.

Štóż prócu lutuje,

Swoju móšeń wobkranje.

365 Štóż so wody boji,

Njetwař so k rěcy.

Štóż wě kranyć,

Wě tež khować.

Štóż wopušći Boha,

Wopušći sam so (sebje sameho).

Toleř so skerje přečini,

Dyžli zasluzi.

Twaroh dyrbi tež swojeho muža stejeć,

Hdyž je pinca butru zarazyła.

370 W bróžni njejsu žane ławki.

W holi su najćopliše khachle.

W Pakostnicy rosće šibjeńčne drjewo.

W žanych škórnjach so lěpje njekhodži,

Hač nawožeńskich.

Waš džećel

Je našeje kozyny přečel.

375 Wjacy hrimanjow,

A plódniše lěto.

Wječorne pućiki wšelake zhonja.

Wo prašiwu mjedawku njekusa wosa.

Woda

Nima słoda.

Wokoło hornyčernje

Waleja so čropy.

(Wokoło dračernje - kosće.)

380 Wowsakec konje

Nastajnje hraja.

Wudowine sylzy

Podmjełu kamjentny hród.

Wulka woda,

Wulka škoda.

Wulke dešće

Pytaja dobre třechi.

Wulkemu krušk

A małemu skibku.

385 Wupožći so skerje,

Hač zasy dom bjerje.

Wutroba je małe polo,

Ale wšo na nim rosće.

Wutroba ma husto

Čežše njesć, hač khribjet.

Wyše kłósk hłowu zběha,

Prózniši je.

Z kralom so rady wujuja.

390 Z małych žórłów wulka rěka.

Z widlicami so njedušnje łoskota.

Zhubi so lóže, hač namaka.

Zła huba dobre mjeno zežerje.

Złotakec holcy su kóždemu rjane.

395 Złotki so zwukuleja.

Złotu ruku wšudżom witaja.

Zły jazyk šiju zlemi.

Zubač žaneje dójki njetrjeba.

Žołma žołmu honi.

**400 Žonu prjedy njespóznaješ,
Hač z njej kórca sele njezjěš.**

Rozprawa wo Maćicy Serbskej.

Wot 1. januara hač do 31. decembra 1854 su sće-howace sobustawy „Maćicy Serbskeje“ swoje přinoški do jeje pokladnicy wotedałe:

A. Sobustawy I. rjadomnje.

1) na lěto 1854: k. Pjekař, kantor w Budyšinje; k. Kocor, kantor w Ketlicach; k. Mosig z Aehrenfelda, ryčník w Lubiju; k. Smola, can. cap. senior na budyskim tachautstwje; k. Dr. Přihonsky, can. cap. scholasticus na bud. tach.; k. Pjech, can. a farař při kath. serbské cyrkwi w Budyšinje; k. Buk, direktár kath. wučernje w Budyšinje; k. Warnač, farař we Wotrowje; k. Kokla, farař w Njebjelčicach; k. Muéink, wučeř w Zemicach; k. Imiš, duchomny we Wóslinku; k. Dr. Klin, radny knujez w Budyšinje; k. Bergan, duchomny we wulkich Zdžarach; k. Domaška, duch. w Nosačicach; k. Bróska, duchomny w Buděštečach; k. Seileř, duch. we Lazu; k. Buk, semin. vicedir. w Budyšinje; k. Brězan, farař w Balbicach; k. Bjar, gymn. w Budyšinje; k. Dušman, gymn. w Prazy; k. Kordina, archidiak. we Wojerecach; k. Kral, wučeř na Židowje; k. Jenč, kand. duch. w Barée; k. Libša, póstski zastojnik w Draždžanach; k. Slawiček, präs. serbského seminara w Prazy; Serbski seminár w Prazy; k. Wornař, štud. duch. w Prazy; k. Jacslawk, kand. duch. w Budyšinje; k. Krbec, rektár w Prazy; k. Hornig, štud. duch. w Prazy; k. Kouba, professar w Prazy; k. Hrabeta, professar w Draždžanach; k. Mróz, farař w Grunowje; k. Seyfert, radžíel w Budyšinje; k. Rabowsky, pótleňk w Pomorecach; k. Nowak, vikar na budyskim tachantstwje; k. Dr. Loca w Lipsku; k. Guda, duch. w Minakale.

2) na lěto 1853: k. capitain z Ješki nad Bělej; k. Obendorfer, ryčeřkubleř w Lěské; k. Naumann, ryčník w Kamjencu; k. Guda, duch. w Minakale; k. Ludwig, inspektor w Minakale; k. hrabja z Einsiedel nad Minakatom; k. Blažík, bur w Ralbicach; k. Walda, šolta w Ralbicach; k. Mosig z Aehrenfelda, ryčník w Lubiju; k. Kulman, wučeř we Wojerecach; k. Wanak, semin. vicedir. w Budyšinje; Serbski seminar w Prazy; k. Slawiček, praes. serbskeho seminara w Prazy; k. Krečmař, wučeř w delnej Hórey; k. Garbař, wučeř w Minakale; k. Hrabietka, professar w Draždžanach; k. Nowak, vikar na budyskim tachantstwje; k. Kubica, kral. superintendenta we Wojerecach; k. Jacławek, kand. duch. w Budyšinje; k. Domš, štud. prawa w Lipsku; k. Kral, lěkař w Barće; k. Wehla, aktuar w Budyšinje; k. Dr. Loca w Lipsku.

3) na lěto 1852: k. Kubica, kral. superintendenta we Wojerecach; k. Kral, lěkař w Barće; k. Kilian, duchomny we Wukrančicach; k. Dr. Nowotny, farař w Hóznicy; k. Wehla, aktuar w Budyšinje; k. Mosig z Aehrenfelda, ryčník w Lubiju; k. Rynč, diak. w Ketlicach; k. Wanak, seminarski vicedir. w Budyšinje; k. Šolta, kand. duchomnsta; k. Šolta, kaplan w Radworju; k. Kokla, kaplan w Seitendorfje.

4) na lěto 1851: k. Kubica, kral. superintendenta we Wojerecach; k. Libša, wučeř w Budestecach; k. Kral, lěkař w Barće; k. Kilian, duchomny we Wukrančicach; k. Ponik, kubleř w Měšicach; k. Wehla, aktuar w Budyšinje; k. Walda, šolta w Ralbicach; k. Mosig z Aehrenfelda, ryčník w Lubiju; k. Rynč, diak. w Ketlicach; k. Wanak, semin. vicedir. w Budyšinje; k. Šolta, kand. duchomnsta; k. Šolta, kaplan w Radworju; k. Mróz, farař w Grunowje.

5) na lěto 1850: k. Libš, wučeř w Budestecach; k. Kral, lěkař w Barće; k. Kilian, duchomny we Wukrančicach; k. Rynč, diak. w Ketlicach; k. Šolta, kaplan w Radworju; k. Gölč, štud. duch. w Lipsku.

6) na lěto 1849: k. Libš, wučeř w Budestecach; k. Kilian, duch. we Wukrančicach; k. Šolta, kaplan w Radworju.

B. Sobustawy II. rjadowejne.

1) na lěto 1854: k. Bul, gmejuski prjódkstejer w Zelicach; k. Michalk, wučeř w Kotecy; k. Keřk z Čornjowa; k. Falten, khěžkař na Židowje; k. Rostok, wučeř w Drječinje.

2) na lěto 1853: k. Domaška, kubleř w Komorowje.

3) na lěto 1851: k. Keřk z Čornjowa.

K. E. Pjekář,
pokladník.

Wat 1. januara hač do 31. decembra 1855 su scěhowace sobustawy „Maćicy Serbskeje“ swoje přinoški do jeje pokladnicy wotedałe:

A. Sobustawy I. rjadomnje.

1) na lěto 1855: k. Dr. Klin, radny knjez w Budyšinje; k. Smota, can. cap. senior na budyskim tachantstwje; k. Dr. Přihonsky, can. cap. cantor na budyskim tachantstwje; k. Pjech, can. cap. scholasticus na bud. tach.; k. Buk, direktar a can. na bud. tachantstwje; k. Warnač, can. a farař we Wotrowje; k. Kućank, farař w Budyšinje; k. Hrabieta, professar w Draždžanach; k. Dr. Pful, wučeř na křižnej wučerni w Draždžanach; k. Mučink, wučeř w Zemicach; k. Bjar, gymn. w Budyšinje; k. Ponich, kubleř w Měšicach; k. Kocor, kantor w Ketlicach; k. Imiš, duchomny we Woslinku; k. Bergan, duch. we wulkich Zdžarach; k. Seileř, duch. we Lazu; k. Bróska, duch. w Budestecach; k. Dr. Loca, prof. w Lipsku; k. Brězan, farař w Ralbicach; k. Seyfert, radžíel w Budyšinje; k. Kulman, wučeř we Wojerecach; k. Laras w Prusach; k. Jenč, duch. w Palowje; k. Wanak, sem. vicedir. w Budyšinje; k. Lahoda, duch. w Kholmje; k. Wehla, aktuar w Budyšinje; k. Kral, wučeř na Židowje; k. Nowak, kaplan na bud. tach.; k. Smota, kaplan w Ralbicach; k. Wels, vikar na bud. tach.; k. Hicka, wučeř w Ralbicach.

2) na lěto 1854: k. Klin, duch. w Ketlicach; k. Žur, vikar na bud. tach.; k. Kulman, wučeř we Wojerecach; k. Thima, duch. w Barée; k. Kral, lěkař w Barée; k. hrabja z Einsiedel nad Minakalom; k. Ludwig, inspektor w Minakale; k. Hicka, wučeř w Ralbicach; k. Smota, kaplan w Ralbicach; k. Hejduška, hajnk we Lasku; k. Wehla, aktuar w Budyšinje; k. Kéršnař, kantor w Bukecach; k. Blažík, bur w Ralbicach; k. Wičaz, bur w Přišecach; k. Dr. Pful, wučeř w Draždžanach; k. Goslaw; k. Smoleř, knihař w Budyšinje; k. Ponich, kubleř w Měšicach; k. Laras w Prusach; k. Mróz, kand. duch. w Budyšinje; k. z Damnitz nad Skaskowom; k. Garbař, wučeř w Minakale; k. Šolta, kand. duch.; k. Wanak, seminariski vicedir. w Budyšinje; k. Lahoda, duch. w Kholmje; k. Wels, vikar na budyskim tachantstwje.

3) na lěto 1853: k. Klin, duch. w Ketlicach; k. Hejduška, hajnk we Lasku; k. Wičaz, bur w Přišecach; k. Smoleř, knihař w Budyšinje; k. Ponich, bur w Měšicach; k. Laras w Prusach; k. Šolta, kand. duchomnstař; k. Golč, štud. duch. w Lipsku.

4) na lěto 1854: k. Golč, štud. duch. w Lipsku; k. Hejduška, hajnk we Lasku; k. Smoleř, knihař w Budyšinje; k. Ponich, bur w Měšicach; k. Laras w Prusach; k. z Minkwitz nad Lěskej.

5) na lato 1851: k. Golč, stud. duch. w Lipsku; k. Hilbrig, duchowny w Kotecach; k. Więzak w królewym młynie; k. Więzak, bur. w Přišecach; k. z Minkwitz nad Lęską.

6) na lato 1850: k. Hilbrig, duchowny w Kotecach; k. Więz w królewym młynie; k. Więz, bur w Příšech; k. Mróz z Hodžią; k. z Minkwitz nad Lěską.

2) na lěto 1849: k. Hilbrig, duchomny w Kotecach; k. Sowa, štud. lékarstwa w Lipsku; k. Więzaz, bur w Přísečech.

8) na lěto 1856: k. Dutšman, gymn. w Prazy; k. Dr. Pfälz, wučer w Draždžanach; k. Ponich, bur w Měšicach; k. Mučík, wučer w Zemicach.

B. Sobustawy II. rjadomnje.

1) na lěto 1855: k. Buk, gmejnski prjódkstejer w Zedjeach; k. Falten, khěžeř na Židowie.

2) na lěto 1854: k. Šofka, kowář w Dobrušecach.

3) na lato 1853: k. Šofka, kowar w Dobrašcach.

4) na lěto 1851: k. Rostok, wučeř w Drječinje.

H. J. Trautmann,
pokladník.

Přehled

dokhodow a wudawkow maćicy serbskeje

wot 1. januara 1853 hač do 31. decembra 1855.

A. Dokhody.

I.

Zbytk pokladnicy wot lěta 1852.

Pola pokladnika (Pjekarja) běše zbytka wo-
stalo . . . . . 13. — 4.

II.

Lětne přinoški sobustawow.

a) na lěto 1853.

Wot 60 sobustawow I. rjadomnje , , , 80. — —

" 9 " " II. " " 7. 15. =

b) na léto 1854.

Wet 38 sobustawów L. riadomnie 50-30

— 5 — 11 — 45

Wot 30 sobustawow I. rjadomnje . . .	40. — —
,, 2 „ „ II. „ . . .	1. 20. —
Wšo do hromady: 184. — —	

III.

Pozumistyczne pozumistyczne

Pozumistyczne pozumistyczne

a) w léece 1853	.	.	.	.	.	10.	5.	—
b) w léece 1854	.	.	.	.	.	—	—	—
c) w léece 1855	.	.	.	.	.	5.	10.	—

Wšo do hromady: 15. 15. —

IV.

Zapłacenje přinoškow, kiž běchu sobustawy winojte wostale.

a) 1853.

Wot 44 sobustawow . . . . . 85. 25. —

b) 1854.

Wet 37 sobustawow . . . . . 76. 10. —

c) 1855.

Wot 35 sobustawow . . . . . 74. 5. —

Wšo do hromady: 236. 10. —

V.

Dobrowólne dary.

a) 1853.

b) 1854.

k. Mosig z Aehrenfelda w Lubiju . . . . 10. —

c) 1855.

k. Hicka, wóczę w Ralbicach . . . . — 10. —

Wšo do hromady: 10. 10. —

YI.

Dan wot wypożyczych kapitalow.

a) w léece 1853 . . . . . 16. 16. 6.

		tl.	nsl.	np.
b)	w lěće 1854	16.	17.	2.
c)	w lěće 1855	15.	7.	½.
Wšo do hromady:			48.	10. 8½.

VII.

Dom w zate kapitale.

a)	w lěće 1853	111.	—	—
b)	w lěće 1854	153.	—	—
c)	w lěće 1855	84.	—	1.
Wšo do hromady:			348.	— 1.

VIII.

Dokhody z předawania mačičnych knih.

a)	w lěće 1853	10.	7.	8.
b)	w lěće 1854	50.	19.	—
c)	w lěće 1855	96.	21.	3.
Wšo do hromady:			157.	18. 1.

Rekapitulacia.

Staw	I.	13 tl.	— nsl.	4 np.
—	II.	184 „	— „	— „
—	III.	15 „	15 „	— „
—	IV.	236 „	10 „	— „
—	V.	10 „	10 „	— „
—	VI.	48 „	10 „	8½ „
—	VII.	348 „	— „	1 „
—	VIII.	157 „	18 „	1 „

Wšo do hromady: 1013 tl. 4 nsl. 4½ np.

B. Wudawki.

I.

W u požčene pjenjezy.

a)	w lěće 1853	198.	11.	—
b)	w lěće 1854	133.	22.	—
c)	w lěće 1855	25.	28.	2.
Wšo do hromady:			358.	1. 2.

II.

Zapłaćeny do h.

Ničo.

III.

Za papjeru, čiščenje knih a štampel prototypow.

	tl. nsl. np.
a) w lěće 1853	97. 20. —
b) w lěće 1854	226. 2. —
c) w lěće 1855	<u>223. 9. —</u>

Wšo do hromady: 547. 1. —

IV.

Za wjazanje maćičnych knih.

a) w lěće 1853	10. 27. 6.
b) w lěće 1854	15. 10. —
c) w lěće 1855	14. 19. 3.

Wšo do hromady: 40. 26. 9.

V.

Česne myta.

1853 k. wučerzej Bartkej . . . . . 6. — —

VI.

Wudawanje za wselake potrjebnosé etowarstwa.

a) w lěće 1853	— 23. 9.
b) w lěće 1854	5. 21. 6.
c) w lěće 1855	12. 23. 2.

Wšo do hromady: 19. 8. 7.

Rekapitulacia.

Staw I. 358 tl. 1 nsl. 2 np.

— II. — „ — „ — „
— III. 547 „ 1 „ — „
— IV. 40 „ 26 „ 9 „
— V. 6 „ — „ — „
— VI. 19 „ 8 „ 7 „

Wšo do hromady: 971 tl. 7 nsl. 8 np.

Přirunanie dochodów z wudawkami.

Wśitke dokhody 1013 tl. 4 nsl. 4½ np.
Wśitke wudawki 971 nsl. 7 np. 8

Po takim je zbytka: 41 tl. 26 nsl. 6 1/2 np.

Zamóženje maćicy serbskeje.

W krajnostawskej nalutowařni	127.	16.	6.
W budyskej nalutowařni	3.	8.	2.
K wudawanju bibliskich stawiznow je pož-			
čene	244.	4.	5.
Pola pokladnika	41.	26.	6½.
Tři pjenježne papjery à 5 tl.	15.	—	—

— W Budyšinje, 31. dec. 1855.

K. E. Pjekar a

H J. Trautmann,
pokladníkai.

Čišćane nole K. B. Hiki w Budyšiniech

W o p ř i j e č e.

Spěwy wot Handrija Seilerja.	str.	65.
<u>Hdze maný „ó“ pisać? Rozestajíl Michał Hórník. . . . .</u>	-	<u>72.</u>
<u>Samozynk „y“ w hornolužiskej serbščinje. Wot J. E. Smolerja. . . . .</u>	-	<u>82.</u>
Přehlad serbskeho pismowstwa wot lěta 1848—1854. Spisał K. A. Jeně.	-	85.
<u>Čémne korjenje a woteznate słowa w serbščinje. (Pokračowanje a skónčenje.) Wot J. E. Smolerja. . . . .</u>	-	<u>104.</u>
Starožitnostny wotrjad Maćicy Serbskeje.	-	109.
<u>Serbske přisłowa. Zrjadował a rozmnožił J. Buk. . . . .</u>	-	<u>111.</u>
Rozprawa we naležnosćach Maćicy Serbskeje. -		119.

SERBSKI SŁOWNIK

wot

Dr. Pfula.

Serbsko - němski džél.

Wendisches Wörterbuch

von

Dr. Pfula.

Wendisch-deutscher Theil.

Towařstwo maćicy serbskeje w Budyšinje je sebi hnydom po swojim założenju tón nadawk stajilo, so za wudače serbskeho słownika po móžnosći starać. Wono je nětk w séchu teho, hdyž je pomjenowany spisačel swój dołhe lěta hromadženy a přisporjany słownik za towarzstwo dokónčil, na lětušej hłownej zhromadźiznje wobzanknyło, k jeho čišenju pokročić a najprjódey serbsko-němski džél wudać. Tutón budže z najmjeňša 60 listnow sylny a dyrbi 4 tolerje płacić; fórmat, papjera a pismo maja pak cyle tajke być, kaž je předpoloženy prospekt a pruha, ze słownika sameho wzata, pokazujetaj. Po wobzanknenju hłowneje zhromadźizny dóstanu maćieče sobustawy słownik wo połojucu tunišo. Knjez kantor Pjekaf w Budyšinje je po próstwje wubjerka na so wzał, nastupace wotcišće, jeli tak spodobne, w posylkach po 10 listnach, posyłku po 10 nsl., sobustawam towarzstwa předawać, a cheyli so tute dla jich kupjenja, kaž tež dla płaćenja za te

Der Verein der Maćica serbska zu Bauzen hat sich alsbald nach seiner Gründung die Aufgabe gestellt, für die Herausgabe eines wendischen Wörterbuchs nach Möglichkeit zu sorgen. Er hat in Folge dessen, nachdem der obgenannte Verfasser sein Jahre lang vorbereitetes und vermehrtes Werk für den Verein zum Abschluß gebracht hat, auf der diesjährigen Hauptversammlung beschlossen, zum Drucke desselben zu verschreiten und zuvörderst den wendisch-deutschen Theil herauszugeben. Dieser wird mindestens 60 Bogen betragen und 4 Thaler kosten; Format, Papier und Schrift sollen eben ganz der Art sein, wie sie vorliegender Prospekt und die beigegebne Probe aus dem Wörterbuche selbst zeigen. Nach Beschluss der Hauptversammlung erhalten die Mitglieder der Maćica das Werk zum halben Preise. Herr Cantor Becker in Bauzen hat es auf Wunsch des Vereinsausschusses übernommen, die betreffenden Exemplare, sofern es wünschenswerth, in Lieferungen zu 10 Bogen, die Lieferung zu 10 Ngr., an die Vereinsmitglieder abzugeben, und wollen sich diese wegen

same w swoim času dobroćiwje na
teho sameho wobroćić. Tola ma
wotebjerať prěnjeje posylki twjerdže
slubić, za budže tež wše sčehowace
wěsće kupié.

Štož wopřijeēe słownika nastupa,
je jeho wotpohlad: tym, kiž serbski
rozemja, poklad jich ryče po mrož-
nosći dospołnje předpołožić; tym
Serbam, kiž powučenje pytaja, stajny
prawopis abo dospołny němski pře-
ložk słowow a t. d. poskićić, a
druhim Slowjanam kaž tež Němcam,
kiž z praktiskich, etymologiskich
abo druhich přičinow wo serbsku
ryč rodža, puć k zrozemjenju a
dohladej polóžić. Tón spis, kotryž
změje snadź wyše teho nie jeno za
slowjanskich, ale tež za druhich
ryčespytnikow wěstu wažnosć, je
po dobrej wobkhódnej ryči, po
dobrych pismach a z kedžbowanjom
na nowiše slowjanske ryčespytnie
prócowanja pod přivzaćom druhich
slowjanskich słownikow zestajany,
a móže so dočakać, zo ničo wo-
sobne wuostajene njeje, a zo čitar
wo njeznamnišich wěcach njepo-
rědko witane rozpokazanje namaka.

Njeh słownik tón wotpohlad do-
pjelihi, za kotryž je zestajany, a njeh
so jemu bohate džélbraće dostanje!

W Budyšinje, w saskim kralestwje,
1. decembra 1855.

Wubjerk
towařstwa maćicy serbskeje.

der Entnahme derselben, sowie wegen
der Zahlung dafür seiner Zeit an ihn
wenden. Jedoch hat sich der Abnehmer
der ersten Lieferung verbindlich zu machen,
auch alle folgenden zu nehmen.

Was den Inhalt des Wörterbuchs
betrifft, so hat es den Zweck: denen,
welche des Wendischen kundig sind, den
Schätz ihrer Sprache möglichst vollständig
vorzulegen; den Wenden, welche eine
Belehrung suchen, eine feste Orthographie
und eine entsprechende deutsche Ueber-
setzung der Wörter u. s. w. an die Hand
zu geben, und den übrigen Slaven wie
auch den Deutschen, welche sich aus
praktischen, etymologischen oder andern
Gründen für das Wendische interessiren,
den Weg zum Verständniß und zur Ein-
sicht zu erleichtern. Das Werk, welches
außerdem nicht nur für die slavischen,
sondern auch für andere Philologen Werth
haben dürfte, ist nach der guten Umgangs-
sprache, nach guten schriftlichen Quellen
und mit Berücksichtigung der neuern
slavisch-philologischen Forschungen unter
Mitbenutzung anderer slavischen Wörter-
bücher zusammengestellt worden, so daß
zu erwarten steht, der Leser werde nicht
leicht etwas Wesentliches vermissen und
über Unbekannteres manche willkommene
Andeutung finden.

Möge das Wörterbuch den Zweck er-
füllen, für den es bestimmt ist, und möge
ihm eine reiche Theilnahme nicht entgehen!

Budissin (Bauzen), im Königreich
Sachsen, am 1. December 1855.

Der Ausschuß
des Vereins der Maćica serbska.

M, em.

Ma, mam, f. měć.

maca, Müllermeße, f.

macoch, pom. — ošk, Stiefvater, m., přirodny nan, vitricus, Sw. (Veraltet).

macocha, (k. mat = mać), pom. — oška, Stiefmutter, f., přirodna mać, [SP. 156.]; — ošiny, pr. (Wenig gebräuchlich).

macošic (k. — ocha), sl. sr., pom. dk. IV., macošeć, wosp. V. — šować, husć. VI. Stiefmutter sein; macošic so, sl. wr. = macošic, noverari, Sw.

macoška, pom. von macocha; macoška, macuška, Stiefmütterchen (botan.), n. syrotka, Rlk.

macošny (k. — ocha), pr. Stiefmutter, Stiefmütterlich. Sw.

mać, (k. mać-eć), m., schlüpfriger, thauender Schnee ic.

maća, Tunke, f. Č.

maćeć, f. moćić.

mačenina, (k. mačany), Tinctur, f.

mačeř, (k. mačeć), m., Nežer, Besuchter.

mačk, vitellus, Sw. Eidotter (?), m.

mać, seltener: mačeř, ž., rodž. nur: mačeřje etc., pom. mačeřka [SP. 34, 1, 66, 34; vgl. matka], Mutter, f.; žad. mać, zuweilen: mačeř; wol.

maće [mačeř, SP. 106, 5; mać, 160, 29; 165, 11; 244], Mutter; džěćaca

mać, Ps. 113, 9. Kindermutter; přichodna mać [Mat. 8, 14], Schwiegermutter; čert a jeho mačeř, der Teufel und seine Große Mutter; vgl. französ.:

distinguez le diable et la diablesse; mačeřiny, pr. — ēřny, — ēřski, pr. 2.

mačeř, f. mać.

mačeřica, (k. — ny), Gebärmutter; Jes. 46, 3; Mutterbeschwerde, f. NN.; — icyny, pr. — icowy, — ičny, pr. 2.

mačeřník (k. — ny), pom. — ičk, Muttersohnchen, n. — iči, — iski, pr. 2. Pl.

mačeřny, (k. mačeř), pr. Mutter; mačeřny život, Mutterleib, m., mačeřne nadra, — brust, f. [Ps. 22, 10.], mačeřnaryč, Muttersprache; mütterlich.

mačeřski, pr. — sey, po—sku, pr. mütterlich. NN.

mačeřtwo, Mutterschaft, f. KK. 164.

mačica (pom. v. mać), Schraubenmutter; Mutterstock, Wurzelstock, aus welchem die Schuppen (Aeste) herauswachsen; Mutterfond (zur Herausgabe zweckmäßiger Bücher), m.; sl. auch: Mutterwurzel, f.; Ursprung, m. — ičny, macošny so, pr. 2.

mačeř so (k. mać), sl. wr., pom. so, dk. IV., mačeř so, wosp. V. — eo-wac so, husć. VI. der Mutter nacharten; ta džowka so njeje pomačila. Č.

mačizna (k. mać), Materie, f. Stoff, m. (Der Form entgegengesetzt); — nowy, pr. materiell, im Stoffe. Č.

Madlena, pom. — enka, Madlena [SP. 305], sl. wr. mjen. žon., Magdalena, f.

mahacé (vgl. Č. mawati, dass.; vgl. machać), sl. č., pom., zm. dk. V., mahować, zmahować, husć. VI., mahnyć, pokhw. II., hin und her bewegen; mahnyć někoho auch: Jemanden eine Ohrfeige geben; gew. sl. sr. oder so —, sl. wr. sich bewegen, flattern, schwanken: khorhoj (so) mahuje, zmahuje; woda (so) maha, zmahuje; zmahujeja = zmahuja, SP. 106.

mach (k. mach - ać), Schwung, Streich, m. Bewegung f. Vgl. womach.

machać (k. machać), m., Schwinger, Beweger, m. Č.

machać, sl. č., pom., zm. dk. V., machować, husć. VI. — chnyć, pokhw.

II. schwenken, Luftstreiche thun; [z] rukomaj; [z] křidłomaj machać, die Flügel schwingen; W. drastu, šaty machać,

dk. wum., Väsche schweißen (tunkać).

machađlo (k. machać), Jächer, Wedel, m.

maj, m. = meja, Mai. NN. Maja, sw. mjen. žon. SP. II.

W o p ř i j e č e.

Žnje. Lyriski spěw. Wot H. Seilerja. . .	str. 3.
Nekrologi. Hl. Ernst Bohuwěr Jakub. Wot	
J. H. Imiša.	- 14.
Čémne korjenje a woteznate słowa w serbščinje.	
Wot J. E. Smolerja.	- 58.

C A S O P I S

TOWARSTWA

MAĆICY SERBSKEJE

1855.

Redaktor

Jakub Buk.

VIII. Létnik. II. Zešiwk.

14

W Budysinje.

Znakladowm Maćicy Serbskeje.